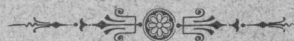

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

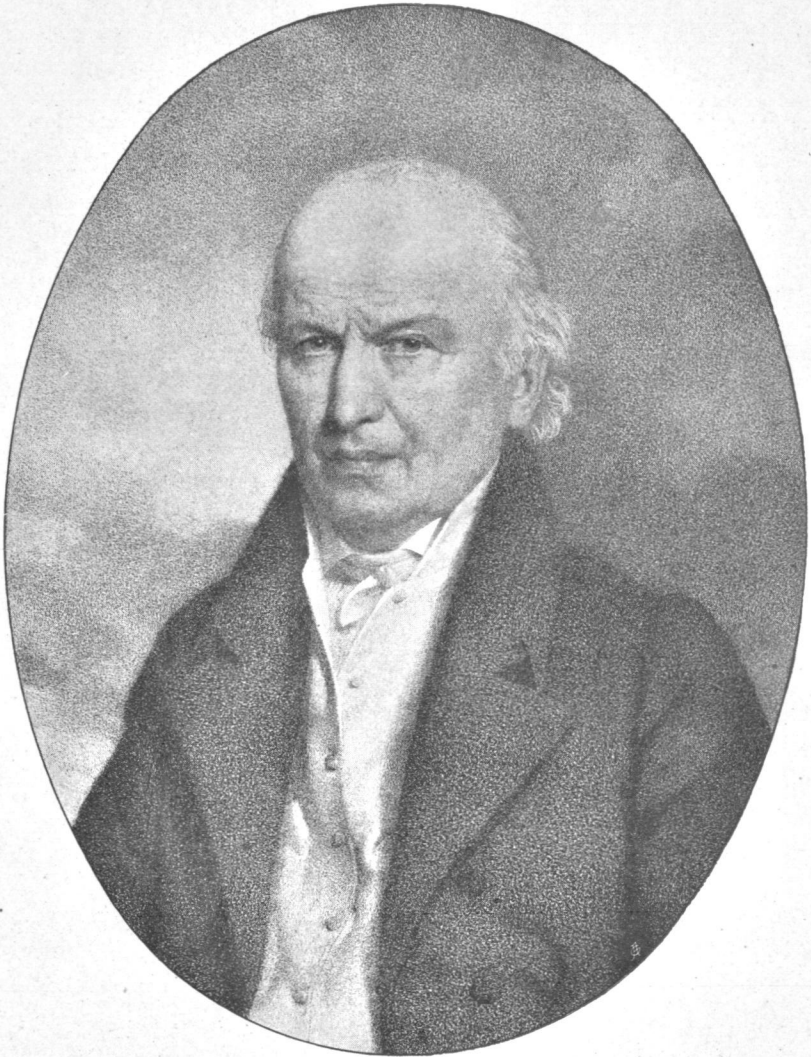
Natisnila „Narodna Tiskarna“

1905.

VSEBINA.

1. <i>H. Sturm</i> : Je li cerkveno predstojništvo upravičeno cerkev zastopati v sporu pred sodiščem?	1
2. <i>Dr. Fr. Mohorič</i> : O pomenu strankinega podpisa pri sodnih poravnava	11
3. <i>Baš</i> : Nekaj o mrtvilu hranilničnih vložnih knjižic, ozir starih vknjiženih terjatev	17
4. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
<i>a)</i> Pravica vožnje po tuji zemlji je zemljiška služnost; kdor trdi, da je le osebna, mora to dokazati (§-a 477 in 479 o. d. zak.); pravica služnosti kolovoza za zemljišče po tuji zemlji se ni razširila s tem, da upravičenec ondi prevaža svoje vozove za tuje ljudi proti odplačilu, ako se to godi z živino in vozmi, ki ne presegajo navadnega števila na tem zemljišču (§ 492 o. d. zak.)	19
<i>b)</i> Ako prizivno sodišče razveljavi prvosodno razsodbo v zmislu §-a 496 c. pr. r. in odredi dopolnitev razprave po I. inštanci, smeta stranki pri dopolnilni razpravi navajati tudi nove okolnosti ter predlagati nova dokazila	23
<i>c)</i> Pomanjkljivost postopanja (§-a 496 št. 2 c. pr. r.) ni, ako sodišče opusti zaslišati stranki pod prisego	25
<i>d)</i> Poravnavam, ki so bile sklenjene pred kazenskimi sodišči o zasebnopravnih zahtevah, podpis strank ni bistven	27
<i>e)</i> Izplačilo dote v slučaju prisilne dražbe zemljišča Kazensko pravo. K uporabi §-a 36 orožnega patenta	32 34
5. <i>Dr. E. Volčič</i> : Tomaž Dolinar	35
6. XVIII. redna glavna skupščina društva »Pravnika«	75
7. Razne vesti	79

Dr. Tomaz Dolinar

Slovenski Pravniki.

Leto XXI.

V Ljubljani, 15. marca 1905.

Štev. 1. do 3.

Je li cerkveno predstojništvo upravičeno cerkev zastopati v sporu pred sodiščem?

Spisal H. Sturm, c. kr. okrajni sodnik.

V slučajih, ki zadevajo upravo bodisi glede skupnega imetja ali pa glede tujega premoženja oseb, stoječih pod varstvom in skrbstvom, razločuje zasebno pravo natanko in jasno upravo osnovne imovine od uprave nje dohodkov; o tem nam pričajo mnogobrojne in raznovrstne določbe občnega državljanskega zakonika. Ta razločba je povsem utemeljena, kajti večje opreznosti zahteva vzdrževanje osnovne imovine, a prostejšega, hitrejšega in manj oviranega gibanja je treba za upravo in porabo dohodkov, ako se hoče z upravo doseči sploh kak uspeh. Zato je možno razpečanje in obremenitev osnovne imovine samo v jako ozkih mejah, dočim je razpolaganje z dohodki samo toliko omejeno, da služi njih užitek v gotove namene.

Ravno navedeno načelo je izraženo na nedvomen način tudi v zakonu z dne 7. maja 1874 št. 50 drž. zak., ki ureja zunanja pravna razmerja katoliških cerkev. Po določilih §-ov 38 do 42 cit. zak. pristojna uprava cerkvene imovine župniku, župniji in cerkvenemu patronu ali, ako rabimo radi brevilokvence kolektivni izraz, kakor je v navadi: cerkvenemu predstojništvu.

Pač se je v §-ih 43 in 51 ib. izrekla nada, da se bodo natančnejše določbe glede v §-ih 41—42 izraženih načel izdale s posebnim zakonom, vendar se ta obljuba do danes še ni izpolnila. Vsekakor je pa posneti iz napominanih zakonovih določil, da je cerkveno imovino oskrbovati po omenjenih zastopnikih skupno; zlasti ni predstojništvo vezano pri upravi glede dohodkov cerkvene imovine na odobritev kakega višjega cerkvenega ali posvetnega oblastva, ampak ima pri tem proste roke. To sledi posebno iz določbe §-a 40, ki pravi, da je za cerkvene obveznosti

uporabiti predvsem dohodke, in iz dejstva, da ni staval zakonodavec cerkvenemu predstojništvu v tem pogledu nikakih mej. Vkljub obljubljenemu, a še ne izišlemu zakonu se vendar izhaja pri upravi cerkvenega premoženja z obstoječimi zakonitimi določili za silo še dosti dobro. Pomisleke pa vzbujajo stavljeni vprašanje, čigar rešitev je predmet tej razpravi.

Z ukazom vsega ministrstva z dne 9. marca 1898 št. 41 drž. zak. se je izdalo službeno navodilo za c. kr. finančno prokuraturo in ta ukaz je dal povod k pomislekom, da se je jelo dvomiti v praksi na tem, če je cerkveno predstojništvo upravičeno zastopati cerkev pred sodiščem ali ne. Po §-u 1. tega ukaza je namreč službeni namen finančne prokurateure med drugim ta, da zastopa državno imovino in nji zenačene imovine in zlasti vodi pravne spore teh imovin. V zmislu §-a 2. št. 9 ibidem se pa šteje k državni imovini in k imovinom, ki so zenačene glede pravnega zastopanja in pravnega posvetovanja po finančni prokuraturi državni imovini, cerkvena imovina in imovina duhovnih nadarbin. Sklepiti bi torej bilo, da, ako se pravda vrši pred sodiščem radi cerkvene imovine, tedaj bi bila upravičena edinole finančna prokuratura zastopati dotično cerkev pred sodiščem. Temu pa ni tako.

Res se je čutila potreba, da so se glede sodnega zastopstva v zadevah državne imovine ustanovile izjeme. Tako predpisuje ukaz ministrstva za poljedelstvo, pravosodje in finance z dne 16. marca 1899 št. 57 drž. zak., da smejo v tem ukazu naštetih c. kr. gozdna in gospoščinska ravnateljstva zastopati c. kr. erar pred sodiščem v gotovih, tam natančneje označenih slučajih, ne da bi bila za to potrebna intervencija finančne prokurateure. Nadalje se je z ukazom ministrstva za pravosodje in finance z dne 18. januarja 1898 št. 28 drž. zak. pooblastilo davčne urade, da smejo, ako nima na sedežu izvršilnega sodišča finančna prokuratura svojega uradnega sedeža, vsa po izvršilnem redu dopustna izvršilna uradna dejanja uvesti in opraviti, kadar se opravi po sodnem potu zavarovanje ali izterjava neposrednih davkov, pristojbin i. t. d.; tudi smejo sodelovati v korist države ali udeleženih zakladov pri izvršbah, ki se začno po drugih strankah.

Take posebne naredbe, ki bi pooblastila cerkveno predstojništvo, da sme namesto finančne prokurateure zastopati cerkev

pred sodiščem v sporih, zadevajočih cerkveno imovino, zares ni, pa je tudi treba ni. Saj dovolj jasno določa § 2. št. 9 ukaza z dne 9. marca 1898 št. 41 drž. zak.: »K državni imovini — — se šteje cerkvena imovina in imovina duhovnih nadarbin (beneficijev), v kolikor gre za prvotno nadarbo cerkve ali duhovnega beneficija ali za celovitost osnovne imovine ali v kolikor upravljajo to imovino državna oblastva, ne pa, v kolikor je pri že obstoječih cerkvah ali duhovnih beneficijih zastopati ali izterjati tekoče imovinske užitke.« — Ako toraj pravni spor zadeva prvotno nadarbo (ursprüngliche Bestiftung) cerkve ali duhovnega beneficija ali pa celovitost (Integrität) osnovne imovine, tedaj je finančna prokuratura upravičena in zavezana zastopati cerkev pred sodiščem. Če pa gre za tekoče imovinske užitke ali dohodke cerkvenega premoženja, potem ni naloga finančne prokurateure zastopati cerkev, ampak drugih faktorjev. Ta faktor je pa že večkrat omenjeno cerkveno predstojništvo.

Nastane vprašanje: kdaj je sploh mogoče govoriti o tem, da spor zadeva prvotno nadarbo cerkve ali celovitost osnovne imovine? Nedvomno tedaj, če je predmet pravnemu sporu prvotna nadarba cerkve ali celovitost osnovne imovine. Recimo, da je cerkveno predstojništvo po obstoječih predpisih prodalo kos sveta, ki spada k cerkveni imovini. Če radi dotične kupne pogodbe pride do spora, onda gre za celovitost osnovne imovine. Tu nastopi zastopstvo po finančni prokuraturi.

Drugače je pa, ako sklene cerkveno predstojništvo na pr. mezdo pogodbo s kakim rokodelcem, da le-ta izvrši kake popravke v cerkvi ali da v nji postavi klopi, katerih prej sploh še ni bilo. Postane li stvar sporna, očitvidno ne gre za nikako celovitost cerkvene imovine, posebno ne, če mora rokodelec klopi vsled pogodbe sam iz lastnega lesa napraviti in jih postaviti. Celovitost osnovne imovine ni v nikaki nevarnosti, nasprotno, osnovna imovina se v omenjenem slučaju v resnici pomnoži. Saj cerkvene klopi navadno prispevajo k cerkvenim dohodkom s tem, da se sedeži oddajo posameznikom proti plačilu. Kako pa mora cerkev mezdo plačati, to določa § 40. zakona z dne 7. maja 1874 št. 50 drž. zak., ki pravi, da je za pravne obveznosti upo-

rabiti pred vsem dohodke cerkvene imovine. V tem slučaju torej ni v sporu celovitost osnovne imovine. Če je pa to tako, tedaj ima po §-u 2 št. 9 ukaza z dne 9. marca 1898 št. 41 drž. zak. cerkveno predstojništvo pravico, zastopati cerkev pred sodiščem.

V resnici neznosne razmere bi bile, ako ne bi ravnokar razpoloženo in v § 2 št. 9 cit. ukaza utemeljeno načelo veljalo. Zaradi izpolnitve malenkostne mezodne pogodbe naj bi ne smelo cerkveno predstojništvo, ki je, kakor naravno o stvari veliko bolj informirano, zastopati cerkve pred sodiščem, ampak morala naj bi to storiti le finančna prokuratura, za katero velja odvetniški tarif!

V Belokrajini med vinskimi goricami ima skoraj vsaka podružnica lastne vinograde. Tam se je udomačila navada, da se nekaj od v podružničnih vinogradih pridobljenega vina hrani v cerkvenih kletih do pomladi. Do tega časa so vinogradniki, ki spadajo k dotični podružnici, svoje pridelke navadno že razpečali. Ker pa rabijo vina za delavce, si pomagajo tako, da si ga izposodijo iz cerkvene kleti ter ga vračajo jeseni z lastnim pridelkom in majhnim namečkom za obresti. Zares, pravi prototip zadruga v začetnem razvoju! Ta način uprave pa daje čestokrat dovolj povoda k tožbam bodisi radi tega, ker je posojilojemnik zanikaren v povračilu ali ker se je sicer kaka pomota pripetila pri zalisanju ali zarezni rovaša, ki je še dandanes tam v rabi. Z ozirom na jasno določbo §-a 2 št. 9 ukaza z dne 9. marca 1898 št. 41 drž. zak. gotovo ni dvoma, da sme v omenjenih pravdah zastopati cerkev-podružnico cerkveno predstojništvo.

Smelo trdim, da je imelo skupno ministrstvo pri redakciji navedenega §-a vse navedene ali vsaj slične slučaje pred očmi. To sledi iz besedila in stilizacije določbe same, če tudi mi niso znani nje motivi.

Ako izluščimo načelo, katero vsebuje ta določba, vidimo, da se povsem strinja z načelom, v začetku razprave navedenim. Ker je uprava cerkvene osnovne imovine zelo omejena, zategadelj je treba več skrbnosti in opreznosti pri zastopstvu in zato posredovanja po finančni prokuraturi. Takih omejitev ni pri upravi dohodkov in jih tudi ne sme biti, zato pa je zastopstvo pred sodiščem laglje in možno tudi po cerkvenem predstojništvu.

V kratkem naj omenim še način nastopa cerkve kot stranke v sporu.

Nedvojbeno je vsaka cerkev, ki ima svoje lastno premoženje, juridična oseba in ni v tem pogledu razlike, če je župna ali podružna cerkev. Zakon sam ne daje za pojem juridične osebe nikake definicije. Le-te je treba torej iskati v literaturi in judikaturi. Teorija in praksa sta pa edini v tem, da je bistven znak juridične osebe ta, da zamore juridična oseba pravice pridobiti in dolžnosti prevzeti. Ta znak ima vsaka cerkev. Po zakonu z dne 7. maja 1874 št. 50 drž. zak. zamore namreč vsaka cerkev imeti svoje premoženje in je pomnožiti ter tudi prevzeti obveznosti. V tem pa je bistvo njene juridične osebe.

Ako nastopi kaka cerkev bodisi kot tožiteljica ali toženka, je pravilno edino le, da se cerkev imenuje po svojem patronu ter se oznameni njeno zastopstvo; na pr. »cerkev sv. Barbare v L.«, zastopana po c. kr. finančni prokuraturi v L. ali po cerkvenem predstojništvu t. j. župniku A., cerkvenem patronu X. in cerkvenih ključarjih Y. Z. Niti zastopstva niti cerkvene imovine same ni moči smatrati za stranko, ker le-tema ne pristojata bistvo juridične osebe, to pa radi tega ne, ker ta dva faktorja ne nastopata samostojno, ampak le v imenu cerkve.

Navada je pa, da se posebno tedaj, ako se hoče izraziti, da ne nastopi zastopstvo po finančni prokuraturi, navede v tožbi cerkev kot stranko, na pr. »cerkveno predstojništvo cerkve B v X, zastopane po župniku Z.« itd. Istotako nima to nobenih pravnih posledic, kakor če se označi kot tožitelj: »glavno zastopstvo banke Slavije« itd. Oboje označi le način zastopstva in si je vsakdo svest, da ni niti cerkveno predstojništvo niti omenjeno glavno zastopstvo stranka, ampak da je za tako smatrati samo cerkev, oziroma banko Slavijo. Ta pravna domneva pa seveda ne sme biti izključena po nasprotnih trditvah prizadete stranke.

Kako stališče zavzema judikatura nasproti našemu vprašanju, je razvideti iz dveh praktičnih slučajev iz novejšega časa, s katerima so se pečale vse tri instance. Prvi slučaj je bil nastopen:

A je tožil cerkveno predstojništvo B radi plačila zneska 3310 K, katerega je zaslužil s tem, da je v omenjeni cerkvi

opravil neka dela. Prvi sodnik je tej tožbi ugodil. Druga instanca je prvosodno sodbo s prejšnjim postopanjem vred kot nično razveljavila ter tožbo zavrnila iz nastopnih razlogov:

»A zahteva od cerkvenega predstojništva cerkve B plačilo mezde. Sporna je torej terjatev, katero je pokriti iz premoženja imenovane cerkve brez omejitve na dohodke. Po §-ih 41 in 42 zakona z dne 7. maja 1874 št. 50 drž. zak. je pač dolžnost cerkvenega predstojništva oskrbovati cerkveno imovino, vendar ni upravičeno, da bi cerkveno premoženje zastopalo pred sodiščem v onih slučajih, ki zadevajo celovitost osnovne imovine. V teh slučajih pristojno zastopstvo cerkve finančni prokuraturi v zmislu §-a 2 odst. 9 ministrskega ukaza z dne 9. marca 1898 št. 41 drž. zak. Ker pa ni bila cerkvena imovina zakonito zastopana, velja ničnostni razlog §-a 477 št. 5 c. pr. r. in je bilo zato postopanje in rzsodbo razveljaviti, kakor tudi tožbo po §-u 478 c. pr. r. zavriniti.«

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo z dne 12. novembra 1901 št. 14915 sklep prizivnega sodišča razveljavilo in poslednjemu naložilo, da priziv toženčev po zakonu reši ne oziraje se na ničnostni razlog §-a 477 št. 5 c. pr. r., ki ga je skušal uveljaviti toženec. Ta odločba se opira na sledeče razloge:

»Ničnosti prve rzsodbe in prednjega postopanja ni najti v tem, da cerkev B ni bila v tem postopanju zastopana po finančni prokuraturi, kajti pogoj ničnostnega razloga po §-u 477 št. 5 c. pr. r. je, da stranka sploh ni bila zastopana v sporu ali, ako ji je bilo treba zakonitega zastopnika, ne po istem. Da pa toženo cerkveno predstojništvo v tem sporu sploh ni bilo zastopano, ni moči trditi, ker je bilo v resnici zastopano po zastopniku, katerega so pooblastili župnik, cerkveni patron in 2 cerkvena ključarja. Tudi ni moči trditi, da bi bila župna cerkev v tem sporu potrebovala zastopstva po finančni prokuraturi. Kajti po §-ih 41 in 42 zakona z dne 7. maja 1874 št. 50 drž. zak. morajo imovino župne cerkve skupno oskrbovati župnik, župna in cerkvena občina ter veljajo po §-u 38 nav. zakona v zasebnopravnih razmerah za cerkveno imovino določila obč. drž. zakonika. Iz tega sledi, da toženemu cerkvenemu predstojništvu v obče ne manjka niti zmožnosti za dejanje, niti zmožnosti, samostalno pred sodiščem delovati (§ 1 c. pr. r.). Pa tudi ni razloga za trditev, da

bi bilo treba cerkvenemu predstojništvu zastopstva po finančni prokuraturi. Če tudi je to oblastvo po §-u 1 ministrskega ukaza z dne 9. marca 1898 št. 41 drž. zak. dolžno oskrbovati državno-pravdniška opravila državne [imovine in nji glede zastopanja zenačenih imovin, vendar velja ta dolžnost glede cerkvene imovine le za gotove slučaje, kateri so navedeni v §-u 2 št. 9 tega ukaza. Takih slučajev pa ni tukaj, ker gre za to, da se plačajo popravila na obstoječi cerkvi iz imovine, katero oskrbuje cerkveno predstojništvo, in tudi ni še dognano, da bi morala prispevati k plačilu osnovna imovina. Potemtakem ni najti ničnosti v zmislu §-a 477 št. 5 c. pr. r. v tem, da ni bila cerkev B zastopana v postopanju prve instance po finančni prokuraturi.« —

Ta odločba najvišjega sodišča soglaša v glavnih točkah povsem z našim nazorom. Pritrditi pa ni njenim razlogom v celem obsegu. Najvišje sodišče smatra namreč cerkveno predstojništvo za stranko. Pripisuje mu lastnosti, katere pristojajo edino le kaki fizični ali juridični osebi. To ni pravilno, ker kakor smo že poudarjali, znači ime »cerkveno predstojništvo« le zastopstvo, nikakor pa ne kake juridične osebe. Cerkveno predstojništvo ne more samostojno si pridobiti pravic ali se v kaj zavezati; vse to je mogoče le v imenu cerkve, katero zastopa. Prava stranka je torej le cerkev.

Drugi konkretni slučaj je nastopen:

Mizar A se je začetkom leta 1900 s predstojništvom cerkve M pogodil, da napravi za cerkev 26 klopi proti plačilu zneska 1210 K. Cerkveno predstojništvo je takrat tudi sklenilo, da se bo za napravo klopi potreben denar pobiral 4 leta po 1 gld. od vsakega župljana. Mizar se je po preteku 3 let lotil dela ter je o Mali maši 1903 dogotovil in postavil v cerkvi klopi, katere je napravil iz lastnega materijala. Ker je cerkev majhna in ima malo prostora, napravil in postavil je mizar samo 24 klopi, češ, da radi pretesnega prostora ne bi bilo možno spraviti v cerkev 26 klopi. Prejel je mizar začetkom leta 1903 na račun svojega zaslužka skupaj 540 K ter je zahteval plačilo ostanka 576 K 96 h, odbivši znesek, ki pripade na dve nepostavljeni klopi. Cerkveno predstojništvo pa se je branilo omenjeno svoto plačati ugovarjaje, da so klopi preširoke ter nepripravne. Mizar je radi tega tožil cerkveno predstojništvo cerkve M, zastopano po župniku in dveh

cerkvenih ključarjih. Iz teh oseb obstoji namreč, kakor priznано, cerkveno predstojništvo, ker ni pri omenjeni cerkvi nikakega patronata.

Prva instanca je ugodila tožbenemu zahtevku ter je razsodbo utemeljila v meritornem pogledu. Spuščala se ni v pretres vprašanja, če je cerkveno predstojništvo upravičeno zastopati cerkev.

Druga instanca je na priziv finančne prokuratorje v nejavni seji prvo rozsodbo s prednjim postopanjem vred za nično razveljavila ter tožbo zavrnila, pobotavši stroške vzajemno. Razlogi: »Tožba in petit sta sicer izrečno naperjena proti cerkvenemu predstojništvu cerkve M, oboje pa, kakor je jasno razvidno, v toliko, v kolikor cerkveno predstojništvo zastopa vprašljivo cerkev. Saj vendar pravno opravilo, ki je podlaga tožbi, zadeva naročbo klopi za imenovano cerkev, in trdi tožitelj že v tožbi, da se je s tedanjimi (ne pa sedanjimi) člani cerkvenega predstojništva izrečno dogovoril, da je plačati delo za cerkvene klopi iz cerkvene imovine. Torej ne dopušča že vsebina tožbe nikakega dvoma, da je cerkev tožena stranka, četudi je formalno, in to je nedvojbeno napačno, v resnici cerkveno predstojništvo kot toženec navedeno. Če je to dognano, potem je tudi gotovo, da je bila v zmislu §-a 2 št. 9 službenega navodila za c. kr. finančne prokuratorje z dne 9. marca 1898 št. 41 drž. z. zakonito upravičena edinole finančna prokuratorja zastopati toženo stranko, četudi se je kot tako pomotoma navedlo cerkveno predstojništvo. Ker pa se ni ukrenilo tekom postopanja pred prvim sodnikom, da prevzame zastopstvo c. kr. finančna prokuratorja, ter tudi ni ona glasom spisov zastopala v omenjenem stadiju, je resnično tu uveljavljeni ničnostni razlog §-a 477 št. 5 c. pr. r., vsled česar je bilo prizivu ugoditi in storiti sklep po zmislu §§-ov 7 in 478 odst. 1 c. pr. r. Naglašja se, da ni smatrati pravde za odobreno po §-u 477 zad. odst. c. pr. r., ker se je v prizivu grajala pomankljivost zastopstva. Izrek o stroških temelji v določbi §-a 51 zad. odst. civ. pr. r., ker ne zadene niti strank niti sodnika nobena krivda, da se je postopanje uvedlo in končalo.«

Z odločbo z dne 29. marca 1904 št. 4629 ni c. kr. najvišje sodišče ugodilo tožiteljevemu revizijskemu rekurzu.

Razlogi: »Če je hotel tožitelj tožiti cerkev M, tedaj sta razsodba in prednje postopanje nični v zmislu §-a 477 št. 5 c. pr. r. Če se je pa v resnici, kakor tožitelj trdi v revizijskem rekurzu, hotelo tožiti cerkveno predstojništvo, potem sta razsodba in postopanje v zmislu točke 6 iste zakonite določbe nični, kajti cerkveno predstojništvo ni niti fizična, niti juridična oseba v zmislu §§-ov 10 in 26 obč. drž. zak., torej nikakā pravna oseba, ampak samo upravni organ moralne osebe in kot tak ni v stanu zase pridobiti kake imovinske pravice, torej ga ni moči tožiti iz zasebnopravnega naslova. Zares zamorejo imovinski oskrbniki kake juridične osebe vsled upravnih dejanj postati odgovorni tej osebi, kakor tudi tretjim osebam, vendar pa vselej le posamezne fizične osebe, ne pa v svoji celoti kot zastopstvo. Na oba ničnostna razloga se je bilo uradoma ozirati (§ 7 c. pr. r., oziroma § 42 jur. n.) in tudi v poslednjem slučaju ni bilo moči c. kr. finančni prokuraturi odreči legitimacije k prizivu, ker bi bilo po vsebini tožbe in pravnih spisov plačati tožbeno vsoto iz cerkvene imovine in se ni tožbena zahteva omejila na plačilo iz dohodkov cerkvene imovine (§ 2 št. 9 službenega navodila za c. kr. finačno prokuraturo z dne 9. marca 1898 št. 31 drž. zak.). V revizijskem rekurzu zastopani nazor, da je tožba proti cerkvenemu predstojništvu zato dopustna, ker gre za terjatev, katero je plačati le iz dohodkov cerkvene imovine, ni utemeljen, ker tudi dohodki osnovne imovine spadajo k cerkveni imovini in ne tvorijo imetja cerkvene uprave. Razveljavljenje prve razsodbe in prednjega postopanja je torej na vsak način utemeljeno po §-u 478 c. pr. r. in nastane le vprašanje, če je tudi zavrnitev tožbe, katero je prizivno sodišče izreklo, opravičena in če ni bilo v zmislu §-a 478 odst. 2 c. pr. r. odrediti, da se stvar vrne nazaj na prvo instanco. Ker pa ta okolščina ni predmet pritožbe in ker tožitelj stoji na stališču, da ni tožil cerkve same, ampak le predstojništvo, kar je absolutno nedopustno, in se mu tudi ne more vsiliti razprava proti osebi, katere ni nameraval tožiti, je tudi ta izrek v zakonu utemeljen.« —

Tako odločba prizivnega, kakor tudi najvišjega sodišča, obe se zadovoljita z ustanovitvijo, da spadajo tudi dohodki k cerkveni imovini, ter v nasprotju s prej omenjeno odločbo najvišjega sodišča ne razločujeta, da izraža § 2 št. 9 min. ukaza z dne 9. marca

1898 št. 41 drž. zak. dva načina zastopstva: zastopstvo po finančni prokuraturi, kadar se spor tiče celovitosti osnovne imovine, ter zastopstvo po cerkvenem predstojništvu, če gre samo za dohodke iz cerkvene imovine. Ponavljalo bi se že rečeno, ako bi se hotelo to vprašanje še nadalje pretresati. Dovolj je, če se v tem pogledu sklicujemo na prejšnja izvajanja. Pripomniti je nekoliko samo z ozirom na konkretni slučaj in na razloge poslednje odločbe najvišjega sodišča.

Kakor je iz stvarnega položaja v tem konkretnem slučaju razvidno, se je že tri leta prej, predno je dogotovil delo tožitelj, pobiral od župljanov za pokritje tožiteljeve terjatve potrebni denar. In sedaj stoje v cerkvi M. že od 8. septembra 1903 dogotovljene klopi, katere je napravil tožitelj iz lastnega materijala in katere gotovo prispevajo k zvišanju cerkvenih dohodkov. Ali se potemtakem more reči, da je vprašljiva pravda zadevala celovitost osnovne imovine napominane cerkve? Kako neki, mi ni razumljivo. Sicer bi se v resnici moralo vsako še tako malenkostno tožbo, naperjeno proti cerkvi radi plačila, smatrati za tako, ki zadeva celovitost osnovne imovine. Saj niti zahtevajočemu upniku ni dovoljeno poljubno seči na cerkveno premoženje, četudi samo na dohodke. Po §-u 15 izvrš. reda mora namreč v slučaju izvršbe proti cerkvi najprej državna upravna oblast izreči se o tem, glede kakih delov cerkvene imovine je izvršbo dovoliti. Še manj je možno tožitelju že v tožbi navesti, iz kakih delov cerkvene imovine naj se tožbena terjatev plača. Omenjene določbe izvršilnega reda pač ni imelo pred očmi najvišje sodišče, ki zahteva v svojih razlogih od tožitelja, da naj bi bil tožitelj omejil svojo tožbeno zahtevo na plačilo iz dohodkov cerkvene imovine. Po mojem mnenju pa je edino pravo in zakonito bilo to, da ni tega storil tožitelj.

Pri tožbah na plačilo torej nikakor ne more biti mero-dajna tožbena zahteva za to, da se po njej določi, ali gre za plačilo iz dohodkov ali pa iz osnovne imovine cerkvenega premoženja. Vodilo za to razločbo je namreč iskati v tem, kar se je tekom te razprave navedlo, t. j. v konkretnem slučaju. Če stvar ostane še dvomljiva, potem je merodajen § 40 zakona z dne 7. maja 1874 št. 50 drž. zak., po katerem mora cerkveno predstojništvo za pravne obveznosti uporabiti predvsem dohodke

cerkvene imovine. Zato je v zakonu utemeljen nazor, katerega zavzema najvišje sodišče v prvooomenjeni odločbi, češ, v svrhu dokaza, da je potrebno zastopstvo po finančni prokuraturi, moralo bi se že tekom razprave dognati, da bode treba seči na osnovno imovino cerkve radi plačila tožbene terjatve.

Ne rečem, da ne bi bil enuncijat najvišjega sodišča v drugem konkretnem slučaju pravilen, nasprotno sem mnenja, da je bilo revizijski rekurz na vsak način zavrniti. Tožitelj je namreč, kakor najvišje sodišče navaja, v revizijskem rekurzu postavil se na stališče, da on ne toži cerkve, kakor meni prizivno sodišče, ampak edino le cerkveno predstojništvo. To je bilo napačno, kajti v tem pogledu je povsem pritrđiti nazorom najvišjega sodišča, da je taka tožba absolutno nedopustna.

O pomenu strankinega podpisa pri sodnih poravnava.

Odkar sem bil spisal pod tem zaglavjem razpravo, priobčeno šele v »Slov. Pravniku«, leta 1904 na strani 196 in nasled., je o tem predmetu naraslo dokaj novega gradiva, katero pa, kakor sodim, še sedaj ni popolno, da bi končno rešilo sporno vprašanje o formalnih bistvenostih pri sodnih poravnava. Zdi se mi torej koristno in potrebno, o tem še poprijeti besedo.

Pred vsem je res, da je strogi formalizem, ki je vladal za starega sodnega reda, prenehal. In zagovorniki neformalne sodne poravnave se kaj radi sklicujejo na »moderno tendenco« novih zakonov, ki so takorekoč že srečno preboleli vse formalne skrbi. Poudarjanje neformalne tendence novih zakonov s strani sodnikov-praktikov in literatov je postalo že tako gosto, da je »pro foro interno« opazujem z vsemi pomisleki, in često sem dobil vtis, da je to poudarjanje le fraza, kadar se ničesar več ne najde za stvarno podporo svojih trditev. Kdor se bo torej sklical na neformalno tendenco novih zakonov, moral se bo vsakokrat poslužiti zakonitega konkretnega dejstva ali primera, da mu bo v tem oziru kaj verjeti.

Pri vsej neformalni tendenci novih zakonov je namreč nastalo toliko novih formalnosti, kakor v pravnih spisih, tako v zapisnikih, poleg starih v obliki razsodbe in sklepov, v teh celo glede ločitve stvarne tvarine in razlogov, da imajo razni nadzorniki, sodni in pisarniški, še sedaj s tem polne roke dela. In oblika je vedno bila in bode ustvarjajoči čin v pravoslovju in pravosodju! Kdo si more misliti razsodbo brez določne oblike? In sodna poravnava — je surogat razsodbe!

Naraslo je torej gradiva glede formalnosti sodne poravnave, osobito kar zadeva vprašanje bistvenosti strankinega podpisa, za dve točki (to se pravi, kolikor je tega gradiva pristopnega meni).

1. Kavčnik se sklicuje v »Slov. Pravniku« l. 1904 na str. 103, odnosno str. 129 na poravnave pred borznim sodiščem ter cituje čl. XXI. uvod. zak. k civ. pr. r.

2. Vrhovnosodna razsodba z dne 9. decembra 1903 št. 17257, ki se obenem priobčuje v tem »Sl. Prav.« in ki pripisuje veljavo po strankah nepodpisani sodni poravnavi v bistvu že zaraditega, ker ima tudi (po strankah) nepodpisani zapisnik, narejen pred kazenskim sodnikom, moč in veljavo javne listine.

Po mojih mislih se da — rebus sic stantibus — priti do prave rešitve našega vprašanja samo na en način, in sicer če se razlikuje med zakonito obliko sodne poravnave za starega sodnega reda in morebitnimi določbami novih zakonov ter če se navaja zakonito določilo novih zakonov, iz katerega je postalo naše vprašanje sporno.

Svojo končno rešitev gradim, kakor že v prvem delu svoje razprave, na dejstvo, da je bil podpis strank za veljavo sodne poravnave po starem sodnem redu bistven; nasprotna trditev mi v tem oziru ni znana, praksa je zahtevala strankin podpis. Bistvenost podpisa je izhajala stvarno že iz tega, ker je bila predpisana intimacija sodne poravnave in jo je bilo celo izvršiti še na tak način, da se je prepis vročil strankama (dvorni dekret z dne 22. junija 1805 št. 735 zb. pr. z.) Novi zakoni pa nimajo glede sodne poravnave, kar zadeva potrebo ali nepotrebo strankinega podpisa, nobenega določila. Posredno sem izvajal bistvenost strankinega podpisa iz določila §-ov 212 in 213 civ. pr. r., ker je sploh obligatoren podpis strank glede zapisnika, kateremu je sodna poravnava najznamenitejši del. Če se

stranka brez povoda brani podpisati zapisnik, tedaj (a samo tedaj) je dotična opomba sodnikova surogat strankinega podpisa.

Ad 1. Kar se tiče Kavčnikovega razloga glede na poravnave pred borznim sodiščem ni, da bi bil merodaven.

Borzni zakon nima nobenega, sodno poravnavo zadevajočega določila in je torej do novih zakonov veljal občni sodni red. Statut za dunajsko borzo ima v §-u 68. določbo: Če se posreči poravnalni poskus, ima razsodišče na željo ene stranke poravnavo sprejeti v zapisnik in jo dati podpisati po obeh strankah. Novi c. pr. r. ima v uvodnih členih XXII—XXVII nove določbe. Če tukaj zakon po čl. XXI ravno pri borznih razsodiščih glede poravnave izrecno določa bistvenost strankinih podpisov, je to pač tehten argument za bistvenost strankinega podpisa tudi pri navadnih sodnih poravnava.

Ad 2. Na prvi pogled je videti razlog vrhovnega sodišča tehten.

Toda vpraša se, ali ni bil kazenski zapisnik pred novimi zakoni tudi javna listina? In vendar je gotovo, da je bila v kazenskem postopanju sodna poravnava nemogoča. Za sodno poravnavo je torej treba še nekaj več, nego samo javne listine. Javna listina je pač eden poedini znak sodne poravnave, zaradi tega pa še vsaka javna listina — ni sodna poravnava. Sodni poravnavi je potreba še raznih posebnih znakov k javni listini. S poudarjanjem javne listine se torej v našem vprašanju — ni doseglo vse. In tudi vrhovno sodišče s tem vprašanja še ni končno rešilo.

Iz določil civilnopravnega reda se ne da prav nič posneti za to, da je strankin podpis za sodno poravnavo nebitven in nepotreben.

Pač pa govore za bistvenost strankinega podpisa:

a) Iz civilnopravnega reda: 1. njegova bistvenost po starem obč. sodnem redu; 2. posredno izvajanje iz §-ov 212 in 213 civ. pr. reda; 3. izrecno določena bistvenost za poravnave pred borznim razsodiščem.

b) Določila o pismeni pogodbi §-a 884 obč. drž. zak.

c) Neuman pa pobija samega sebe, če v eni sapi trdi, da je strankin podpis nepotreben, na istem mestu pa uči, da je sicer

sodna poravnava kot taka neveljavna, če je ena stranka ne pripozna, in da nepripoznana sodna poravnava nima moči izvršilnega naslova, — kajti potem bi bilo odvisno od stranke, ali naj poravnava velja ali ne!

d) Ker ima strankin podpis ali opravičeni surogat strankinega odrečenega podpisa pri zapisniku veljavo bistvenosti ali obligatornosti; ker je strankina volja konstitutiven čin za sodno poravnavo; ker naj poravnava stvar reši z razsodbeno močjo in ker je strankino voljo mogoče storiti neoporečno samo z njenim podpisom ali zakonitim surogatom podpisa: zaraditega je po mojem prepričanju strankin podpis poravnave pred civilnim sodnikom bistven.

Vprašanje, ali je bistven tudi za poravnave pred kazenskim sodnikom, je nastalo vsled določbe §-a 1 št. 5 izvrš. r., da so izvršilni naslovi tudi poravnave, sklenjene o zasebnopravnih zahtevah pred civilnimi ali kazenskimi sodišči.

Za kazenske zapisnike po zakonu ni potreben podpis strank; saj ne tvorijo stranke kazenskopravne vsebine, — ampak sodnik popolnoma oficijozno. Do novih civ. pr. zakonov, oziroma do §-a 1 odst. 5 izvrš. r. pa zasebne zahteve niso bile predmet kazenskimi zapisnikom razen v oficijoznem pomenu §-ov 193, 258 in 373 kaz. pr. r., kjer se je o odškodnini odločalo s sodbo, a tudi tukaj ne končno, kajti zasebnopravni udeleženec ima pravico odbiti del zahtevane odškodnine iztožiti civilnim potom (§-i 366—369 in 372 k. pr. r.). To pa velja samo glede zapisnikov o glavni razpravi, dočim je treba zapisnikom, sestavljenim s strankami pred glavno razpravo in po glavni razpravi, vedno in vselej podpisa dotične stranke ali pa podpisanega namestka tudi v kazenskih rečeh.

Novi izvršilni red, ki edinole v §-u 1 št. 5 imenuje poravnave pred kazenskimi sodišči — besedoma ne izpreminja ničesar glede poravnave oblike nasproti staremu ali tudi novemu civilnopravdnemu zakonu; predružačitev bi se mogla edinole zgoditi konkludentno, in v razrešitvi tega dejstva tiči odgovor na celo vprašanje.

Konkludentnim določilom, da kakor za zapisnik tako tudi za poravnavo pri glavni kazenski razpravi ni treba podpisa strank, bi se dalo smatrati dejstvo, da zakon tukaj ravno ustanavlja

poravnavo pred kazenskim sodnikom izvršilnim naslovom, in da je tako »ipso facto«, odnosno »ipsa lege« uveljavljena poravnava v navadni obliki kazenskega zapisnika, torej brez strankinega podpisa.

Tega nazora se dozdevno drži tudi navedena vrhovno-sodna odločba.

Toda proti temu nazoru stoji:

1. iz kazenskopravnega reda samega dejstvo, da treba zapisnik pred glavno razpravo vendarle od strank podpisati, in bi torej v enem slučaju bilo treba za zapisnik — in s tem za poravnavo — podpisa strank, v drugem slučaju (pri glavni razpravi) pa ne. Posebno je taka poravnava pred glavno razpravo v praksi prav lahko mogoča pri pregreških in prestopkih zaradi razžaljenja časti, če stranki pred glavno razpravo prideta in dasta poravnavo glede odstopa in tožbe in plačila stroškov na zapisnik;

2. da bi sicer za poravnave pred kazenskim sodnikom ne bilo potreba podpisa strank, pač pa za poravnave pred civilnim sodnikom, in bi s tem bil kazenski sodnik ravno v zasebnopravnih rečeh privilegovan pred civilnim, česar pa zakon gotovo ni nameraval.

Gre torej samo še za razlago iz izvršilnega reda samega.

Le-ta zakon z dne 27. maja 1896 z uvodnim zakonom, št. 78, 79 drž. zak. in civilnopravdni red z dne 1. avgusta 1895 št. 100, 111, 112 in 113 drž. zak. sta stopila v moč istega dne 1. januarja 1898.

Izvršilnim potom se zasebnopravne zahteve ne ustanavljajo, ampak samo prisilno realizujejo. Izvršilnemu redu se torej sploh ni baviti z ustanovitvijo izvršilnih naslovov in že vsled tega načela se meni zdi gotovo, da izvršilni red v §-u 1 št. 5 ni imel namena in osobito tudi ne povoda, določati obliko sodne poravnave, kakor ne pred civilnim, tako in posebno ne pred kazenskim sodnikom. Pri stvarnem položaju je izključeno, da bi izvršilni red hotel ali mogel določati obliko sodne poravnave celo potom konkludence. Tako določanje spada v področje civ. pravd. reda in tudi tukaj bi določitev po konkludenci ne bila na mestu, marveč bi se določitev ali izločitev bistvenosti oblike pri sodni poravnavi morala zgoditi izrecno že z ozirom na pravno naziranje v tej zadevi.

Določujoč sodne poravnave pred kazenskim sodnikom za izvršilne naslove, je izvršilni red ustvaril samo eden nov izvršilni naslov, a se za zgraditev tega naslova ni brigal in se tudi ni mogel brigati. Zapisnikom, ki se sestavljajo tekom izvršilnega postopanja, ni treba strankinega podpisa, in sicer očitno prav zaradi tega ne, ker ne gre za to, da bi se dognale, ampak zato, da bi se realizovale zakonito dognane zahteve.

Toda literatura in praksa nasvetuje tudi tukaj v važnejših rečeh podpis zapisnika po strankah, v kljub oficijoznosti izvršilnega postopanja. Da, izvršilni red zahteva celo sam obligatorni podpis zapisnika po strankah, kjer gre za določitev in razločitev tekmujočih zahtev, kakor n. pr. v prijavnem in razdelilnem zapisniku, v dražbenem zapisniku (§ 59 odst. 7: Zapisnik mora, v kolikor ni v tem zakonu ukazano nič drugega, podpisati samo sodnik in k naroku privzeti zapisnikar. § 149: Zapisnik o dražbi mora podpisati tudi ponudnik; podpisati tudi oni ponudniki, ki so med dražbo zahtevali in dobili varščino vrnjeno. § 194: Zapisnik (o dražbenem naroku) morajo podpisati osebe, ki so sodelovale na dražbi kot ponudniki ali so se uprle zoper domik.¹⁾

Kjer je pa odločevati o spornih dejstvih, tam izvršilni red naravnost in izrecno odklanja svojo kompetenco in odkazuje sporna dejstva na civilnopravdni red, kakor je po gori označenem načelu in področju izvršilnega reda stvarno neizogibno: §-i 40, 128, 231 i. dr. izvrš. reda.

V §-u 78 se izvršilni red celo splošno poziva na določbe civilnopravnega reda in torej že raditega ni, da bi § 1 šte. 5 izvrš. r. sploh mogel glede sodne poravnave pred kazenskimi sodišči predpisati kaj posebnega potom konkludence. Ta določba imenuje marveč poravnave pred civilnimi in kazenskimi sodišči na istem mestu in vrhutega poravnave, sklenjene pred civilnimi sodišči na prvem mestu. Ker drugih dejstev ni, se meni to uvrščevanje ne zdi brez pomena. In pritrđiti se mi mora, da bi zakon s tem uvrščevanjem na najkrajši način lahko pokazal, da za poravnavo pred kazenskim sodnikom velja tudi vse isto, kar za poravnavo pred civilnim sodnikom. Prednostna uvrstitev je

¹⁾ Glej tudi Neuman: System der E. O.

edini vidni razlog, ki govori v prilog pravilu, da mora poravnava, sklenjena pred kazenskim sodnikom, imeti enako vsebino in obliko, kakor poravnava pred civilnim sodnikom. Ta razlog pa podpira načelo, da se je kazenskemu sodniku, razsojajočemu zasebne zahteve, ravnati vselej po civilnopравниh določilih, in pa načelo, da ravno zaradi tega ne more zakon kazenskega sodnika glede zasebnih zahtev postaviti nad civilnega; vsled tega je razlog vreden vsega uvaževanja. Prednostna uvrstitev civilnosodne poravnave pa istotako pobija nazor, da bi izvrš. red v §-u 1 št. 5, ki je zgolj ustanovil poravnavo pred kazenskim sodnikom za nov izvršilni naslov, podaril tej poravnavi moč izvršilnega naslova tudi takrat, če nima strankinega podpisa, ki se po zgoranjih izvedbah zahteva za poravnavo, sklenjeno pred civilnim sodnikom.

Meni torej ne preostaje drugega, nego držati se načela, da je za veljavo vsake sodne poravnave, če hoče biti izvršilni naslov, bistveno potreben podpis strank ali zakoniti nadomestek podpisa.

Dr. Fr. Mohorič.

Nekaj o umrtvilu hranilničnih vložnih knjižic, ozir. starih vknjiženih terjatev.

I.

Zgodilo se je že večkrat, da se je vložna knjižica, ki jo je bilo sodišče amortiziralo, potem našla in predložila dotičnemu denarnemu zavodu v izplačilo, pa da si je pravični imetnik knjižice z velikim trudom priboriti moral priznanje, da je on lastnik hranilne vloge, do katere bi po umrtvilu imel pravico kdo drugi. Taka umrtvila se večinoma godijo po smrti kake osebe, ki je imela po mnenju dedičev denar naložen v kakem denarnem zavodu, dediči ali nekateri njih pa knjižic ne najdejo in pozneje izvedo, da leži pri tej ali oni hranilnici ali posojilnici denar pod imenom pokojnika. Na to zahtevajo umrtvilo; to se dovoli in čez pol leta je dotična vložna knjižica neveljavna.

Taka sodniška spoznanja so pa samo vsled krive uporabe zakonitih določil mogoča.

O tem še vedno veljavni § 201 zahodnogališkega sodnega reda namreč pravi, da ima tist, ki je kako listino (hranilno knjžnico) »izgubil«, pravico zahtevati, da jo proglasi sodišče (po predpisanem razglasu itd.) za neveljavno. Torej kdor je hranilno knjžico izgubil, jo sme dati izreči za brezmočno. Ako pa jo je izgubil, tedaj jo je moral imeti v pravični posesti, ne da bi jo bil ukradel ali našel. Dokaz pravičnega imetja bi moralo sodišče vsakokrat pri takih umrtvilih zahtevati, kakor je to tudi najvišje sodišče dne 29. avgusta 1895 št. 9279 spoznalo, pa z dostavkom, da način dokaza prosto razsojuje amortizacijsko sodišče. — To dokazovanje se torej ujema z dognanjem verjetnosti po sedanjem civilnopravnem redu.

Brez verjetnosti, da je tist, ki zahteva umrtvilo, imel v pravični posesti hranilno knjžico, katero hoče streti, — ne sme se izreči neveljavnost knjžice. Ime samo, katero izkazuje hranilna knjžica za vložnika, ne dožene lastnika vloge. Denarni zavodi imajo izplačati vlogo onemu, kdor knjžico donese, ako ni nobenega suma na njega.

Denarni zavodi sami morajo varovati svoje vložnike škode, in dobro bi bilo, ako bi vsakokrat, ko sodišča stavijo vprašanje do njih, imajo li zadržke zoper umrtvilo, zahtevali, da naj prositelj umrtvila dokaže, da je bil pravičen imetnik knjžice, ki bi se naj umrtvila. Tako se bodo zabranile krive amortizacije.

II.

§-i 118—121 zemljiškknjžnega zakona določajo ravnanje sodišč pri umrtvilih starih vknjženih terjatev. Te morajo biti v zemljiški knjgi vpisane najmanj 50 let in vso to dobo se niso smele nikakor spravljati do veljave. Tudi ne smejo biti znani, ki bi imeli pravico do dotičnih terjatev. Pod temi pogoji se sme zahtevati od zemljiškknjžnega sodišča uvedba umrtvila, pa povedati je treba povod zahteve. Na to se z ediktom pozovejo oni, ki bi si svojili pravico do starih vknjženih stavkov, naj se zglasijo v enem letu. Ako se nikdo ne oglasi, naj zemljiškknjžno sodišče dovoli umrtvilo in izbris stare vknjžbe.

Poslovanje raznih sodišč v takih rečeh ni soglasno. Nekateri sodniki postavljajo za vpisane upravičence kuratorje, česar zakon nikjer ne veleva. Drugim ne zadostujeta dve prošnji, kakor

jih zakon predpisuje, namreč prva za začetek umrtvila, druga za končno dovolitev amortizacije in izbris dotičnih terjatev. Našli so se namreč sodniki, ki pravijo, da vsled dovolitve izbrisa, ki se mora izreči, se še ne sme izbris izvršiti, ampak za izvršbo izbrisa treba podati posebno (tretjo) prošnjo.

To mnenje pa nasprotuje zakonu.

Predpisi o umrtvilu starih vknjiženih terjatev so namreč del zemljiškoknjižnega zakona. Ako se pa po tem zakonu dovoli kak vpis v zemljiško knjigo — pri umrtvilu izbris — se mora tudi res vpisati, kar se je dovolilo. To veleva § 95. zemljišk. zakona, § 5. navodila k njemu in § 198 sodnega pravilnika z dne 5. maja 1897 št. 112 drž. zak.

Kuratorja pa, kakor rečeno, pri umrtvilih zemljiškoknjižnih vpisov ni postaviti ne pri prvi rešitvi ne pri končni dovolitvi umrtvila in izbrisa, tudi ne za naznanilo izbrisa. Rešitve se nanzanjajo samo prositelju. Ako ta dobi obvestilo o dovoljenem umrtvilu in izbrisu, pomeni mu naj to, da je izbris opravljen, ker se dovoljeni zemljiškoknjižni vpisi morajo zgoditi, predno se odpravijo dotične rešitve na stranko. *Baš.*

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Pravica vožnje po tuji zemlji je zemljiška služnost; kdor trdi, da je le osebna, mora to dokazati (§-a 477 in 479 o. d. zak.); pravica služnosti kolovoza za zemljišče po tuji zemlji se ni razširila s tem, da upravičenec ondi prevažajo svoje vozove za tuje ljudi proti odplačilu, ako se to godi z živino in vozmi, ki ne presegajo navadnega števila na tem zemljišču (§ 492 o. d. zak.).

Tožitelj *A* navaja, da je toženec *B*, pravni naslednik *C*-a vsled prejšnje pravokrepne razsodbe sicer upravičen opravljati svoje poljske vožnje preko tožnikove parcele *X*, ne pa tudi

drugih najemnih voženj, in ker toženec opravlja vse vožnje in tudi od drugih proti plačilu najete, naj se razsodi: Toženec mora priznati, da mu pristojna pravica služnosti vožnje po tožiteljevi parceli *X* do toženčevega kozolca in od tega nazaj le toliko, kolikor so mu take vožnje za obdelavanje njegovega zemljišča, odnosno za vožnje v poljedelstvu potrebne; dalje mora priznati, da je to svojo pravico samolastno in neupravičeno raztegnil, ko opravlja razen omenjenih pristojnih mu voženj tudi najete vožnje kakor plačan voznik za druge ljudi, za katere hrani lojtrniške in druge vozove pod rečenim svojim kozolcem, ter mora v prihodnje proti globi opustiti take vožnje.

C. kr. okrajno sodišče v Žužemberku je z razsodbo dne 1. junija 1904 št. C 115/4-5 ugodilo tožbenemu zahtevku iz razlogov:

Po vseh pričah je dokazano, da so toženčevi predniki pred l. 1884. dostikrat kakor najeti vozniki izvrševali za gotovo vozarino vožnje tujim ljudem, ter da so o takih prilikah vozili tudi po tožiteljevi parceli *X*, ker so dotične vozove hranili pod kozolcem, do katerega vodi pot čez imenovano parcelo, da torej voženj ondi niso vršili samo za svoje poljedelske potrebe ali kadar je bilo sosedom pomagati z vožnjami. Po istem pričevanju pa je tudi gotovo, da toženčeva prednica takih plačanih voženj za tuje ljudi ni vršila v l. 1883—1903, ampak da se take vožnje vrše zopet šele po l. 1903. Ni torej dokazano priposestovanje take brezmejne služnostne pravice, kakršno izvršuje toženec (§ 1470 o. d. zak.). Tožitelj sicer priznava, da tožencu pristojna služnost vožnje čez to parcelo samo za njegove poljske vožnje, a te pravice ni raztezati na vožnje, ki jih toženec opravlja kakor plačan voznik, ne pa v svoje kmetijske svrhe. Ker je v zmislu §-a 484 o. d. zak. vsako služnostno pravico vtesnjevati, je bilo razsoditi po tožbenem zahtevku. —

Zoper to razsodbo je vložil toženec glede njenega celega obsega priziv iz razloga neprave presoje dokazov in zakona. V obrazložbo tega razloga je navajal prizivatelj, da je po njegovih pričah, posebno pa po izpovedbah prič *D*, *E*, *F*, *G* in *H* dokazano, da je z ozirom na vožnje njegovih prednikov pravica služnosti izvrševanja vsakterih voženj po kolovozu čez tožiteljevo parcelo *X* že davno bila priposestovana, ko je pred 21 leti njegov

oče umrl; da naslednica *C*, ki je bila lastnica sedaj toženčevega posestva, od l. 1883 do 1903 sicer ni vozila toliko, kolikor sprednika, da pa priposestovana vožna pravica vsled zastarelosti po §-u 1479 ni mogla ob veljavo priti, ter se tudi ni ugovarjalo zastaranje po §-u 1488 obč. drž. zak. Pričam *E*, *G*, *I* in *Ÿ* je znano, da je pred okoli 28 leti sprednik tožitelja njegovemu rajnemu očetu in spredniku izrecno enkrat za vselej dovolil pravico, vprašljivi kolovoz rabiti za vsako vožnjo in za vsak čas. Raztegnila se obstoječa služnostna pravica torej ni. Predlog: da se prvosodna sodba spremeni tako, da se tožbeni zahtevek odkloni in da se tožnik obsodi v povračilo stroškov I. in II. instance.

Prizivno sodišče je z razsodbo dne 13. septembra 1904 priziv zavrnilo.

Razlogi.

Tudi ko bi bilo na podlagi izpovedb zaslišanih prič in zaslišanja toženca kot stranke dokazano, da je poslednji v zvezi s svojimi spredniki v svrhu opravljanj voženj, s katerimi je pomagal svojim sosedom in opravljal vožnjo različnega blaga za tujce kot voznik, rabil pri tem vozove, katere je shranjeval pod svojim kozolcem na svoji parceli *Y* ter tako v svrhu navedenih voženj prepeljeval skozi 30 let te vozove po sporni progi čez tožiteljevo parcelo *X*, bilo je ustreči težbenemu zahtevku. Kajti vožnje, opravljene v navedeno postransko svrhu, se niso vršile v prid gospodujočemu zemljišču, nego le v osebno korist vsakokratnega lastnika tega zemljišča; ne more se toženec po zmislu §-ov 504, 507 in 485 obč. drž. zak. sklicevati na izvrševanje teh voženj po svojih sprednikih; vsak lastnik gospodujoče zemlje, torej tudi toženec, bi moral izkazati, da je on sam brez ozira na sprednike pridobil osebno služnostno pravico. Prepeljavanje vozov po sporni progi v svrhu opravljanja navedenih postranskih voženj se mora tedaj, in ker je iz razsodbe z dne 19. septembra 1901. opr. šte. C 181/1-4 in sploh iz pravnega akta C 181/1 razvidno, da je za posestvo toženčevo priposestovana le pravica do voženj čez tožnikovo parcelo *X*, v kolikor se opravljajo te vožnje v korist navedenega toženčevega zemljišča, smatrati kot razširjanje pripoznane služnostne pravice vožnje, ki pa po §-u 484 obč. drž. zak. ni dopustno.

Po teh razlogih ni utemeljen niti prizivni razlog napačne ocene dokazov, niti oni nepravilne pravne presoje, zato je bilo priziv zavrnuti in potrditi pravosodno rzsodbo.

C. kr. najvišje sodišče je z rzsodbo z dne 21. dec. 1904 št. 18021 ugodilo reviziji toženca iz razlogov:

Ni sicer utemeljen revizijski razlog §-a 503 št. 1. c. pr. r., ki se opira na okolnost, da se je prizivno sodišče izreklo za obstoj osebne služnosti, ko se vendar tožitelj ni opiral na to stališče, temuč je le zatrjeval, da se hoče razširiti zemljiška služnost, ker je dejansko stanje pravno presojati le po dejanskih ugotovitvah pravic brez ozira na pravne nazore strank; pač pa je upravičena revizija iz dalje navedenega razloga nepravilne pravne presoje stvari.

Vožnja po tuji zemlji je po §-u 477 o. d. zak. zemljiška služnost in ako naj velja za osebno služnost, je treba v zmislu §-a 479. o. d. zak. dokazati, da se v bistvu razločuje od služnosti, kar ob sebi ni domnevati. V tej stvari ni gotovo, da se toženec in njegovi predniki na zemljišču, kar ima prvi sodnik za dokazano, oskrbovali vožnje tujim ljudem proti plačilu le z vprežno živino, ki se je na zemljišču redila, in pa da toženec nima več konj, kakor so jih imeli ti predniki, da so se torej vožnje opravljale z vprežno živino, spadajočo k gospodarstvu tega zemljišča. Ni moči torej trditi, da se vožnje niso vršile za povečanje gospodarskega obrata na zemljišču, torej za večjo njega korist in hasek, posebno, ker so take vožnje, kakor omenjeno, opravljali ne samo toženec temuč tudi njegovi predniki, — razen njegove matere, ki je domačijo imela 20 let, — v večji ali manjši meri po številu vprežne živine, ki se je na zemljišču redila. Ako je pa tako, tedaj ni uvideti razširjenja služnosti, kakor se trdi, v gostejšem vozarenju za tuje osebe, ker po §-u 492 o. d. z. je s pravico kolovoza združena pravica, voziti z eno ali z več vpregami.

Dalje je dokazano, da sta že toženčev oče in ded take vožnje opravljala, ter da jih njegova mati, ki je posedovala zemljišče od l. 1884 do l. 1893, samo zato ni opravljala, ker ni imela konj; v pravdi ni govora o tem, da bi se bile take vožnje opustile vsled prepovedi lastnikov služčega zemljišča. Ni torej

imeti za ugotovljeno, da je služnost veljala le za gospodarske vožnje v ožjem zmislu, ko se je toženčevi posestni prednici temeljem priposestovanja z rzsodbo z dne 19. septembra 1901 prisodila tako, da ima pravico voziti čez nasprotnikovo parcelo *X* do svojega kozolca na svoji parceli *Y* in od njega. Zato ni uvideti razširjenja služnosti v tem, da toženec svoje vozove, hranjene pod kozolcem, odvaža in privaža po omenjenem potu, kadar vozi za tuje ljudi; posebno ker se ne trdi, da število voz in konj ni v pravem razmerju z njegovim zemljiščem.

Bilo je torej reviziji ustreči ter je bilo tožbeni zahtevek, premenivši prizivno sodbo, zavrtni. *Dr. Volčič.*

b) Ako prizivno sodišče razveljavi prvosodno rzsodbo v zmislu §-a 496 c. pr. r. in odredi dopolnitev razprave po I. inštanci, smeta stranki pri dopolnilni razpravi navajati tudi nove okolnosti ter predlagati nova dokazila.

V pravdi Andreja K. proti Janezu G. je c. kr. okrajno sodišče v K. z rzsodbo z dne 20. novembra 1902 C128/2-4 rzsodilo, da je toženec dolžan plačati tožitelju kupnino za par juncev v znesku 280 K.

Toženec se je zoper to rzsodbo prizval iz razloga pomanjkljivosti postopanja, ker je prvo sodišče odklonilo njegov dokaz po pričah Mariji G. in Mariji Št. o okolnosti, da se je po sklenjeni kupčiji dogovoril s tožiteljem, da je kupnino plačati šele čez 2 leti.

C. kr. okrožno sodišče v R. je prizivu ugodilo, prvosodno rzsodbo razveljavilo v zmislu §-a 496. odst. 1 c. pr. r., ker je prvo sodišče neopravičeno odklonilo zgoraj navedeni dokaz in je zato postopanje pomanjkljivo v zmislu §-a 496 št. 2 c. pr. r.; kajti, ako dokaže toženec svojo trditev, da se je plačilni rok podaljšal za 2 leti, kupnina še ni zapadla v plačilo in je tožitelj tožbo prezgodaj vložil.

Prvo sodišče je nato razpravo dopolnilo, pri tej pa ne le zaslišalo zgoraj navedeni priči, nego je razpravljalo še o trditvah tožiteljevih, katere je navajal v to svrhu, da bi ovrigel izpovedbi toženčevih prič Marije G. in Marije Št., ter zaslišalo o teh novih

trditvah tožiteljevih njegovi priči Janeza in Terezijo K., storilo pa potem sodbo, s katero je tožbeno zahtevo začasno zavrnilo.

Zoper to drugo rzsodbo se je prizval tožitelj iz razloga nepravilne presoje dejanskega in pravnega položaja ter napačne ocene dokazov, v poslednjem oziru sklicevaje se na izpovedbe svojih prič Janeza in Terezije K., po katerih je baje izpovedba prič Marije G. in Marije Št. ovržena.

Prizivno sodišče je tožiteljev priziv zavrnilo in potrdilo prvosodno rzsodbo iz nastopnih razlogov:

Prvi sodnik ni imel pravice pri dopolnilni sporni razpravi dopuščati in izvajati drugih dokazov in o drugih okolnostih, kakor le tistih, ki mu jih je imenovalo in označilo prizivno sodišče v svojem sklepu z dne 17. marca 1903 opr. št. Bc I 19/3 — 10; kajti prizivno sodišče bi bilo po določbi §-a 496 odst. 3 c. pr. r. po okolnostih tudi samo upravičeno izvršiti dopolnitev, a bi bilo pri tem vezano na določbo §-a 482 c. pr. r.; ta določba pa se zaradi tega ne sme puščati v nemar, ker se dopolnitev ni izvršila na II., nego I. inštanci.

Ako se pa podatki dokazovanja, ki se je provedlo izven okvira prizivnosodnega sklepa z dne 17. marca 1903 izločijo kot nedopustni, ne more biti govora o kaki nepravi presoji dejanskega položaja ali napačni oceni dokazov, kajti priči Marija G. in Marija Št. sta potrdili, da je tožitelj obljubil čakati toženca dve leti. Ker tedaj tožitelj plačila kupnine ne more terjati pred 4. oktobrom 1903, je bilo tožbeno zahtevo zavrniti začasno.

C. kr. najvišje sodišče je vsled revizije tožnikove s sklepom z dne 26. novembra 1903 št. 16.356¹⁾ razveljavilo rzsodbo prizivnega sodišča in le-temu naložilo vnovično razpravo in razsojo.

Razlogi.

V izpodbijani rzsodbi prizivnega sodišča izražena pravdno-pravna presoja stvari je popolnoma napačna. Rzsodbo prvega sodišča z dne 20. novembra 1902 je prizivno sodišče s sklepom z dne 17. marca 1903 opr. št. Bc I 19/3—10 razveljavilo in stvar

¹⁾ Glej enako odločbo najvišjega sodišča v »Slov. Pravniku« št. 9, l. 1904, nasprotno pa v »Slov. Pravniku« št. 8, l. 1903.

zavrnilo na I. inštanco, ker je bilo postopanje z ozirom na toženčev ugovor prezkodnje vlozbe tozbe pomankljivo. S to zavrnitvijo je prišla stvar v položaj, kakor bi imel prvi sodnik šele prvič soditi o nji. Strankama tedaj ni bilo zabranjeno, navajati nove okolnosti in sodnik ni bil vezan na prednje sodbene ustanovitve in ocene dokazov. Tožnik je smel zato glede vprašanja o plačilni dobi ponuditi še nadaljnih prič in to temveč, ker je toženec šele v prizivnem spisu stvarni položaj glede naknadnega razširjenja plačilnega rokú natančneje pojasnil.

Ker torej prizivno sodišče v svoji pravni pomoti ni uvaževalo dokazov, ki jih je tožitelj po razveljavljenju prve razsodbe ponudil in ki so bili tudi vzprejeti, ker pa revizijskemu sodišču ne pristojata ta ocena, bilo je razsodbo prizivnega sodišča razveljaviti in le-temu naložiti novo razpravo in razsojo.

A. Levac.

c) Pomanjkljivost postopanja (§-a 496 št. 2 c. pr. r.) ni, ako sodišče opusti zaslišati stranki pod prisego.

V svoji pravdi zoper firmo *Ž. C. Ž.* zaradi ugotovitve neke terjatve je trdil tožitelj *Ž. F.*, da je okoli Velike noči l. 1901 plačal sedaj že umrlemu imetniku tožene firme na njegovem domu na račun svojega dolga znesek 600 gl. V dokaz te okolnosti je ponudil samo zaslišanje strank, češ, da se je sešel čisto sam s svojim upnikom in da ga ni nihče opazil v hiši. Toženka je trditev tožiteljevo pobijala kot neresnično s tem, da je trdila, da je rajni *Ž. C. Ž.*, prejšnji imetnik firme, o kritičnem času ležal hudo bolan doma in vsled tega tožitelj ni mogel priti z njim tako v dotiko, da bi ga ne bil opazil nobeden izmed domačinov. Proti temu je tožitelj zopet navajal, da je rajni *Ž. C. Ž.* ob dotičnem času in še pozneje hodil okoli in da se je torej on lahko sešel z njim.

Po zaslišanju različnih prič o poslednjih obojestranskih trditvah, je zaslišal prvi sodnik o sprva navedeni trditvi tožiteljevi obe stranki, a opustil njuno zaslišanje pod prisego.

Zoper razsodbo prvega sodišča, s katero se je tožbena zahteva zavrnila, je vložil tožitelj priziv iz različnih prizivnih

razlogov in tako tudi iz razloga pomankljivosti postopanja, ker se njega ni zaslišalo kakor stranko pod prisego.

Prizivno sodišče je priziv zavrnilo in potrdilo prvosodno razsodbo in sicer glede trjene pomankljivosti postopanja iz razlogov, da z ozirom na izpovedbe prič *V. Š.* in *M. F.*, potem z ozirom na izpovedbo *A. F.* (sedanje imetnice tožene firme) kot stranke nikakor ni verjetno, da bi bil mogel tožitelj v kritičnem času priti z rajnkim *F. C. F.* tako v dotiko, da bi ga ne bil nikdo izmed domačinov opazil; da je sumno, zakaj ni tožitelj kakega izmed uslužbencev ali soproge rajnega *F. C. F.* povprašal o tem, ali je tistih 600 gl. vknjiženih, ali kaj se je zgodilo s tem denarjem; da je verjetnost tožiteljeve izpovedbe po navedenih razlogih tako omajana, da se tudi prizivno sodišče ni moglo prepričati o resničnosti njegove trditve; da zato tudi ni bilo ukreniti tožiteljevega zaslišanja pod prisego in da torej ta opustitev nikakor ne utemeljuje pomankljivosti postopanja.

C. kr. najvišje sodišče je revizijo tožiteljevo, v kateri je napram prizivnemu sodišču trdil isto pomankljivost postopanja (§ 503. št. 2. c. pr. r.), z razsodbo z dne 28. junija 1904 št. 8835 zavrnilo in potrdilo razsodbo prizivnega sodišča.

Razlogi.

Revizija se opira na trditev, da je vsled opustitve zaprisežene zaslišanja tožiteljevega postopanja tako pomankljivo, da je bilo vsled tega onemogočeno, pravdno stvar do dobrega pretresti in temeljito presoditi (§ 503 št. 2 c. pr. r.), in predlaga razveljavenje razsodbe prizivnega sodišča in zavrnitev stvari v svrhu izvedbe zapriseženega zaslišanja.

A iz tega, da se ni provedlo zapriseženo zaslišanje strank, katero more sodišče v zmislu §-a 377 c. pr. r. po svojem preudarku ukreniti, ako ne zadostujejo podatki dokazovanja, da bi se pričalo o resničnosti ali neresničnosti kakih dejstev, ki jih je dokazati, se ne da izvajati nedostatek postopanja, ki bi bil zakrivil, da se stvar ni do dobrega pretresla; kajti z ozirom na prosto oceno dokazov sodišče ni zavezano, da bi moralo kako pod prisego storjeno trditev imeti za resnično, nego jo more po svojem prostem prepričanju ravnati, presojevati glede njene verjetnosti, kakor trditev, ki se je storila brez prisege, in stvar se tedaj po ne za-

priseženi zaslišbi prav tako do dobrega pretrese, kakor s sprejemom prisege.

Uveljavljeni prizivni razlog torej ni utemeljen in je bilo revizijo zavriniti. *A. Levec.*

d) Poravnavam, ki so bile sklenjene pred kazenskimi sodišči o zasebnopravnih zahtevah, podpis strank ni bistven.

V neki kazenski zadevi se je v razpravni zapisnik sprejela sledeča izjava strank: »Obdolženec prosi zasebnega obtožitelja odpuščanja, se zaveže plačati polovico poravnanih stroškov v znesku 7 K 41 h do 21. oktobra 1903, na kar zasebni obtožitelj obtožbo umakne.« Nato je bil obdolženec po §-u 259 št. 2 kaz. pr. r. oproščen in po §-u 390 k. pr. r. rešen plačila stroškov. Zapisnik sta podpisala zapisnikar in sodnik.

Na podlagi te »poravnave« je predlagal zasebni obtožitelj kot zahtevajoči upnik po svojem zastopniku (ki je v treh enakih slučajih, kjer se je v dotičnih zapisniških izjavah obdolžencu celo naložilo plačilo dogovorjenih stroškov pod ogibom izvršbe, ugotavljal dogovorjene stroške potom tožbe, katere so se rešile z bok plačila z mirovanjem) — izvršbo z rubežem in prodajo premičnin zavezanca, prejšnjega obdolženca.

C. kr. okrajno sodišče je predlog na izvršbo z rubežem in prodajo zavrnilo iz razlogov: Ker v pričujočem slučaju nedostaja izvršilnega naslova, se predlogu na izvršbo ni moglo ugoditi.

Rekurzno sodišče je rekurzu zahtevajočega upnika ugodilo in zahtevajočemu upniku v izterjanje njegove izvršljive terjatve na kazenskopravnih stroških 7 K 41 h, nadalje 8 K 32 h odmerjenih dosedanjih, kakor tudi na 8 K 46 h določenih rekurznih stroškov dovolilo izvršbo z rubežem in prodajo zavezančevih premičnin ter opravo naročila izvršilnemu sodišču.

Razlogi.

Prvi sodnik je izvršilni predlog zavrnil, ker ni našel, da bi se v kazenskopravnem zapisniku z dne 21. septembra 1903 U 523/3 izkazal izvršilni naslov. Temu nazoru pa ni pritrjati, kajti po

celem, v kazenskopravnem zapisniku izpričanem položaju je bila volja strank, rešiti kazensko zadevo s tem, da zasebni obtožitelj odstopi proti poravnalni obvezi obdolženca, da mu povrne stroške 7 K 41 h do 21. oktobra 1903. Da ta dogovor nima niti napisa »poravnava«, niti ni podpisan po strankah, in da se je očitvidno tudi prezrlo dodati pristavek: »pod ogibom izvršbe«, ne more predrugačiti pravnega bistva tega dogovora kot poravnave, sklenjene pred kazenskim sodnikom glede stroškov kazenskega postopanja, in kot izvršilnega naslova v zmislu §-a 1 št. 5 izvrš. reda, ker bi sicer moralo duhu novih zakonov in praktičnemu smotru predmetnega dogovora nasprotovati, če bi naj stranke trpele škodo zato, ker je sodnik prezrl nekatere formalnosti.

Da so se glasom pričujočih aktov v enakih slučajih dopustile posebne civilne tožbe zaradi takih stroškov, je za načelno razsojo vprašanja samega nemerodavno, marveč bi bilo po nazoru rekurznega sodišča v slučaju takih tožeb, če bi prišlo do priznalne in zamudne sodbe, razmotravati vprašanje, ali ni tožitelju, čeprav se je tožbi ugodilo v zmislu §-ov 41 in 45 c. pr. r., odreči stroškov.

Zavezanec je dal na zapisnik sledeči revizijski rekurz, v katerem je poglobitno poudarjal:

Rekurzno sodišče opira svojo odločbo na voljo strank. Te volje pa je bilo samo toliko, da sem jaz obljubil nasprotniku, do gotovega dneva povrniti stroške, kar se je v aktu mimogrede zabeležilo; nikakor pa stranki nisva pogodili sodne poravnave z izvršilno močjo. Jaz take poravnave nisem predlagal, niti se mi ni objavila. Pa tudi na nasprotnikovi strani se ni izrazila volja za tako poravnavo. Torej je do neovržnega dokaza izključevati tako poravnavo, če ni dogovorjena izrecno in izključno. Zabeležba v zapisniku, kakor v pričujočem slučaju, je samo motivacija odstopa od zasebne obtožbe in ugotovitev dokaza za obstoj terjatve. In v istini izhaja iz rekurznosodnega sklepa, da nasprotnik na podlagi takih zabeležeb predlaga sedaj tožbo, sedaj izvršbo, kakor mu ravno bolj ugaja. Iz tega pa jasno izhaja, da nasprotnik pri takih zabeležbah še sam ne ve, kake »volje« je bil pri »poravnavi«, in je torej v pričujočem slučaju domnevana volja strank brez dejanske podlage.

Tudi je ugovarjati nazoru, da nedostatek podpisa strank niti sodnikova »opustitev nekaterih formalnosti« ne more škoditi izvršilni moči take poravnave. Tukaj gre marveč za razlikovanje med načeli kazenskopravnega in civilnopravnega reda.

V historičnem oziru so bili izvršilni naslovi iz kazenskega postopanja do veljave novih zakonov samo razsodila §-ov 373, 193 in 358 kaz. pr. r., nikakor pa ne poravnave. Dvorni dekret z dne 22. junija 1805 št. 735 zb. pr. z. je priznaval za izvršilne naslove samo civilnosodne poravnave, ki se sklepajo o (civilno) sodnih predmetih (»transactionibus«.) Poravnave iz obsega kazenskega postopanja so postale izvršilni naslovi šele z novim izvršilnim redom, ki navaja v paragrafu 1 št. 5 poravnave o zasebnopravnih zahtevah, »sklenjene pred civilnimi ali kazenskimi sodišči«. Žal, da zakon ne označuje poravnave pred kazenskimi sodišči niti z besedico natančneje. Treba je torej stroge razlage.

Glavno načelo v tem oziru pa je, da se mora kazenski sodnik vedno in vselej če mu je razsojevati ali določevati zasebnopravne zahteve, ravnati po civilnih zakonih in načelih.

Civilnopravni red določuje strogo, da morajo stranke razpravne zapisnike podpisovati in potrjevati. Nasprotje, da v kaz. pr. postopanju stranke zapisnika ne podpisujejo, izvira iz dejstva, da tukaj vlada stroga oficijoznost, civilna pravda pa je več ali manj odvisna od pogajanja in razpolaganja strank.

Besedilo §-a 1 šte. 5 izvrš. reda imenuje »poravnave pred civilnimi ali kazenskimi sodišči« na istem mestu, druge poleg drugih, kar v eni sapi. Izvršilni red je dalje zgolj civilni zakon: že iz tega izhaja torej nedvomno, da morajo biti poravnave pred kazenskimi sodišči istotne s civilnimi, in da izvrš. red hoče in mora zahtevati za poravnave pred kazenskimi sodišči isto vsebino in isto obliko kakor za one pred civilnimi sodišči. Za poravnave pred civilnimi sodišči pa je bistven, neobhodno potreben podpis strank (§-a 212 in 204 civ. pr. r.) — pač iz umevnih razlogov. Vsebina razprave in zapisnika — ker imajo stranke pravico do navedeb in opustitev — mora biti nedvomno in neoporečno določena, in zato je neizogibno potrebno, da jih poverijo stranke s svojim podpisom; za to, če bi stranke

samovoljno odrekle poverilo, pa je ustanovil zakon namestek s sodnikovo stvarno opombo.

Toda pri razsodbi še ni tako hudo za istotnost stvarine, kakor pri poravnavi, kajti razsodbo izreka sodnik v določenih mejah zakona in vsebina se da tudi še dopolniti in ugotoviti na višji stopnji. Pri poravnavi pa ni sodnik tvoritelj vsebine in izvršilnega naslova samega, — ampak stranki; sodniku je samo vloga pomočnika, javno uradnega svedoštva in nadzorstva. Zato v slučaju, ko stranka istinitosti zapisnika sploh odreče priznanje, ni sklenjena nobena — četudi v zapisnik sprejeta — poravnava, marveč je treba končati pravdo potom razsodbe. Samo tedaj, kadar stranka popolnoma in izrecno prizna v zapisnik sprejeto poravnavo, a vkljub temu odreče podpis iz ničnih razlogov, — samo v tem slučaju bo sodnikova opomba glede neopravičene odreke strankinega podpisa mogla biti nadomestek podpisa v zmyslu §-a 213 odst. 2 civ. pr. r.

Enako kakor § 1 št. 5 izvrš. r. navaja tudi pravosodno ministrstvo — v odgovoru na vprašanje — za izvršilne naslove sodne poravnave o stroških »civilnega ali kazenskega postopanja«, če se je o njih dosegla posebna (separatna) pogodba; civilnosodne poravnave o civilnopravnih stroških so mu torej enake z onimi, ki se sklepajo pred kazenskimi sodišči o kazensko-pravnih stroških, in tako za to poravnavo zahteva isto vsebino in obliko, kakor za civilno. Nikjer ni bilo poudarjanje posebne (separatne) pogodbe tolikanj na mestu, kakor ravno glede kazensko-pravnih stroškov. Če se dožene poravnava za civilne stroške, — odpade razsodba.

Če pa kdo odstopi od zasebne obtožbe s pridržkom, da obdolženec plača stroške, je obdolženca zakonito po §-ih 259³ in 390 kaz. pr. r. s sodbo oprostiti in rešiti plačila stroškov kazenskega postopanja, — o tem ni dvoma. Kazenskega sodnika nič ne brigajo nagibi zasebnega obtožitelja, zakaj umakne obtožbo.

Zato pa v istem trenutku oprostiti obdolženca stroškov, a obenem ali celo poprej mu jih naložiti, je kaj čudno početje. Tudi v pravoslovju, tudi v logiki — na enem in istem mestu v enem in istem času dve nasprotni odločbi — nista možni; tudi tukaj veljajo »fizikalčni« zakoni o času in prostoru. Zato pa je

edina pravilna pot za tako poravnavo o stroških — posebna poravnava, tem boljša, če izven kazenskopravnega zapisnika.

Kaka pa bode potem ta posebna poravnava? Naravno ne drugačna, kakor civilna, ker zanjo ne morejo niti veljati več načela kazenskega postopanja.

Poudarjati je samo še materialnopravne razloge za neogibno potrebo in bistvenost strankinega podpisa pri vsaki sodni poravnavi. Zakon zahteva za vsako pismeno pogodbo — naravno — podpis strank; pismene pogodbe torej brez podpisa strank — ni; poravnava brez podpisov strank tudi ni sodna poravnava, ampak samo beležka o kakem dogovoru med strankama, in najsi bi imela tudi pristavek izvršljivosti (§ 884 o. d. z.).

Vsak izvršilni naslov in torej vsaka sodna poravnava mora se po vsebini in obliki kazati »expressis ver bis«, ker mora pravno razmerje med strankama rešiti izključno, nedvomno in neoporečno, ker tvori »ius inter partes« in »exceptionem rei iudicatae.«

Pisarskim pomotam in nedostatkom so postavljene meje v §-ih 419 in nasl. c. pr. r.

Slednjič se mi godi tudi v dejanskem oziru krivica. Za terjatev 7 K 41 h sem ob doteklosti rokú prosil zaman kratkega podaljška, ker sem v kratkem pričakoval denarja. Glasom začasnega potrdila sem tudi v kratkem času po vloženi izvršbi plačal 9 K in bi s tem bil svojo celo terjatev plačal. Predrugičtev rekurznosodne odločbe mi je torej potrebna za popolno odvezo vsakega plačila. Prezgodnja izvršba je v mojo škodo in sicer tem občutnejšo, ker sem bil v položaju v kratkem plačati in ker ima zarubljena mi svinja v naših krajih isti pomen kakor drugod molzna krava, dve kozi ali tri ovce v zmyslu §-a 251³ izvrš. reda.

C. kr. najvišje sodišče z odločbo 9. decembra 1903 št. 17.257 revizijskemu rekurzu ni ugodilo, ampak potrdilo sklep rekurznega sodišča iz naslednjih razlogov:

§ 1 št. 5 izvrš. r. navaja med izvršilnimi naslovi poravnave, katere so se sklenile o zasebnopravnih zahtevah pred kazenskimi sodišči. Glede oblike, v kateri je sklepati kake poravnave, se ne izjavlja niti izvršilni red niti kazenskopravni red.

Predmetna poravnava se je sklenila pri glavni razpravi o zasebni obtožbi in se glasi izrecno na to, da se je obdolženec in

sedanji zavezanec obvezal stroške do gotovega roku plačati, nakar je zasebni obtožitelj (in današnji zahtevajoči upnik) obtožbo umaknil.

Zapisnik o glavni razpravi ne potrebuje podpisa, ampak ga podpišeta sodnik (predsednik) in zapisnikar. S temi podpisi je dobil zapisnik vse znake, ki ga napravljajo za javno listino, je torej javna listina v celi vsebini, tedaj tudi v poravnavi, sklenjeni pred sodiščem. Opustitev podpisa strank na zapisniku torej ni tak nedostatek, ki bi odtegnil poravnavi, napravljeni v javni listini, izvršilno moč, in ravno tako je to, da v poravnavi ni izrečena izvršljivost, brez pomena, ker pristavek izvršljivosti ni predpisan v zakonu, kakor pri morebitni izvršljivosti notarskega akta, ampak je takim poravnavam izvršilna moč lastna glasom zakona.

Sklep rekurznega sodišča je torej zakonito upravičen.

Dr. F. M.

e) Izplačilo dote v slučaju prisilne dražbe zemljišča.

Na zavezančevem zemljišču je bilo za doto zavezančeve žene Frančiške P., ki je bila zastavnopravno zavarovana na osmem stavku, vknjiženih še dvainštirideset terjatev in pravic. — Pri razdelbni razpravi je Frančiška P. zahtevala, da se ji dota izplača takoj v gotovini; odkazu dote ni sicer nihče ugovarjal, pač pa so se upri pozneje vknjiženi udeleženci takojšnjemu izplačilu dote.

C. kr. okrajno sodišče v Kamniku je s sklepom z dne 22. septembra 1904, opr. št. E 75/4-67, odkazalo v popolno pokritje imenovane dote vknjiženi znesek 2200 K in zdražitelju naložilo, da mora ta znesek v hranilnici plodonosno naložiti in hranilnično knjižico pri sodišču založiti; zahtevek imenovane upnice na takojšnje izplačilo dote se je zavrnil; obresti od označene glavnice pa so se odkazale propalim upnikom v onem vrstnem redu, v katerem so bili pridobili na zemljišče svoje pravice. — To se je zgodilo iz nastopnih razlogov: Dota zapade v plačilo šele ob času, ko se zakon razruši; užitek dote pa pristoja za časa obstanka zakona možu, ki je v tem slučaju zavezanec; obresti od te terjatve, torej glede na to, da še vsi upniki ne pridejo do pokritja, in da so isti pridobili zastavne pravice na celo posestvo kot tako, ne pripadejo zavezancu, marveč propalim upnikom v oni vrsti, v kateri so si pridobili zastavnih pravic.

Proti temu sklepu je dal zavezanec France P., ki pa se razdelbne razprave ni udeležil¹⁾, v svojem imenu in za slučaj, če bi se mu za njegovo osebo po zmislu §-ov 213 in 234 izvrš. reda odrekla pravica, izpodbijati razdelbni sklep, tudi kot zakoniti zastopnik svoje žene na zapisnik rekurz, v katerem je povdarjal, da so pridobili njegovi upniki zastavne pravice le na posestvo kot tako, da pa isti niso pridobili nikakih pravic na obresti od dote njegove žene, na katere doslej ni še nihče posegel z izvršbo, in da ima dota po §-u 1218 o. d. z. namen, polajšati možu stroške, ki so zvezani z zakonsko združbo, on pa vrhutega vsled bolezni ni sposoben za delo. Predlagal je, naj se prvosodni sklep tako spremeni, da se ima dota takoj izplačati njegovi ženi, ali da se vsaj obresti odkažejo njemu ali pa njegovi ženi ali pa domačemu županstvu z naročilom, da jih porabi za vzgojo njegovih otrok.

C. kr. deželno kot rekurzno sodišče v Ljubljani s sklepom z dne 26. oktobra 1904 rekurzu ni ugodilo, marveč razdelbni sklep v izpodbijani točki potrdilo iz pridanih mu povsem stvarnih in zakonitih, po rekurznih izvajanjih nikakor ne ovrženih razlogov.

Revizijski rekurz, katerega je dal zavezanec v svojem in svoje žene imenu po zmislu prvega odstavka §-a 520 c. pr. r. na zapisnik, in v katerem se je skliceval na že v rekurzu naštete razloge, je c. kr. najvišje sodišče z odločbo z dne 31. januarja 1905, št. 18.023, zavrnilo iz razlogov:

Dota vsled zavarovanja in prisilne dražbe zemljišča ni izgubila svoje pravne narave, da po §-u 1229 o. d. z. šele po moževi smrti pripada ženi in, če le-ta umre pred svojim možem, njegovim dedičem. Da bi se bila zakonca kako drugače pogodila, tega ni nihče trdil; iz zemljiške knjige sledi marveč, da je dota Frančiške P. rokovna in neobrestna zahteva, radi česar se ista tudi ni mogla odkazati v takojšnje plačilo. — Ker pa tudi žena za časa obstanka zakona nima pravice, zahtevati obresti od svoje dote, odgovarja po zavezancu izpodbijana razdelba povsem določbam §-a 223 izvrš. r. R.

¹⁾ Glede rekurzov oseb, ki se razdelbne razprave niso udeležile, glej odločbo c. kr. najvišjega sodišča z dne 18. junija 1902, št. 8369, uk. št. 582.

Kazensko pravo.

K uporabi §-a 36 orožnega patenta.

Z rzsodbo z dne 27. aprila 1904 Vr 367/4-22 je c. kr. deželno sodišče v Ljubljani Rudolfa S. spoznalo krivim 1.) hudodelstva po §-ih 152, 155 *lit. a), b) in c)*, — 2.) prestopka po §-u 431 k. z. in 3.) prestopka po §-u 36 orožnega patenta. V zadnjem oziru je izreklo, da je Rudolf S. na Golovcu pri Ljubljani brez dovoljenja in brez izkazane potrebe za odvrnitev preteče nevarnosti nosil orožje (nabasano Flobert-puško).

Rudolf S. je proti rzsodbi vložil ničnostno pritožbo. Glede obsodbe po §-u 36 orožnega patenta se je skliceval na razlog po §-u 281 št. 5 k. p. r., češ da je glasom rzsodbinih razlogov Ivan B. prinesel na Golovec puško, da je Rudolf S. nabasano puško samo vzel iz rok Ivana B., a ni ustrelil proti Stanislavu P., da torej Rudolf S. puške ni nosil, ter da so razlogi rzsodbe v protislovju s krivdorekom.

Kasacijski dvor je z odločbo od 30. septembra 1905 št. 8345 ničnostni pritožbi glede obsodbe po §-u 36 orožnega patenta ugodil in Rudolfa S. od obtožbe v tem pogledu oprostil.

Razlogi.

Ničnostna pritožba se sklicuje na razlog §-a 281 št. 5 k. pr. r. A to, kar pritožba izvaja, zadeva pravno vprašanje, je li tukaj sploh možno govoriti o tem, da je Rudolf S. orožje nosil, in ne spada v okvir formalnega (številke 5), nego v okvir meritalnega ničnostnega razloga številke 9 črka *a* §-a 281 k. pr. V tem pogledu je ničnostna pritožba opravičena.

Orožje nosi le ta, kdor ga ima sabo in si je v svesti, da ž njim lahko razpolaga. Res ni potreba, da bi naj to kak gotov čas trajalo. Vsekakor pa mora nositelj orožja le to prevzeti in v oblast dobiti. Ni merodajno, je li orožje njegovo ali ne; zadostuje, da ve, da ima orožje sabo, katero lahko poljubno in neovirano rabi. V le-tem slučaju je puško Ivan B. sabo prinesel. Če mu jo je Rudolf S. za en hip iztrgal, enkrat ž njo ustrelil in jo potem takoj zopet vrnil, se še ne more reči, da je Rudolf S. orožje nosil. To se pa ni dognalo, da bi bil Rudolf S. Ivana B. napotil, da je puško seboj vzel. — Zato je krivdorek glede prestopka po §-u 36 orožnega patenta pravnopomoten.

Dr. Rogina.

Tomaž Dolinar.

Spisal dr. E. Volčič.

I.

Životopis tega znamenitega pravoslovca in slovenskega rojaka bi se v »Sl. Pravniku« ne objavljaj v drugo — prvič se je to zgodilo l. 1883. — da se ni bilo piscu tega sestavka posrečilo dobiti Dolinarjevega lastnoročnega životopisa z nekaterimi drugimi spisi, iz katerih izhaja, da se iz učenjakovega življenja in delovanja doslej še ni objavilo marsikaj, kar je zanimivo za tedanje socialne razmere v naši državi sploh in za kulturno življenje Slovencev posebe.

Nemški životopisi o Dolinarju, navedeni v dr. Konst. pl. Wurzbacha »Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich etc.«, se ravnajo skoro brez izjeme po nekrologu, ki ga je napisal prof. Jos. Kudler¹⁾ v »Notizenblattu« l. 1839. lista »Zeitschrift für österr. Rechtsgelehrsamkeit und polit. Gesetzeskunde«. V februarski številki tega lista je izšla najprej objava: »Die Redactoren dieser Zeitschrift, durch den Tod des hochgeachteten Hofrathes Dolliner ihres ausgezeichnetsten Mitarbeiters beraubt, zeigen hiemit an, daß deßen ungeachtet diese Zeitschrift fortan auf die bisherige Weise erscheinen werde. Sie glauben bei dieser Veranlassung ihren geehrten Abnehmern die Zusicherung geben zu können, daß ein Nekrolog jenes um die österreichische Jurisprudenz vielfach verdienten Gelehrten in einem der nächsten Hefte erscheinen werde. Kudler. Fränzl.« — V listu za mesec maj 1839 pa se nahaja po Kudlerju sestavljen nekrolog z nastopnim predgovorom:

— dem Verdienste seine Kronen.

»Als ich vor wenigen Wochen, noch tief ergriffen durch den Verlust dieses würdigen Mannes, in diesen Blättern die Hoffnung äußerte, deßen für die Wißenschaften so reiches Leben umständlicher besprechen zu können, erwartete ich kaum, über alle wichtigeren Lebensumstände desselben vollständige und zuver-

¹⁾ Rojen v Gradcu 10. oktobra 1786, umrl na Dunaju 6. febr. 1853. Profesor na dunajski jurid. fakulti, je po smrti Wagnerja l. 1834 skupno z Dolinarjem prevzel uredništvo omenjenega lista.

läßige Nachrichten zu erhalten. Zur großen Befriedigung aller Freunde des Hingeschiedenen fanden sich jedoch unter deßen Papieren Materialien hierzu von seiner eigenen Hand, die mir durch die Gefälligkeit der Erben zugänglich wurden. Der schlichte Ton der Bescheidenheit, die ungeschmückte Darstellungsweise, die sich in diesen Mittheilungen finden, geben gewiß das treffendste Bild dieses einfachen, bescheidenen, und doch so ausgezeichneten Mannes, so daß es deßen zahlreichen Vereherern wohl am liebsten sein dürfte, ihn selbst erzählen, die Gründe, welche seine Handlungsweise bestimmten, selbst entwickeln zu hören. In den nachfolgenden biographischen Abriß soll daher aus diesen Materialien alles wörtlich aufgenommen werden, was zur Publicität sich eignet, und dieß zwar umso mehr, als der Verfaßer dieses Aufsatzes sich gerne bescheidet, daß es ihm nicht zusteht, einem so hoch gefeierten Manne die in Motto zuge dachte Krone zu spenden. Mit der wärmsten Theilnahme wird er Männer zu diesem Acte der Gerechtigkeit sich erheben sehen, die mehr hierzu berufen sind. Möge indeßen dem gütigen Leser das genügen, was dankbares Wohlwollen für den Verblichenen hier anspruchslos mittheilt.« —

Iz tega predgovora torej izhaja, da je Kudler v nekrolog sprejel pokojnikove zapiske izvečine dobesedno, da je pa marsikaj izpustil, kar se mu ni videlo za javnost primerno. Iz nekrologa je še razvidno, da objava nekaterih okolnosti pač zato ni bila »primerna«, ker ni bila dopustna vsled tedanje — cenzure. Slutil sem torej, da bi bilo za poznavanje tedanjih socialnih in kulturnih razmer sploh in naših posebe nedvomno zanimivo, ako se neobjavljeni del pokojnikovih zapiskov priobči sedaj, ko je pač dopustno, kar l. 1839. ni bilo. Nasledniki pokojnikovih dedičev, ki so po gorenji Kudlerjevi navedbi imeli te zapiske, oziroma nasledniki edinega pravega dediča so mi bili znani in že pred mnogo leti sem čul, da hranijo le-ti nekatere Dolinarjeve knjige v knjižnici svojega posestva Pod Turnom pri Semiču. Kasneje sem zvedel, da se ondi hrani poleg Dolinarjeve obširne knjižnice tudi njegova precejšnja korespondenca ne samo z njegovim glavnim dedičem Martinom Kuraltom, dež. sodišča svetnikom v p., temuč tudi s premnogimi drugimi posvetnimi in duhovskimi dostojanstveniki. Tedaj pa je bila graščina Podturn že v posesti neznanih

mi ljudi; to, oddaljenost mojega bivališča ter neizprosne službene dolžnosti so bile vzrok, da sem poizvedovanja odlagal in končno — izvečine zakasnil. Početkom l. 1902 me je namreč doletela vest, da sta veleposestvi Podturn in z njim združeni Smuk zapadli neodvračni sili socialnega preobrata in sicer tako temeljito, da se niso razprodala in razkosala samo vsa zemljišča, temuč, da se je brez odloga razsul prijazni, po bližnji Belokrajini in Hrvatski vidni gradič Podturn — dva kmeta sta pač kupila ostrešje za 1400 K — a njegova notranja oprava z vsemi knjigami in spisi pa da se je raznesla po slepi ceni. Pisal sem nemudoma raznim znancem, toda uspeh je bil le tolik, da sem pogube rešil: diplom kr. češke družbe znanosti z dne 29. dec. 1803, s katerim se Dolinar imenuje njenim vnanjim članom; dekreta, s katerima se mu izreka zahvala na sodelovanju pri sestavi obč. drž. zakonika ter se imenuje dvornim svetnikom; dvoje Dolinarjevih prošenj za podelitev cenzorskega in profesorskega mesta; kopijo nekega razjasnila karloviškega metropolita Štefana Stratimiroviča, in neka mala notata, o čemer bode spregovoriti kasneje; dalje pa neka pisanja, tikajoča se prej omenjenega Dolinarjevega dediča in nečaka Martina Kuralta ter graščine Podturn in njenih prejšnjih lastnikov grofov Lichtenbergov sploh, o čemer bode poročati na drugem mestu.

Vseh drugih Dolinarjevih zapiskov in njegove podobe, kar je s pieteto Martin Kuralt uredil in kar se je potem hranilo Pod Turnom blizo 60 let, ni bilo več, ter mi je bilo iskati po raznih ovinkih drugih virov, da zberem podatke, ki utegnejo pojasniti ne samo znanstveno delovanje Dolinarjevo, temuč tudi njegov stik z drugimi redkimi slovanskimi učenjaki, posebno pa z njegovim rojakom Jernejem Kopitarjem.

Zahvaliti mi je svojega starega prijatelja g. visokošolskega prof. Matija Murka v Gradcu, da me je opozoril na V. Jagića doslej nepristopno mi zbirko korespondence med raznimi slovanskimi učenjaki »Источники для истории славянской филологии.« V obeh zvezkih, izdanih v l. 1885. in 1897., se spominja Dolinarja v več listih, o čemer bode spregovoriti kasneje; v Kopitarjevem dnevniku (Briefjournal), ki se nahaja v drugem zvezku tega zbornika, pa stoji pod 1840 5/9 pripisek, — an Kalina v. Jätenstein nach Prag: Dolliners Autobiogra. — Ker je bil pl. Kalina tedanji

tajnik kr. češki družbi znanosti, mi je bilo misliti, da je Kopitar poslal Dolinarjevo avtobiografijo za to družbo in da se ona morda še nahaja v družbenem arhivu.

Sedanji generalni tajnik te družbe gosp. prof. V. E. Mourek je med biografijami družbenih članov po mnogem trudu res našel izvorno Dolinarjevo avtobiografijo, ter je preskrbel, da sem jo po blagohotnem dovoljenju družbenega predsedstva dobil v pregled in prepis. Bodi gospodu profesorju izrečena na trudu in prijaznosti iskrena zahvala! —

Životopis je pisan na 28 straneh velikega pisarniškega papirja, dvolomno, na takem papirju in tako, kakor so skoraj vsi Dolinarjevi rokopisi. Na petih straneh manjšega papirja in na 29. str. prej opisanega, ki služi obenem za ovoj, so naštetji vsi večji Dolinarjevi spisi s pripomnjo, kje in kedaj so tiskani. Vse je pisal Dolinar lastnoročno z znano svojo drobno pisavo. Iz ravno omenjenih lastnoročnih tiskovnih podatkov izhaja, da je životopis sestavljen kratko pred Dolinarjevo smrtjo koncem l. 1838. ali celo početkom l. 1839. Na ovitku je napis »Materialien zur Biographie«, potem pa po drugi roki z rdečilom »Dolliner«. Na raznih mestih so pristavki in pojasnila, večjidel od Kopitarjeve roke in tudi z njegovim podpisom, kar bode še omeniti v tem sestavku. Iz vsebine je vidno, da Dolinar avtobiografije ni pisal za tisek, kakor je, najbrže ker je vedel, da bi se takrat taka tudi ne smela natisniti in pa, ker je hotel družbi, katere član je bil, le podati »materialia« k životopisu, v kar je bil zavezan po njenih pravilih. Kakor mi poroča gosp. generalni tajnik, ni kr. češka družba znanosti tudi kasneje niti izdala tega životopisa, niti kaj iz drugih obširnih njegovih zbirk o češki zgodovini, katere ji je bil podaril, temuč je prej omenjeni pl. Kalina pok. Dolinarju posvetil le nekaj vrstic¹⁾, sicer pa se skliceval na prej navedeni nekrolog prof. Kudlerja. — Ta nekrolog je večjidel dobeseden posnetek Dolinarjeve avtobiografije; izpuščeno je skoro le to, kar bi bila, kakor rečeno, sicer vzela tedanja cenzura ali pa kar se je Kudlerju zdelo manjše važnosti, sicer pa so premenjeni le nekateri izreki z drugimi, ki so se Kudlerju videli gladkejši in jezikovno lepši. Ravnotako je nekrolog ponatisnjen v »Mitteilungen des historischen Vereines für

¹⁾ Abhandlungen der kgl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften. 5. Folge I. Band von den J. 1837—1840. Prag, 1841.

Krain, 1852« in nepopoln slovenski posnetek iz prvega ali drugega je, kakor že navedeno, v »Slovenskem Pravniku« l. 1883.

Kratek, a točen životopis Dolinarjev je pisal L. (Jean Laurent = pl. Ullepitsch) v nemškem jeziku v »Illyr. Blatt« l. 1839, št. 10. Dolinarjeva avtobiografija je docela tolike zanimivosti, da jo velja priobčiti še dobesedno vzlic okolnosti, da so bili glavni podatki iz nje že natisnjeni, toda »Sl. Pravniku« v to nedostaje prostora. Vsled zgoraj omenjene prijave glavnih potez iz učenjakovega životopisa smo ravno upravičeni, da že znane dogodke omenimo le na kratko, iz avtobiografije in drugih virov pa dopolnimo, kar je iz prej navedenih vzrokov zanimivo in značilno.

V tem zmislu se bom najprej v glavnem držal avtobiografije, končno pa navedel, kolikor možno, vsa njegova tiskana in netiskana dela ter opisal njih pomen in vrednost.

II.

Tomaž Dolinar se je porodil dne 12. decembra l. 1760. v Dorfarjih (Dörfeln) na Kranjskem, na kmetiji hišna št. 19. Vas je spadala takrat k župi Stara Loka, sedaj pa spada k Žabnici. V krstni knjigi starološke župe se čita:¹⁾ a. 1760, 12. hujus (decembris) 8va vespere natus et sequenti die hora 10ma babtizatus a me Gregorio Naglitsch, coop. Loci Thomas, fil. legitim. Blasii Dolinar²⁾ et Spela conjugum levantibus cum patrinis Martino Hartmann et Gertrude Projin adstante teste Marco Figk. Vicinistatis B. M. V. ex Dörfeln.«

Dolinarjev oče je bil celozemljak, torej trden kmet ter razen sina Tomaža in hčere Mice ni imel otrok — morda da so kateri pomrli nedorastli — vendar mu ni trebalo sina več podpirati, odkar je vstopil v prvi razred filozofije (sedaj 7. gimnazijalni razred). Domačija se je kasneje (l. 1784.) prepodala hčeri Mici, potem omoženi Kuralt, po njej pa jo ima sedaj že šesti posestnik g. Miha Zakotnik. Vmesni posestniki so se pisali Kuralti, Demšarji in Zakotniki.³⁾ Rojstna hiša št. 19. je sedaj baje prezidano, lično, z opeko krito poslopje.

¹⁾ Poročilo gg. N. Stazinskega in J. Dernovška.

²⁾ Torej ne Dolliner, kakor se je učenjak podpisaval, menda vsled vpliva tedanjih šol. Pišemo ga torej v tem spisu pravilno Dolinar.

³⁾ Poročilo iz zemljiške knjige okrajnega sodišča v Škofji Loki.

V prve šole je oče dal Dolinarja v Trbiž na Koroškem, nekaj, ker v bližini rojstne vasi sploh ni bilo šol, nekaj po nekdanjem običaju Gorenjcev, da bi se naučil nemščine. Zaradi slabega zdravja je prišel Dolinar šele v jeseni l. 1771. na gimnazijo v Ljubljano, na kateri je bil prvi odličnjak po vseh razredih, ravnotako kakor potem na liceju in dveh letnikih bogoslovja. Dolinar je bil izmed najboljših matematikov na gimnaziji, tako kakor nekaj let poprej rojak Jurij Vega; tudi njega je želja po študijah v višji matematiki in astronomiji po 2. letu bogoslovja gnala na dunajsko visoko šolo. Ker so mu pa zagotavljali, da po takih študijah ni upati nikake službe, se je vpisal na juridično fakulto in jo dovršil l. 1786. s tako odličnim uspehom, kakor vse prejšnje študije. Arhivar dunajske univerze gospod dr. Karel Schrauf mi poroča, da je Dolinar prvič vpisan v XI. zv. glavne matrike: »Dolliner Thomas Carniol. Locopolitanus, Juris auditor, Pauper«; dalje, da je iz nekega imenika članov juridične fakulte razvidno, da sta Jurij in Tomaž Dolliner promovirala dne 28. nov. 1796 ter da sta bila v fakulto sprejeta dne 6. dec. l. 1798. Ni mi bilo moči poizvedeti, kdo in odkod je bil ta Jurij Dolinar. Že tedaj je Dolinar med sodijaki slovel za izvrstnega korepetitorja; pouk sošolcev mu je pomogel, da je bil v stanu preživiti se.

Dolinar je že l. 1788. dovršil vse juridične rigoroze, promoviran pa je bil doktorjem, kakor je prej omenjeno in kakor sam pravi, šele dne 28. novembra 1796., ker promocije ni prej zahteval. Tega ni storil, ker bi ob tedanjih pičlih prihodkih ne mogel utrpeti znatnih doneskov, ki bi jih moral vplačati v dveh letih po promociji za takratno juridično vdovsko društvo; kasneje je seveda ta plačila spolnil, dasi ni bil oženjen. L. 1788. tudi še ni potreboval doktorskega naslova, ker je iste jeseni s pripomočjo univerznega sindika drja. Strahla in dekana juridične fakulte drja. Sortschana nenadno dobil učiteljsko mesto na c. kr. akademiji za orientalske jezike. Za dve uri pouka na teden v naravnem privatnem pravu, v splošnem državljanskem in narodnem pravu je dobival le 200 gld. letne plače, toda sprejel je to mesto drage volje, ker je imel več veselja za učiteljstvo, kakor za kako drugo pridobitno poslovanje. Bil je sicer tudi suplent tedanjega profesorja na univerzi za cerkveno pravo Jos. Pehema,

kateremu je pomagal i pri slovstvenem delovanju, posebno pri na pol oficijalnem spisu, tiskanem l. 1790.: »Historisch-statistische Abhandlung von Errichtung, Ein- und Abtheilung der Bisthümer, Bestimmung des Erzbisthümer, Bestätigung, Einweihung und Versetzung der Erz- und Bischöfe, vom römischen Palium und Eide, welchen die Erz- und Bischöfe dem römischen Pabste schwören müßen, und von den Gerechtsamen der Regenten in Ansehung dieser Gegenstände, in vier Abtheilungen an das Licht gestellt von einem Freunde des kirchlichen Alterthums.« Vsled Pehemovega nagovarjanja je Dolinar l. 1789. napravil konkurzni izpit za mesto javnega repetitorja v nemški državni zgodovini ter v fevdnem in državnem pravu na tedanji c. kr. terezijanski viteški akademiji, katero je dajalo 500 gld. letne plače. Ko je z dvornim dekretom z dne 21. avgusta l. 1789.¹⁾ dobil to mesto, je opustil učiteljstvo na orientalski akademiji, da bi imel več časa za slovstveno delo. Pač pa je do leta 1792. po več mesecev supliral obolela profesorja jurid. fakulte Iv. Krištofa Schmidta in Bern. pl. Fölscha v predavanjih in izpiti iz nemške državne zgodovine in nemškega in evropskega državnega prava, vse seve brezplačno.

Ves prosti čas, ki ga je Dolinar imel tekom devetletnega poučevanja na akademijah, je prebil v dvorni knjižnici, kjer je zbral iz starih rokopisov nebroj neznanih materijalij v pojasnilo nemške in cerkvene ter avstrijske zgodovine. Del te tvarine je potem pripravil za posamezne razprave, del pa je porabil v pojasnilo dotičnim učnim knjigam. Najvažnejša zbirka iz te dobe se tiče zgodovine konkordatov med nemško nacijo in rimskim stolom, ki bi utegnila te še precej nejasne obravnave postaviti v pravo luč. Dolinar je radi drugih opravil, bolehnosti in kasneje starosti večjidel ni porabil nikjer ter se sedaj nahaja v ljubljanski licealni knjižnici, kar omenimo še kasneje. Drugo precej obširno zbirko za novo boljšo izdajo »Epistolae Petri de Vineis« je razdal že dalj časa pred smrtjo, ker je uvidel, da mu je iz navedenih vzrokov ne bode moči izdati.

V tem učenem delovanju je pozabil na pičlo letno plačo 500 gld. in ni zaprosil na kako mesto izven Dunaja, ker se ni mogel ločiti od dvorne knjižnice. Seveda mu za dalj časa imenovani dohodki niso mogli zadostovati, skušal si je zboljšati gmotno

¹⁾ Ta dekret sem rešil.

stanje, kar kaže ohranjena prošnja do Veličanstva z dne 4. febr. l. 1797. za mesto cenzorja juridičnih in zgodovinskih knjig, ki je bilo izpraznjeno po smrti pl. Khantza.

V tej obširni prošnji, v kateri se kaže dosti trpkosti in samozavesti, opisuje Dolinar v prvih 7. točkah svoje dotedanje službovanje in literarno delovanje in pravi dalje doslovno:

Ungeachtet in diesen Werken bey jeder Gelegenheit die Rechte des Kaisers, des katholischen Religionstheils und des Erzhauses Oesterreich mit Wärme vertheidiget, und dergleichen Schriften von den ganz anders gesinnten Geschichtschreibern und Publicisten des nördlichen Teutschlands in der allgemeinen Literatur-Zeitung von Jena gewöhnlich sehr hart mitgenommen werden, so ward doch den vorgenannten des Bittstellers ein besseres Loos beschieden, und Verdienst und Lob nicht abgesprochen, wie aus den Recensionen des Staatsrechts im Jänner 1794, der Reichsgeschichte im Februar 1795, des Lehenrechts im May 1796 zu ersehen ist. Selbst der geheime Justizrath Böhmer zu Göttingen macht in der Vorrede zur sechsten Auflage seiner Principia juris feudalis eine ehrenvolle Erwähnung von der Erklärung des Lehenrechts, und noch rühmlicher spricht der protestantische Kammergerichtsprocurator Hoffmann in den Rhapsodien aus dem reichskammergerichtlichen Rechte und Prozesse von der Erklärung des teutschen Staatsrechts, wie die Beilage D¹) zeigt. Auf der Universität zu Erlangen soll die Erklärung des teutschen Staatsrechts nach der Versicherung des Buchhändlers G a s s l e r, der eine beträchtliche Anzahl Exemplarien dorthin schicken musste, sogar als Vorlesebuch gebraucht worden. Ausser diesen bereits gedruckten Schriften hat Bittsteller noch andere zum Drucke fertig; zu den wichtigsten aber Materialien beysammen, die immer nur aus den Quellen selbst, und meistens aus uralten Handschriften durch einen angestregten Fleiß von mehreren Jahren gesammelt sind.

7. Uiberdiess hat Bittsteller verschiedenen Gelehrten wichtige Beyträge zu ihren literärischen Arbeiten geliefert. In dem eben erschienenen Corpus juris ecclesiastici Catholicorum novioris²) des P. Corbinian Gärtner, Professors des Kirchenrechts, teutschen Privatrechts und der Diplomatik an der Universität zu Salzburg, rührt alles, was in den Noten zu den Concordaten neues und bisher unbekanntes gesagt wird, von der Mitteilung des Bittstellers her, wie solches der Herausgeber selbst auf der X. Seite der Präfation mit folgenden Worten bekennet: Quae heic et alibi ex Codicibus Msptis bibliothecarum Vindobonensium allegavi, debeo amicitiae et benevolentiae doctissimi et clarissimi Viri Thomae Dolliner J. U. D. et Repetitoris juris publici et feudalis in Collegio Theresiano Viennae in Austria, cujus consilio et ope in colligendis diplomatibus concordata nostra concertantibus usus sum. — Wieviel Bittsteller dem Professor Klüpfel zu Frey-

¹) Prilog ni več pri prošnji.

²) Salisburg. 1797.

Pis.

Pis.

burg¹⁾ zur Biografie des berühmten Conrad Celtis, Vaters der schönen Wissenschaften im südlichem Teutschland und besonders in Oesterreich, und zur Beschreibung der, von diesem zu Ende des 15. Jahrhunderts errichteten, gelehrten Gesellschaft an der Donau (Societas literaria Danubiana) aus überall zusammen gesuchten alten Handschriften und den seitendsten Büchern durch eine zweyjährige Correspondenz beygetragen habe, wird sich zeigen, wenn das Werk herauskommt²⁾, und kann zum Theil schon aus einigen hier sub E beyliegenden Originalbriefen³⁾ Klüpfels beurtheilt werden. Eben steht Bittsteller auch im Begriffe mit der königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Prag durch literärische Beyträge in Verbindung zu treten, wie der von dem Secretair dieser Gesellschaft, dem Astronomen Strnad, vor kurzem an ihn erlassenen und sub F beygelegte Brief ausweist.

8. Hat Bittsteller auch schon in einer öffentlichen Fehde gezeigt, wie gewachsen er dem juridischen und historischen Fache sey. Zum Beweise dessen dient der von dem Professor Wedekind zu Heidelberg in der Jenaer Literatur-Zeitung auf ihn gemachte Ausfall, und die vom Bittsteller in die Ober-teutsche Literatur-Zeitung eingerückte Antwort, worauf der Gegner die Segel einzuziehen und sich aus dem Kampfe zu entfernen für gut befunden hat. Beyde diese Stücke liegen sub G bey.

9. Ist Bittsteller nicht nur der teutschen und lateinischen, sondern auch der französischen, italiänischen und einer slavischen Sprache kundig und zum Censuriren der juridischen und historischen Bücher um so geschickter, weil er auch im Recensiren derselben nicht ungeübt ist; denn er hat einigen Antheil an den Recensionen in der Ober-teutschen Literatur-Zeitung, wie aus dem sub H beygelegten Briefen zu ersehen ist.

10. Könnte er noch mehrere Beweise von seinen literärischen Arbeiten und Dienstleistungen anführen; allein er hofft, das bisher Angeführte werde hinreichen, um seine Tauglichkeit zu dem gebetenen Amte darzuthun. Er beruft sich daher nur noch an die löbliche juridische Lehrerversammlung, die seine Beschäftigungen kennt, und, wenn sie befragt werden sollte, über seine Fähigkeiten, Kentnisse und Verwendung das beste Zeugniß zu geben hoffentlich nicht ermangeln wird. Zugleich bittet er zu erwägen, ob es nicht billig sey, einem Manne, der schon 37 Jahre zählt, dem Staate durch neunhalb Jahre mit allem Fleisse und mit der grössten Uneigennützigkeit bey einem geringen Gehalte dient, in seinem Fache mit Schaden seiner Gesundheit so viel, als villeicht der Tausendste an seiner Stelle nicht gethan haben würde, geleistet hat und noch weit Mehreres zu leisten entschlossen ist, ein kleines, seinen Studien so ganz angemessenes und mit der bisher bekleideten Correpetitorstelle sehr wohl vereinbarliches Ämtchen zuzutheilen,

¹⁾ Klüpfel Ivan Andrej, po samostanskem imenu Engelbert, roj. l. 1733 v Wipfeldu ob Menu, umrl l. 1811, učen dominikanec. Pis.

²⁾ Epistola ad Michaelum Federum de causa dilatae editionis vitae Conradi Celtis, 1799. Pis.

³⁾ Ta pisma so v ljubljanski licealni knjižnici in se še omenijo. Pis.

das seinen Zustand ein wenig verbessern, und ihn über den traurigen Gedanken einigermassen trösten würde, dass so viele seiner Vorgänger und Collegen im Theresiano, von denen doch schwerlich Jemand so wichtige Beweggründe für sich anzuführen hatte, nach wenigen Jahren zu bessern Stellen befördert worden sind und so manche seiner Condiscipeln oder gar Schüler, die nach absolvirten Studien sich der Praxis gewidmet haben, schon durch längere Zeit entweder am Rathstische sitzen oder auf andere Arten ihr Glück gemacht haben, da indessen er immer mit 500 f. als Repetitor im Theresiano sitzen bleibt.

Wien den 4. Febr. 1797.

Thomas Dolliner m. p.

der Rechte Doctor und Repetitor an der k. k. Theres. Akademie.

Usoda pa je hotela, da cenzorskega mesta ni dobil Dolinar, temuč isti univerzni profesor Bernard Fölsch, katerega je prejšnja leta ob boleznih nadomestoval pri predavanjih — brezplačno! To je Dolinarju na hrbtu njegove prošnje javilo ravnateljstvo »in cam. et publ. politicis« z odlokom z dne 29. maja 1797.

Pri reorganizaciji terezijanske akademije pričetkom l. 1797/98 je Dolinar sicer postal profesor za državno zgodovino, za fevdno in nemško državno pravo z zistemovano letno plačo 800 gld., toda vojne s Francijo so povzročile nenavadno draginjo in pa znižale vrednost papirnega denarja tako, da je bil Dolinar v skrbeh za potrební preživitev, ako bi mu bilo radi vednega bolehanja zaprositi pristojne mu pokojnine. Zato je l. 1798 prosil na izprazneni profesuri v Freiburgu (Breisgau) in Lvovu (mesto za naravno, splošno narodno in državno ter kazensko pravo po rojaku¹⁾ Pfl eger ju). Obe prošnji pa je menda preklical, on vsaj pravi, »dass er den Gedanken — — wieder aufgegeben.« — Prošnja za zadnje mesto, ki je tudi v naših rokah, je bila sicer prezentovana, a ni rešena. V njej se Dolinar sklicuje na podatke za prej opisano cenzorsko mesto, potem pa končuje:

6. Dass er bloss aus leidenschaftlichem Hange zur Literatur, dem er nur in den hiesigen ansehnlichen Bibliotheken Genüge leisten konnte, schon mehrere Gelegenheiten zu einer Beförderung ausser Acht gelassen habe, dass aber jezt verschiedene Umstände zusammentreffen, die ihm die gebetene Anstellung bey der Universität zu Lemberg sehr wünschenswert machen.

7. endlich, dass er im verflrossenen Jahre von der juridischen Lehrerversammlung und dem Studienconsesse, auf deren erstattete Gutachten er

¹⁾ Rojen v Železnikih l. 1746.

sich hiemit beruft, zu dem an der Freyburger Universität erledigten Lehr-
 amte des Natur-, allgemeinen Staats- und Völker- und des Criminalrechtes
 für tauglich erklärt, von der Niederösterreichischen Regierung dazu emp-
 fohlen, und dem Vernehmen nach von der hochlöblichen Hofstelle selbst
 vorgeschlagen worden sey.

Wien, den 7. April 1798.

Thomas Dolliner m. p.

der Rechte Doctor und Professor an der k. k. Theresianischen Akademie.

Pač pa je l. 1800 vztrajal pri prošnji za stolicu cerkvenega
 prava na praški univerzi, izpraznjeno po prof. Woldřichu pl.
 Ehrenfreundskem, katero je tudi dobil z dvornim dekretom 2. ja-
 nuarja 1801, a se ji je zaradi trajne bolehnosti po daljšem odla-
 šanju odpovedal, ne da bi bil tedaj sploh prišel v Prago. Vidno je,
 da je imel Dolinar pri tej odpovedi tudi obzire na domače češke
 kompetente, kajti tajnik kr. češke akademije znanosti, že omenjeni
 dr. M. pl. Kalina poudarja v prej navedenem naznanilu Dolinarjeve
 smrti, da je on (Kalina) sam dve šolski leti nadomestoval bolnega
 prof. Woldřicha, Dolinar pa pravi v svoji avtobiografiji, da je za to
 odpoved dobil iz Prage častno odškodnino. O priliki promocije sub
 auspiciis barona Aichena l. 1803. je namreč izdal Codex epistolaris
 Primislai Ottocari II. Bohemiae Regis, ki je za češko zgodovino
 tolike važnosti, da je kr. češka družba znanosti v Pragi Dolinarja
 za to imenovala svojim zunanjim članom. Dotični diplom z dne
 29. dec. 1803 ima pisatelj tega sestavka; podpisana sta direktor
 Ignacij Cornova in tajnik Abbé Gruber. H. Kalina omenja o prej
 imenovani priliki, da je Dolinar kr. češki družbi znanosti podaril
 tudi obširno zbirko o Conradu Celtu¹⁾ in druge dragocene po-
 datke, tikajoče se češke zgodovine.

Dolinarju pa so o priliki rečene odpovedi zagotovili tudi
 na najvišjem mestu, da se bodo ozirali nanj o prvi priliki, ko
 bode prosto kako primerno mesto, za katero se niti konkurz ne
 bode razpisal. Res se mu je z dvornim dekretom z dne 28. fe-
 bruarja 1805 podelila stolica cerkvenega prava na dunajski
 univerzi z letno plačo 2000 gld. Od nastopa tega mesta dalje je
 dvorni svetnik pl. Zeiller, tedanji ravnatelj juridične fakulte
 in obenem referent dvorne komisije za stvari justičnih za-

¹⁾ Glej zgoraj ponatisnjeno Dolinarjevo prošnjo za cenzorsko mesto.

konov (Hofcommissio in Justizgesetsachen) Dolinarju odstopal vse spise, tikajoče se duhovskih poslov in ženitnega prava, o katerih je imel poročati v tej komisiji, da ji je izrekal svoje mnenje. Dolinarju je to ugajalo zato, da je dobil vajo v teh vprašanjih in ni ga motilo dejstvo, da Zeiller prej s svojim predlogom ni glasoval za imenovanje Dolinarja profesorjem. Dolinar je predaval razen cerkvenega prava kasneje tudi rimsko pravo, ter dasi je imel po dvakrat toliko slušalcev kakor drugi profesorji, naprtili so mu še različnega opravila, izpite, ocene in mnenja, kar ni imelo nikake zveze z njegovo profesorsko stolico. Ocenjevati mu je bilo celo vse konkurzne izdelke za učitelje cerkvenega prava po vseh semeniščih Avstrije in vse cerkvene pravne teze za vsakoletne šolske izpite na teh zavodih.

Toda vzlic svojemu slabemu zdravju ni v vsem svojem službovanju opustil več kakor 9 poučnih ur. Dolinarjeve marljivosti ni motila niti nepravilika, da ga je l. 1808 pri napredovanju na višjo plačilno stopinjo letnih 2500 gld. preskočil tovariš, ki v to ni imel zakonitih pogojev. Zato pa je Dolinar l. 1810, ko se je bil cesarju samemu pojasnil položaj, dobil takoj ravno izpraznjeno mesto izmed dveh najvišjih profesorskih mest z letno plačo 3000 gld.

Koliko je Dolinar sodeloval pri sestavi občnega državljanskega zakonika, je razvidno iz dekreta c. kr. dvorne komisije za stvari justičnih zakonov z dne 5. julija 1811, s katerim se izreka milostna zadovoljnost »über seine zur genaueren Correctur der Auflage des allg. bürg. Gesetzbuches und zugleich vermitteltst mancher über den Text angebrachter Erinnerungen sehr nützlich geleistete Mithilfe¹⁾«. Dolinar torej neposredno ni bil član nobeni komisiji za izdajo obč. drž. zakonika, kakor je bil n. pr. pri končni pregledni (Superrevision) komisiji naš drugi rojak pl. Pfleger, temuč je le svoje opomnje napravljjal za te komisije ali za kakega komis. člana — po prej navedenem najbrže za poročevalca pl. Zeillerja — kakor so to delali razen v skupnih mnenjih nekaterih pravnih fakult tudi posamič drugi učeni pravniki. Član prej omenjene zakonodajne komisije je Dolinar postal še le z dvornim dekretom z dne 22. septembra 1816, ne da bi se bil za to trudil, »in gnädigster Rücksicht auf seine

¹⁾ Tudi ta dekret sem rešil.

gründlichen Kenntniße und übrigen trefflichen Eigenschaften«. Od tedaj je zdržema zahajal k sejam in je bil tudi krog 11 let brezplačni poročevalec v duhovskih in ženitnih stvareh, dokler ni bil za to komisijo postavljen generalni referent.

Več priznanja kakor od tedanje vlade je užival Dolinar od svojih slušateljev. Leta 1822 so ga dali slušatelji 2. letnika jur. fakulte slikati ter so dobili s konzistorijalnim dekretom dne 30. maja 1822 dovoljenje, da se sme slika slovesno namestiti v slušalnici za cerkveno pravo med drugimi, za univerzo zaslužnimi profesorji. Nedvomno se ta slika nahaja še sedaj v prostorih juridičnega dekanata dunajske univerze, ter ima podpis: Thomas Dolliner, Doctor der Rechte, ordentlicher öffentlicher Professor des Kirchen- und römischen Rechts, Beisitzer der Hofcommißion in Justiz-Gesetztsachen¹⁾«. Dolinar je tudi o tej priliki pokazal svojo ponižnost, ker nikakor ni hotel iti k dotični slavnosti, da bi mu ne trebalo poslušati slavošpevov, ki bi se mu bili govorili gotovo.

L. 1830 so zopet drugi učenci dali njegovo podobo litografovati ter odtiske razdeliti med profesorje in druge. Znana sta mi bila še dva odtiska te dobre slike, ki sta se nahajala v gradu Podturn pri Semiču; eden je izginil, drugega je še pred leti rešil edini še živeči sin Dolinarjevega nečaka Martina Kuralta, g. Karol Kuralt, višji kontrolor avstroogrske banke na Dunaju. Z njegovim blagohotnim dovoljenjem se je dala ta slika sedaj pomnožiti za »Sl. Pravnika«.

Prvo vladno priznanje svojemu uspešnemu delovanju pa je Dolinar dobil šele z najvišjim sklepom z dne 23. avgusta 1824, s katerim se mu je brez plačila taks dal naslov pravega vladnega svétnika. Neposredni povod temu priznanju je bilo dovršenje dela »Anfangsgründe des röm. Rechtes«, započetelega po pok. prof. Kaufmannu (Politische Gesetzessammlung Nr. 114 str. 419). Dolinarjevih mnogo večjih zaslug za cerkveno pravo se niti omenilo ni; dunajski kongres in sveta alijanca sta tudi v cerkvenih stvareh napravila drug tok, kakor pa je bil ljub Dolinarju. O tem več kasneje.

Koncem šolskega leta 1830. se je Dolinar bližal svoji sedemdesetletnici, imel je že 42 službenih let, in ker ga je nadle-

¹⁾ Prej omenjeno poročilo arhivarja dr. Schraufa.

govalo neprestano bolehanje, posebno ga je tlačila naduha (asthma humorale), je prosil upokojenja. Dolinarju se je določila pokojnina v polnem znesku prejšnje plače, najvišje odločilo z dne 15. januarja 1831. pa ga je odvezalo članstva dvorne komisije za justične stvari; obenem se mu je dal značaj pravega dvornega svétnika z milostno željo, »dass der Herr Hofrath auch noch fernerns, insoweit seine Gesundheit und Anwesenheit zu Wien ihm dieses möglich machen wird, den allgemeinen Sitzungen der Hofcomißion in Justitzgesetszsachen beizuwohnen, und entsprechend Dienste zu leisten sich bestreben werde!«. Ob tej priliki mu je izrekla tudi c. kr. dvorna študijska komisija (k. k. Studienhof-commission) za njegovo delovanje zaslužno zahvalo z dekretom 22. januarja 1831. Dolinar piše v svojem životopisu, da je seje omenjene komisije pohajal »unausgesetzt bis« — — in druga roka je s svinčnikom vpisala »zu seinem Tode«.

Dolinar pa, upokojen, ni končal svojega slovstvenega delovanja, temuč ga je skoroda povečal in razširil, posebno na tri točke. V mnogih sestavkih, natisnjenih v »Zeitschrift für österr. Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzeskunde« je namreč pojašnjeval nedoločna in temna mesta obč. drž. zakonika; potem se je bavil z drugo pomnoženo izdajo svojega ženitnega prava, tretjič pa je po smrti profesorja Wagnerja skupno s profesorjem Kudlerjem prevzel uredništvo ravnokar navedenega pravniškega lista, da ga je rešil pogina. Omenjeni Dolinarjevi sestavki se naštejejo v posebnem izkazu koncem tega spisa. Ženitno pravo je počel drugič izdajati l. 1835 in sicer z naslovom »Ausführliche Erläuterung des zweiten Hauptstückes des allg. bürgl. Gesetzbuches«, pridodal mu je ženitni proces v 3. in 4. zvezku, ki sta izšla najprej; prvi zvezek se je natisnil kasneje, dasi nosi tudi letnico 1835, drugega zvezka pa Dolinar ni doživel, kajti natisnil se je šele l. 1842 v Lipsiji; vzroki se navedejo kasneje pri oceni Dolinarjevih del.

III.

Ogromne tvarine zgodovinskega in pravniškega obsega, ki jo je nabral Dolinar z izredno marljivostjo in spretnostjo, ni uporabljal samo v svojih spisih, temuč prepuščal jo je drage volje brezplačno različnim učenjakom. Kakor smo videli v zgoraj natis-

¹⁾ Tudi dotični dekret te komisije z dne 14. marca 1831 je ohranjen. Pis.

njeni Dolinarjevi prošnji za cenzorsko mesto, potrjujeta to Gärtner in Klüpfel; enako pa se mu zahvaljujejo: baron Pratobewera, prof. Kaufmann na Dunaju, Jos. Helfert v Pragi, Ign. Graßl v Lvovu, le-ta v delu o posebnem ženitnem pravu avstrijskih Židov, kar omenimo še pri imeniku Dolinarjevih spisov.

Baronu Hormayerju, znanemu publicistu Napoleonove dobe, je dal Dolinar pojasniti o razmerju Reke (mesta) proti Ogrski in notranji Avstriji, o vojvodih Meranskih i. t. d. Ravnotako je storil pri drugih slovstvenih delih prof. Rammerju v Berlinu in arhivarju Percu v Hanovru. V dr. Hüttnerja delu o zak. podedovanju po obč. drž. zak., izišlem l. 1819, je spisal ves oddelek: o zapuščinah duhovnikov.

Kakor že omenjeno, je kr. češki družbi znanosti prepustil mnogo važnih listin, med drugimi prepis listov Conrada Celtesa, slednjega testament, s katerim prepušča »Itinerarium Antonini« prijatelju Konradu Peutingerju (zato odtedaj »Tabula Peutingeriana«).

Dolinar je dobival mnogostranskih pozivov za sodelovanje pri pravniških in zgodovinskih delih. Kudler pravi, da že precej po Dolinarjevi smrti iz zapuščine ni bilo razvidno, kateremu pozivu da se je res odzval; gotovo je, da je sodeloval pri univerznega knjižničarja Riedlerja arhivu za zgodovino, statistiko i. t. d., ter da je češki družbi znanosti poslal doneske za životopise dvorn. svetnika Hermanna, prof. Mayerja in doktorja Jeckla; le-to je bilo razvidno iz nekega pisma l. 1817. družbinega tajnika prof. Davida.

Omenili smo že, da so Dolinarja vpraševali za pravna mnenja vladni in zasebni krogi. Dolinar pripoveduje, da je krog l. 1823 napravil zvečine sam poročilo komisiji, ki se je posvetovala, naj se li s papežem sklene konkordat o cerkvenih stvareh. V ženitnih vprašanjih so se z njim posvetovali večjidel duhovniki od najvišjega do najnižjega iz vsega cesarstva. V rokopisnih ostankih sem našel kopijo obširnega mnenja o veljavnosti nekih sklenjenih ženitnih pogodb za ted. karloviškega metropolita Stratimiroviča, katero je nedvomno sestavil Dolinar sam. O nekem drugem nadškofu pravi Dolinar: »So oft derselbe nach Wien kam, brachte er eine ganze Liste von kanonischen Zweifeln mit sich, welche ihm sein vormaliger Lehrer (Dolinar ga je prej privatno

poučeval v cerkvenem pravu) lösen mußte.« Nadlegovali so ga tudi ženini in neveste, med katerimi je bil kak ženitni zadržek, posebno ker je bilo znano, da za take svete ne računi ničesar.

Početnikom v pisateljstvu, posebno kandidatom za doktorsko čast je Dolinar drage volje pomagal posebno s tem, da je pregledaval in popravljaj njih slovstvene poskuse ter jih navduševal k takemu delovanju. Pri naštevanju Dolinarjevih slovstvenih del bomo videli, da je nekatere svoje spise izdal ravno o priliki promocij svojih slušalcev.

Iz del in korespondence slavista Jerneja Kopitarja razvidimo, da mu je dal prav Dolinar navodila in pomoč za razne ideje, katere je potem vztrajno zastopal. To velja posebno o bivališču slovanskih knezov, imenovanih v spisu anonimnega pisatelja »de conversione Bawariorum et Carantanorum«. Dolinar je namreč že l. 1796., o priliki promocije Frana Oelßlerja doktorjem prava, izdal spis: »Historisch-kritischer Versuch über das angebliche Verhältniß der östlichen Gränzprovinz und ihrer Gränzgrafen zu Bayern unter den Karolingern«. V tem spisu določuje, posebno iz »Anonima de convers. Bawar. et Carant.«, meje med tedanjo Bavarsko in Vzhodno marko, ter bivališče ondotnih Slovanov, posebno Slovencev. Dolinarjevo mnenje je zastopal J. Kopitar najbolj v znamenitem delu »Glagolita Clozianus« (l. 1836), kjer pravi (p. LXXIII, opomnja 6): »Hanc occidentalem partem intelligimus cum doctissimo Consiliario aulico Th. Dolliner Dravi superioris per Carinthiam et Styriam et Croatiae hodiernae partem, excepta hodierna Slavonia, quae Bulgarorum erat. Nisi plane malis occidentalem Dravi partem negligentius dictam pro aquilonari, quam A. 810 Carolus M. adjudicavit Salisburgensibus, australi Aquilejensibus relicta.«

V pozvanem spisu pravi Kopitar dalje, govoreč o vojvodi Ratimaru p. LXXIV. op. 6.: »Hunc Ratimarum ducem, praeter Nostrum nemini nominatum, praeclare illustravit Th. Dolliner in laudata dissertatione p. 64, habens illum pro Croatarum Duce Crasimere, filio Terpimeris, quo regnante Martinus ille podagricus e Francia Croatas in fide confortabat«. — Dolinar res pravi v pozvanem spisu na str. 64.: »Niemand kennt diesen Herzog Ratimar. Ich halte ihn für den, uns durch die Byzantiner (apud Stritter: Memoriae populorum, olim ad Danubium etc. incolentium

T. II. Chrovaticorum cap. I. § 7. p. 394) bekanntgewordenen kroatischen Fürsten Crasemerus, einen Sohn des Fürsten Tirpimirus (nach den Byzantinern Terpemerus), von dem bey Lucius de regno Dalmat. et Croat. L. II. cap. p. 60. eine Urkunde für die Kirche von Salona, datirt »Byaci regnante in Italia piissimo Lothario Francorum Rege per indictionem XV.« (im J. 837) zu finden ist. Die Aehnlichkeit des Namens, die Umstände des Orts, der Zeit, und mehrere andere Gründe, die hier anzuführen zu weitläufig und zwecklos wäre, bestärken mich in dieser Meinung.«

Na to mnenje in druga dokazila pa je Kopitar znatno oslanjal tudi svojo hipotezo, kako daleč da je segalo delovanje slovanskih apostolov Cirila in Metoda, in da je pismena staroslovenščina nastala iz žive besede, kakor so jo govorili panonski Slovenci, ne pa iz one, ki so jo govorili južneje bivajoči slovanski Bolgari. Kakor znano, je med slavisti bilo to vprašanje do zadnje dobe sporno in se še ni popolnoma rešilo.¹⁾

Kopitar imenuje Dolinarja mnogokrat v svoji korespondenci s slovanskimi učenjaki, bodisi sklicujoč se nanj, bodisi navajajoč, da mu je izvršil to ali ono poročilo ali knjigo »in slavicus«.

V korespondenci zbrani po dvorn. svetn. V. Jagiču v: „Источники для истории славянской филологии“ se nahajajo različni spomini na Dolinarja in sicer v zvezku I. Berlin 1885: V pismu Kopitarja Dobrovskemu z dne 20.—24. nov. 1809, s. 61.: »Hätte sich mir nicht einige Aussicht eröffnet doch in der kaiserl. Bibliothek anzukommen, wo ich denn freilich am Gipfel meiner Wünsche wäre, und die so ersehnte Musse für slavicae hätte (mein erstes dann mit Hilfe Prof. Dolliners An. libellus de conversione Bajowar. et Carant. zu kommentiren).« — V odgovoru Dobrovskega Kopitarju z dne 1. okt. 1810, s. 73.: »Den lib. de conv. Carant. schätze ich sehr u. von Ihrer und Dolliners Hand wünschte ich sehr einen Commentar.« — Kopitar Dobrovskemu 20. okt. 1810, s. 180: Dolliner hat mich an die conversio Carantanorum erinnert und Nachweisungen versprochen.« — Ravnotako v pismu, dat. Veliki petek 1812, s. 256: »Der altslav.

¹⁾ Kopitarja je v dotičnih jezikovnih preiskavah vsaj bodrilo, tako je posneti iz njegove korespondence, močno politično avstrijsko prepričanje. Posebno Srbi naj bi se privezali bolj k Avstriji, ne pa prepuščali — ruskemu vplivu.

Grammatik zu Gefallen sollte ich Ihnen auch nichts sagen von der Preisaufgabe des Prinz Johann durch Hormayer¹⁾ über das Herzogthum Karantainen. Unser Dolliner könnte sie wohl unus omnium am befriedigendsten lösen, da er bereits viel darüber gearbeitet, und sie eigentlich dem Hormayer und dieser weiter ans Herz gelegt hat, aber Kränklichkeit und mechanische Schularbeiten verbieten es ihm schlechterdings etc.« — Ravnotako v pismu 16. aprila 1824, s. 503: »Am Charfreitag habe ich Ihren Brief vom 12. d. M. sammt den neuen 4 Expl. Ihres Cyrills empfangen. Vom letzteren hab' ich gleich en passant eins dem Prof. Dolinar (Доллинаръ) zu seiner grossen Freude in Ihrem Namen präsentirt.« — Tako v pismu 19. maja 1828, s. 608: Schottky soll auch das Complementum Ihrer, dem dr. Pertz überlassenen, Dollineriana von Raumer erhalten haben.« — Dalje v pismu 30. maja 1827, s. 602—603: »Die Tu hoc et Neureuttero, ut sciat se habere pecuniam apud Doll.« — Nasprotno Dobrovski Kopitarju v pismu 26. maja 1828, s. 611.: »Ich begreife nicht, wie die Dollineriana in Raumer's und Schottky's Hände kamen.« — Potem zopet Kopitar Dobrovskemu 30. maja 1828, s. 612: »Dolliner hatte, vor Ihnen (ante Te), durch v. d. Hagen dem Raumer zum Gebrauche für seine Hohenstaufen, einen Theil seiner Sammlungen mitgetheilt. Den Rest erhielten Sie für die Gesellschaft. Da Sie nun dem Pertz Ihren Theil überliessen, so suchte er auch den ersten Theil; und da kam es heraus, dass Raumer ihn dem Schottky anvertraut habe, nescio ad quid faciendum«.

V II. zvezku pozvane korespondence, izdane l. 1897 se omenja: Kopitar Zupanu²⁾ 13. julija 1810. »Sa novine lepo hvalo: circumtuli quae poterant communicari ad Dolinar, Wilde etc.« — Dalje 17. novembra 1812: »Novi e. g. juvenem, qui de Dolinaro male intellecta cum effectuisset Buczio, parum affuit quin hic rem ad cancellariam Ungar. deferet, ut conjurationem Nemzorum contra Madjaros.« — Končno v pismu 20. febr. 1814: »Benefecisti prof. Dolinar quod studia Lab. explicueris, quia credebat suum Namensvetter aut remotum aut mortuum.«

¹⁾ Znani dvorni arhivar in publicist.

Pis.

²⁾ Znani ljubljanski slavist v črkarski pravdi dr. Jakob Zupan.

Iz navedenega je razvidno, da Dolinar ni bil le stalni Kopitarjev gost v dvorni knjižnici, temuč da je bil tudi njegov svetnik v vprašanih slovanske zgodovine, da je bil celo v prijateljskem znanstvu z drugimi slavisti, in to z Dobrovskim in Jakobom Zupanom, da se je, kar bo vidno iz imenika njegovih del, mnogo bavil s slovanskimi vprašanji zgodovinske in pravne vsebine ter da je dotične svoje studijske izpise in sestavke puščal slovanskim učenjakom v porabo, v dar pa češki družbi znanosti. Radosten je sprejemal slovstvena dela tedanjih slavistov in poročila o tem iz domovine. Vse to pa gotovo tudi tedaj ni bilo posebno prijetno centralistični dunajski vladi in tudi ni bilo priporočljivo za profesorja dunajske univerze. Vidi se, da si Dolinar ni dal jemati svobodnega prepričanja in da je po njem tudi ravnal.

Kako je Dolinar cenil Kopitarja, izhaja tudi iz tega, da je odredil, naj Kopitar razpolaga z njegovo slovstveno ostalino, kakor bode vidno nižje doli iz njegovega testamenta¹⁾. Iz tega in še iz drugih dejstev pa bode tudi videti, kako se je Dolinar spominjal svojcev in doma ter kako je domačine in rojake sploh gmotno podpiral.

Po doslej navedenem slovstvenem delovanju je sklepati, da Dolinar ni hotel sestavljati po drugih delih kakih šolskih knjig, a da je to storil le, ako se zahtevkom ni mogel več ustavljati. Pač je njegov latinski prevod dostavkov h kazenskemu zakonu, a nagrade zanj ni zahteval on, temuč prejel jo je drugi, kateremu se je bil prevod naročil, a ponesrečil. Sicer pa je imel veselje le do poučevanja še neznanih, temnih ali dvomnih znanstvenih vprašanj, in iz takih je nastala tudi večina njegovih del. Za to pa iz svojega slovstvenega delovanja ni imel mnogo dohodkov in še popolnoma upravičene je raje pustil, kakor da bi jih izterjaval siloma. V tem oziru pravi v svoji avtobiografiji:

»Daher kam es auch, daß er von jenen vielen Schriften wenig finanziellen Nutzen zog. Den meisten hatten wohl die für die Schule geschriebenen Hilfsbücher tragen können. Der Buchhändler Geistinger bewarb sich angelegentlichst um den Verlag derselben, machte große Versprechungen, hielt aber wenig Wort, und zuletzt machte er Crida. Wenn eine neue Auflage notwendig wurde, veranstaltete er dieselbe in Geheim unter Vorsetzung

¹⁾ Ni morda samo naključje, da je Kopitar svojo avtobiografijo spisal tudi l. 1839, gotovo potem, ko je imel Dolinarjevo že v rokah, in da sta si obe slični marsikje v sestavi, posebno pa v začetku.

des Druckjahres der ersten Auflage. Das nämliche Schicksal hatte auch Dolliner's Eherecht, welches nicht nur von Rechts beflüßenen sondern auch von Justiz- und politischen Beamten, wie auch von Seelsorgern als ein sehr brauchbares angesehen und ungeachtet der ursprünglichen Auflage von 6000 Exemplaren in wenigen Jahren aufgekauft wurde. Es erfolgte auf dasselbe kümmerlich etwas von dem zugesagten Honorar, aber unter der Hand ohne des Verfaßers, Wißen ein sogenannter Nachschub, auf den dieser erst von andern wegen der häufig darin vorkommenden Fehler aufmerksam gemacht wurde.

Nach Geistingers Tode glaubte der Verfaßer für seine langwierige und saure Arbeit sich einen besseren Vortheil zu verschaffen indem, er beschloß unter dem Titel: Ausführliche Erläuterungen des zweiten Hauptstückes des a. b. G. B., ein vollständiges Eherecht, d. i. die bis dahin schon mehrmal gedruckten zwei Bände des Ehrechtes, in einer neuen rechtmässigen Auflage mit Hinzufügung des Eheprozesses, der bisher nur zerstreut in einzelnen Abhandlungen verschiedener Zeitschriften gedruckt zu finden war, in vier Bänden herauszugeben. Zuerst trat der dritte und vierte Band des gedachten Werkes, welcher den zusammengestellten Eheprozess, d. i. die Erläuterung des zweiten Hauptstückes von 193—122 enthielt, aus der Presse. Die Bewilligung der neuen Auflage des ersten Bandes des Ehrechtes, d. i. des ersten Bandes der vorgedachten Erläuterung des zweiten Hauptstückes des a. b. G. B. von 44.—77., konnte erst nach mehrjährigen Warten und Betreiben bewirkt werden, und so kam denn auch der erste Band des erwähnten Werkes ebenfalls mit der Druckzahl 1835 versehen heraus. Aber zur neuen Auflage des zweiten Bandes des Ehrechtes, d. i. der Erläuterung der §§ 78—92 des a. b. G. B. konnte bisher ungeachtet alles Sollicitierens keine Erlaubnis erhalten werden, obschon dieser Theil des Werkes bereits gegen das Ende des Jahres 1834. der Censur vorgelegt worden ist.

Doch auch weder eine Verwerfung noch eine Zurückstellung des Manuscriptes dieses letzten Theiles des beabsichtigten Werkes erfolgte bis jetzt.¹⁾

Da nun Dolliner gehindert war der Verabredung gemäß das vollständige Werk in vier Bänden zu liefern, so hielt sich auch die Buchhandlung zu einer Zahlung nicht verpflichtet und der Verfasser ging mit seinem Honorare wieder leer aus. Sogar das Honorar für die Aufsätze in den zwei letzten Jahrgängen der juridischen Zeitschrift, bevor Dolliner selbst die Redaction derselben übernahm, blieb im Rückstande. Er wollte gegen eine ohnehin in eine traurige Lage versetzte Familie nicht hart verfahren.²⁾

¹⁾ Tu pristavljā Kopitar ob strani rokopisa: »Dol. hatte auch zu Hause eine Copie des fraglichen Bandes; so dass also zwei Abschriften desselben nun in fremden Händen sein müssen.« K. — Tej opomnji pa je s svinčnikom pripisal gotovo Kudler: »Ich zweifle, denn er schrieb Alles gleich rein und nie etwas ab.« Kudler se je utegnil tu motiti, ker iz Dol. zapuščenih spisov bomo razvideli, da je imel o isti stvari tudi pa dva in tri rokopisne izvode, morda nekoliko različne.

²⁾ Kopitar omenja ob strani: »Prof. Wagner starb in den Ferien in Baden, und seine Witwe musste die unentgeltliche Syndicatswohnung noch vor dem Termine räumen. — Commentarius Kopitarii.«

Nesebičnost Dolinarjeva se je kazala tudi sicer o mnogih prilikah. Državi sami je večkrat pustil zasluzke, do katerih je imel pravico, češ da jih v tedanjih vojnih časih potrebuje bolj kakor on. Povedali smo že, da zasebnikom za različne svete in mnenja ni računil ničesar. Dolinar pa je bil tudi nad vse dobrotljiv. Oduščal in vračal je zakonite izpitne takse, in to ne samo rojakom, temuč tudi drugim siromašnim slušateljem. Po več let je imel zastoj na hrani različne dijake, in sicer ne samo svoje sorodnike. Svojim služabnicam, od katerih se jih je 6 pomožilo, in sploh svojim sorodnikom je dajal znatne podpore in posojila, ki se mu navadno niso vrnila. Toliko se še spominjajo na njegovem rojstnem domu, da je o gotovih prilikah daroval kar po tisoč goldinarjev.

Kakor navadno pa od teh podpor mnogokrat ni bilo nobene koristi, pač pa se je večkrat pokazala grda nehvaležnost. Dolinar razpravlja to podrobno v svoji avtobiografiji, kar pa ne spada semkaj.

Dolinar je bil nad vse skromen, častnih naslovov in služb ni zahteval ne prosil, ves čas svojega univerznega službovanja ni sprejel nikakega častilnega mesta, nikoli ni bil ni rektor ni dekan.

V svoji avtobiografiji navaja sam naslednje:

»Der Eitelkeitsgeist hat den bescheidenen Dol. nie geplagt. Er trachtete nach keinen Titeln und Auszeichnungen, sondern nach wirklichen Verdiensten, gegen deren Anerkennung von Seite des gelehrten Publicums er nicht gleichgiltig war. Was ihm in dieser Rücksicht zu Theil wurde, kam von selbst ohne Ansuchen. Als er im J. 1816 ganz ohne sein Vorwissen, da er in Vakanzen weit auf dem Lande herumreiste, auf Vorschlag des damaligen obersten Landrichters und Präsidenten der Hofcomission in Justizgesetzsachen Herrn von Hahn, dem Dolliner's Eherecht sehr gefallen hatte, zum Mitglied dieser Hofcomission ernannt wurde und der Meinung war, diese unerwartete Erfreung sei vorzüglich dem Staatsrate von Pfleger, seinem Landsmanne, zuzuschreiben, ging er zu diesem, um ihm den gehörigen Dank zu sagen. Auf die Danksagung erwiderte der Herr Staatsrat bloss: Nun wird man Ihnen auch zu einem angemessenem Titel zu verhelfen suchen. Dol. verstand diese Worte so, daß ihm dadurch angedeutet worden, er möchte nun um einen convenablen Titel bittweise einschreiten und antwortete auf der Stelle: einkommen werde er um einen Titel nie. Diese ihm eigene zu voreilige Aufrichtigkeit in Eröffnung einer wahren Gesinnung scheint dem hochgestellten Ehrenmanne missfallen zu haben.¹⁾ Solang er lebte, erfolgte keine Titelverleihung, um welche aber D. auch nicht ansuchte. Später drang

¹⁾ Ob strani tega stavka je pristavil Kopitar: NB.

der Vicedirector der jurid. Studien nicht ohne Ursache bei jeder Gelegenheit in D., er möchte sich durch ein Gesuch um den Titel eines Regierungsrates bewerben. D. wollte auf keine Weise daran, und um sich seiner Zudringlichkeit zu erwehren, erklärte er zuletzt: er wolle lieber sterben als so eitel sein einem leeren Titel nachzujagen. Als aber nachher der nämliche Mann Director der jurid. Facultät wurde, und es sich darum handelte, die vom D. ganz vollendeten Kaufmann'schen Anfangsgründe zum Vorlesebuche zu bestimmen, ergriff derselbe die Gelegenheit für den Profesor Dol. zur Belohnung um den Titel eines wirklichen Regierungsrates einzuschreiten, der diesem auch im 19. Jahre seiner Universitätsprofessur zutheil wurde.

Freiherr von Erberg, welchem D. um das Jahr 1795 oder 1796 in einem Theile der Jurisprudenz Privatunterricht gab und dem in der Folge die Stelle eines Ujo des dam. Kronprinzen und nachmaligen Kaisers Ferdinand zuteil wurde, erinnerte sich, als es darum zu thun war dem Kronprinzen einen Lehrer aus der Rechtsgelehrsamkeit zu geben, an seinen eigenen vormaligen Lehrer D., und liess diesem den Antrag zur Übernahme einer solchen Stelle machen. Allein D. sich seines geraden und aufrichtigen Wesens bewusst, glaubte nicht für Hofdiensf recht geeignet zu sein, und erklärte ganz offenherzig, er verlange nicht zu diesem wichtigen Posten vorgeschlagen zu werden, der ihm Ansehen, Titel, und gutes Einkommen nach der Zeit ohne Zweifel verschafft haben würde. Als bei seinem Austritte vom Lehramte die Rede davon war für D. eine wegen seiner guten Dienstleistung verdiente Belohnung anzutragen, und einige Stimmen auf den Hofratscharacter, andere auf einen Orden, andere auf beides den Antrag machten, liess man ihn unter der Hand befragen, was er selbst wünsche. Er wählte nur das Erstere, was er als ein damals schon 15jähriges Mitglied der Hofcomission in Justitzgesetzesachen ohnehin in der That war, das andere aber verbat er sich auf jeden Fall, weil ihm dieses bei gewissen Feierlichkeiten zu erscheinen verpflichtet hätte, von denen er niemals ein Freund gewesen ist.«

Kakor kažejo opisane lastnosti, je bil Dolinar pravega krščanskega duha, bil je resnično veren katolik; temu dokaz odredbe njegove poslednje oporoke; nikakor pa ni hlinil prenapete požnosti, ostala mu je svobodomiselnost jožefinske dobe.

Vlada je hotela, naj sestavi učno knjigo za cerkveno pravo, kajti prejšnje Rechbergerjeve¹⁾ niso več dopustili, ker je prišla v Rimu na »Index librorum prohibitorum«. Dolinar se je ubranil temu naročilu in pravi o njem: »Zu der Weigerung, die letztere Arbeit zu übernehmen, mag aber auch der Umstand vieles beigetragen haben, dass sein Charakter es nicht zuliess, sich den Grundsätzen des reagierenden Zeitgeistes zu fügen, sondern

¹⁾ Rechberger je bil konzistorijalni svetnik v Solnogradu.

es für eine Gewissenssache hielt, dem als wahr erkannten und für die bürgerliche Gesellschaft als nothwendig erachteten Systeme in kirchlicher Hinsicht treu zu bleiben. Ein Kirchenrecht von ihm (Dol.) hätte noch weniger als das Rechberg's bei den geänderten Zeitumständen den Beifall derjenigen gefunden, welche über die Zulassung der Vorlesebücher zu entscheiden hatten.«

Dolinar je živel jako preprosto, prav po svojih nazorih o življenju in v soglasju s svojim delovanjem. Oženjen ni bil nikoli; kakor pravi sam, imel je v mlajših letih premalo dohodkov, da bi mogel živiti rodbino, kasneje se je čutil, posebno radi vedne bolehavosti, preslabega, da bi pri svojem znanstvenem delovanju še deco vzgajal. Bal se je tudi, da ne dobi za ženo kake Ksantipe, kajti opazil je v vsem življenju le malo res srečnih zakonov; v teh mislih ga je potrjeval tudi njegov dobri neoženjeni prijatelj župan Jos. Lumpert.¹⁾ Dolinarja je tudi skrbelo, da bi moral s soprogo hoditi po glediščih in plesiščih, kar bi ga še motilo v znanstvenem delovanju. Zato ga zadnjih štirideset let ni bilo v nikakem gledišču in na plesišču ga sploh ni bilo nikoli. Ako so se mu radi tega smejali, je navajal Cicerov rek v Oratio pro rege Dejotaro: »Nemo fere saltat sobrius, nise forte insanit.«

Svoj prosti čas je v mlajših letih prebil največ v knjižnicah, kasneje pa doma, baveč se z znanstvenimi deli. Za leposlovna dela se ni zanimal, nemških pesnikov ni poznal, pač pa je brez težav delal latinske verze. V dotičnih poskusih ni bilo pesniškega poleta, saj iz njegovih del odseva prost prozaik jasnih in ostrih nazorov. Zabavno čtivo so mu bili skoro samo potopisi o malo znanih delih zemlje. Tako čtivo, občevanje z nekaterimi trdnimi prijatelji in pa včasih kaka vožnja na deželo so mu bili edini oddih v znanstvenem delovanju.

Ob takem življenju si je Dolinar vzlic radodarni dobrotljivosti lahko pridobil znatno imetje, koje bodemo razvideli nižje pri opisu njegove oporoke.

Dasi Dolinar ni bil nikoli trdnega zdravja, ga vendar bolezen ni potrla skoro nikoli toliko, da bi popolno prenehal v znanstvenem delu. V mladosti je mnogo trpel za glavoboljem, kasneje so nastopile bolezni v želodcu, morila sta ga kašelj in za-

¹⁾ Roj. l. 1757 na Tirolskem, umrl l. 1837 na Dunaju, od l. 1823 župan dunajski.

sluzenje, kar je pri opisanem načinu življenja pač umljivo. V svoji avtobiografiji opisuje obširno te bolezenske pojave, za katere pa tu ni prostora. Početkom l. 1839. se mu je bolezen shujšala tako, da se je dal prevideti s svetotajstvi za umirajoče, vendar je ostal duševno še čil do malo ur pred smrtjo, ki je nastopila 15. februarja 1839 vsled otrplosti pljuč.

Po prijavi v »Wiener Zeitung« z dne 19. febr. 1839, št. 41, je Dolinar umrl v svojem stanovanju Schönlaterngasse (ulica blizu stare univerze) št. 677. Pokop je bil 17. februarja 1839 ob pol 6. uri popoldne v zmyslu oporoke na pokopališču izven Dunaja v Maria Enzersdorf nächst Brunn am Gebirge. Mrtvaški sprevod na Dunaju so vodili oo. dominikanci, pokopal pa ga je frančiškan P. Franciscus Sales Gazits, parochiae provisor, kakor je razvideti v »Begräbnisprotokoll T. II. fol. 38« frančiškanske cerkve v Maria Enzersdorf.¹⁾ — Ni znano, zakaj si je Dolinar izbral to grobišče v svoj zadnji počitek, morda mu je dopala njegova lepa lega, morda znamenitost kraja, kajti ondotni frančiškanski samostan z župno cerkvijo je dal postaviti prav Urh grof Celjski. Kakor je razvidno iz oporoke, je Dolinar volil tamošnji cerkvi za pokoj svoji duši eno večno mašo, ki je vpisana v župni knjigi »Stiftungen« pod IX. Imel se mu je postaviti tudi kamenit nagrobnik, ne vemo pa, če se mu je res postavil; sedaj ga ni več. Grobokop, ki je ondi od l. 1866 se ne spominja na Dolinarjev spomenik, najbrže je bil, kar se navadno dogaja, prodan in prenarejen za drug spomenik. Kamenitega spomenika torej ni, a Dolinar si je ohranil v svojih delih spomenik »aere perennius!«

Naj doslovno navedemo Dolinarjevo oporoko, katero smo omenili že večkrat in ki je zanimiva iz mnogih ozirov:

Im Nahmen der allerheiligten Dreieinigkeit. Bey gesundem Verstande und bey vollkommener Freyheit erkläre ich meinen letzten Willen eigenhändig auf nachstehende Art:

1. Zu meinem Universal-Erben ernenne ich den Sohn meiner verstorbenen Schwester, Martin Kuralt, derzeit Rath bey dem k. k. Stadt- und Landrechte zu Laybach in Krain.
2. Meiner Nichte Maria, geborenen Kuralt, jetzt verehelichte Sakotnik vermache ich die $2\frac{1}{2}$ procentige Staatsschuldverschreibung vom J. 1815,

¹⁾ Poročilo o tem in prepis oporoke je blagohotno preskrbel rojak g. Rad. Pukl, sodni tolmač za slovanske jezike na Dunaju in posestnik v Maria Enzersdorfu.

- Nr. 577 lautend auf 5000 f., die ihr der Universal-Erbe, der ihren Wohnort genau kennt, ohne allen Abzug verabfolgen soll.
3. Meiner Köchin Rosalia Bärenklau vermache ich zur Belohnung für die mehrjährigen treuen Dienste, welche sie in meinem Greisenalter geleistet hat, dreyhundert Species-Thaler, die sich in einem Sacke in meinem hohen Kasten des ersten Zimmers befinden: ebenfalls ohne allen Abzug; dann die ganze Hauseinrichtung und das Hausgeräth sowohl in der Küche als in den Zimmern; also auch die Hauswäsche (nur die Leibwäsche, die Kleider und das wenige Silbergeräth ausgenommen); ferner das Geld, welches sie für die besonders auf einem Zettel verzeichneten Ablösungstücke wird erhalten können, wie auch das Miethgeld, welches sie für die Vermiethung meiner Wohnung bis zum Ablaufe des Semesters, für welches ich den Hauszins vorhinein entrichtet habe, bekommen wird.
 4. Dem Küchen- und Stubenmädchen Anna Clementin, vermache ich Hundert Species-Gulden, die sich in einem Sacke im oben gedachten Kasten finden werden, auch ohne allen Abzug.
 5. Meine Leibwäsche vermache ich meinem Tischgenossen, dem Medicinæ Doctor Franz Haßner. Dieser kann auch aus meinen Kleidern diejenigen aussuchen, welche für seinen Körper passen, von den übrigen kann der Universal-Erbe diejenigen behalten, die für ihm taugen. Was aber davon verkauft wird, soll der Kaufschilling der oben gedachten Anna Clementin zufallen.
 6. Meine Bücher gehören, wie sich von selbst versteht, dem Universal-Erben Martin Kuralt. Doch soll er juridische Werke, die er schon selbst besitzt, dem Herrn Johann Dolliner, derzeit Stadt- und Landrath in Triest zukommen lassen. Neuere Auflagen aus der Verlassenschaft kann er gegen ältere seiner eigenen Bibliothek austauschen und die letztern dem Johann Dolliner überlassen.
 7. Die historischen Manuscriptae und handschriftlichen Sammlungen die ich nicht bey Lebzeiten verschenkt haben sollte, sind dem Herrn Bartholomäus Kopitar, Custos der k. k. Hofbibliothek, zur beliebigen Disposition zu überlassen.
 8. Sollten sich zum Abdrucke fertige juridische Abhandlungen von meiner Hand vorfinden, so sind sie der Redaction der juridischen Zeitschrift zur Bekanntmachung einzuhändigen und das Honorar dafür der oben genannten Anna Clementin zur Vermehrung des ihr zugeordneten kleinen Legates zu bezahlen.
 9. Mein Leichnahm soll nach Maria Brunn bey Enzersdorf am Gebirge abgeführt und dort begraben werden, wofür ich dem dortigen Franciscanerkloster die landsständische Obligation No 1481 per 275 Gulden mit der Verbindlichkeit legire, sogleich einige Messen für die Ruhe meiner Seele und dann jährlich eine Messe zu lesen.

Wien, den 23. Januar 1839.

Dr Thomas Dolliner m/p
k. k. Hofrath

Po opomnji na 4. strani je oporoko podal odprto sodišču dvorni svetnik Fran baron Sommaruga dne 15. februarja 1839, sedaj se hrani v arhivu c. kr. deželnega sodišča na Dunaju pod znakom 106/1839.

Kasneje hočemo videti, kako je Kopitar razpolagal s spisi, navedenimi v t. 7 oporoke, sedaj naj omenimo še nekaj o zapuščini in dedičih. Kopitar omenja ob robu Dolinarjeve avtobiografije: »Den zuletzt bei ihm gestandenen zwei weiblichen Dienstboten hat er kurz vor dem Tode, in Obligationen, der Köchin 10000, dem Küchenmädchen 4000 f. C. M. als eine donatio mortis causa oder inter vivos eingehändiget. Sein Universalerbe der Nefe Curalt trug etwa noch 50.000 f. C. M. heim«. — Nečak Martin Kuralt je gotovo dobil iz zapuščine vsaj toliko, kakor pravi Kopitar, kajti čez malo let je šel v pokoj ter je v jeseni l. 1846 kupil od Seifrieda grofa Lichtenberga in njegovih sester združeni graščini Turn in Smuka pri Semiču za kupnino 70.223 gl. Plača sodnih uradnikov ni bila nikoli taka, da bi se dali prihraniti toliki zneski, z doma ali od drugod pa Kuralt tudi ni dobil kakih znatnih gmotnih podpor. Dolinarjeva nečakinja in sestra Martina Kuralta, Marija om. Zakotnik je umrla 6. avgusta 1843. l. in v njeni zapuščini so našli še javna obligacijska pisma.

Martin Kuralt je umrl 15. marca 1853 na kupljenem gradiču Pod turnom, od njegovih otrok živi samo še zgoraj omenjeni sin Karol.

III.

Sedaj bi bilo posebe oceniti Dolinarjevo slovstveno delovanje. Razumljivo je, da se to ne zgodi o vsakem posameznem delu, posebno ne o onih zgodovinske vsebine, ker večina sedaj po sto in več letih nima več potrebnega zanimanja in pomena, potem pa, ker dela našega znamenitega rojaka v domovini skoro pristopna niso, kajti tiskanih del nima niti licealna knjižnica v Ljubljani, katera je vsa za ta spis potrebna dobivala v posojilo iz dunajske univerzne knjižnice, in o drugih, katerih ni bilo dobiti v posojilo, je trebalo preskrbeti izpiske¹⁾.

Prisiljeni smo torej, da se opis in ocena večine Dolinarjevih del preloži še na drugo priliko, sedaj pa se vrednost njegovega

¹⁾ Na tem trudu in za poizvedbe v Metliki bodi iskrena hvala gosp. Gustavu Golji, pravniku na Dunaju. Pis.

slovstvenega delovanja opiše le v splošnem, ter se natančneje pregovori le o glavnem njegovem najbolj znanem in še sedaj cenjenem delu, to je o njegovem komentarju avstrijskega ženitnega prava.

Dolarjev slog je po vseh spisih enak. Iz navedenih mest njegovih prošenj, avtobiografije in spisov smo razvideli, da je slog povsodi preprost in stvaren; besedila ni hotel nikakor okrajševati; govor mu je bil določen in pojmljiv. Kudler pravi, da je Dolinar večkrat tožil, kako mu izražanje misli daje več truda kakor misli same, da razlogov in dokazil, dobljenih za kako trditev, ne more takoj napisati, temuč da jih mora skušati z različnim zasukavanjem in zaobračanjem besedila povedati tako, kakor misli, da bodo drugim razumljivi. Menil je, da ima te težave, ker ni dosti živel med takozvanim olikanim svetom, da bi si bil pridobil bolj gladko in gibčno govorico. Isti životopisec pa trdi in kakor smo videli, je z večine tudi resnično, da je Dolinar svoje spise pisal takoj v čisto; verjetno je torej, da je Dolinar imel pač le v mislih vzor sloga, katerega seve, vsled nepopolnosti človeških moči, ni mogel doseči

Kakor že rečeno, je še sedaj za praktičnega jurista največjega pomena Dolinarjev komentar k 2. pogl. obč. drž. zakonika. Prva izdaja je izšla z naslovom »Handbuch des in Österreich geltenden Eherechtes« v 2 zvezkih, prvi zvezek l. 1813, drugi pa l. 1818. Iz navedenih vzrokov, ki jih Dolinar navaja zgoraj sam, nosi druga izdaja naslov »Ausführliche Erläuterung des 2. Hauptstückes des allg. bürgl. Gesetzbuches«, in tvori 4 močne zvezke. 3. in 4. zvezek o ženitnem procesu sta izšla najprej l. 1835, 1. zvezek je izšel kasneje, a nosi tudi letnico 1835, 2. zvezek je izšel iz povedanih razlogov šele po smrti Dolinarjevi v Lipskem l. 1842. Značilno je, da ta zvezek nima prav nobene opomnje, zakaj da se je zakasnil, niti da pisatelj ne živi več.¹⁾ V bistvu je vsebina tega zvezka pri prvi in drugi izdaji enaka, v obeh je

¹⁾ Kakor mi poroča prijatelj, so v arhivu ministrstva za notranje posle na Dunaju o tem Dolinarjevem delu še referati s koncepti »der Polizei-Censurs-Hofstelle« do drugih oblastev. Dne 20. novembra 1834 se je rokopis odstopil »an die Hofcommission in Justizgesetzsachen« z vprašanjem, ali je kaj pomislekov zoper natis. Rečena komisija je odgovorila, da nima nikakih pomislekov. Dne 10. januarja 1835 je šlo pismeno vprašanje državnemu kancelarju Metternichu, naj pove, ali se sme navedeno delo tiskati »weil eine eigene Kommission zur Revision des Eherechtes er-

kratka zgodovina o ženitnih dispencijah v Avstriji; tu se o cerkveni oblasti razvijajo jako slobodomiselni nazori in zastopajoč pravo države, se poudarja; Sie (diese Geschichte) liefert ein warnendes Beispiel, wie schwer es dem Staate fällt, zum ruhigen Besitze eines unleugbaren Rechtes wieder zu gelangen, wenn er seit längerer Zeit durch den Zusammenfluß ungünstiger Zeitumstände aus demselben gekommen ist. — Pač druga izdaja razvija iste misli obširneje, ter pri §-u 66, govoreč o slučaju, da duhovnik odreče poroko, pravi: Es ist kein Zweifel, dass der Staat einen die Trauung verweigernden Seelsorger durch alle ihm zu Gebote stehenden Zwangsmittel zur Aufnahme der feierlichen Erklärung der Einwilligung der Ehe, oder zu der sogenannten Assistenz bei Schließung des Ehevertrages anhalten könne, denn dieselbe ist ein blos bürgl. Vertragsact, ein eigentliches Notariatsgeschäft, zu deßen Verrichtung die weltliche Macht denjenigen Bürger, dem Sie dazu den öffentlichen Auftrag gegeben hat, durch ihre Behörden und schickliche Betreibungsmittel allerdings zu erhalten berechtigt ist. Dieser Schritt würde auch genügen, wenn die pfarliche Asistenz und die priestérliche Einsegnung gehörig von einander geschieden, und die Begriffe der Menschen über die Ehe hinlänglich geläutert wären itd.« — A tako odkritosrčno se l. 1834 ni smelo več pisati, razumljivo je torej, zakaj je tedanja cenzura ta zvezek pebirala toliko let.

S tem Dolinarjevim delom je bil komentar k 2. poglavju obč. drž. zak. gotov, manjkalo ga je samo še za ženitno pravo Židov. Dolinar pravi v predgovoru k 2. zvezku: »ein 5. Band, der die §§ 123—136 auf dieselbe Art erläutern soll, wird wahrscheinlich noch nachfolgen, aber nicht von meiner Hand, da ich gleich Anfangs erklärt habe, daß ich mich in die Behandlung des besondern Ehrechts der Juden nicht einlassen werde. Auf solche Art dürfte ein ausführlicher und vollständiger Commentar über das 2. Hauptstück des allg. bürg. Gesetzbuches zu Stande kommen.

nannt wurde«, in se je vsled tega izrazila želja, »keine Schrift von den Zensurbehörden zuzulassen, welche der über diesen Gegenstand zu gewärtigenden allerhöchsten Entschliebung vorgreift«. Ali je Metternich kaj odgovoril in kako, tega iz akta ni razvideti. Razvideti pa tudi ni, kedaj se je vrnil rokopis, ki ga ni v spisih, a gotovo je, da se to ni zgodilo do Dolinarjeve smrti in še dolgo kasneje ne, kar je posneti iz prej navedenih dejstev.

Pis.

Dolinar se ni varal, kajti že l. 1836. je njegov učenec, tedaj profesor na univerzi v Lvovu, dr. Ignacij Graßl, izdal napovedani komentar ženitnega prava Židov kakor peti zvezek Dolinarjevega dela. Naslovni list navaja za pisatelja Dolinarja in Graßla. Predgovor je napisal samo slednji in v njem pravi: »... unterzog ich mich nur mit Scheu dieser Arbeit, indem ich gar wohl fühlte, wie weit meine Leistung hinter der meines hochverehrten einst-mahligen Lehrers zurückbleiben mußte... Ich suchte, so weit es mir möglich war, die Schrift in der Art und Weise zu verfaßen, welche der Herr Hofrath Dolliner für sein Werk gewählt hat...« — Končno se Dolinarju še zahvaljuje za dragoceno gradivo, koje mu je dal za ta spis v porabo.

Ta peti zvezek se je ponatisnil nespremenjen l. 1848.; ali so se ponatisnili tudi vsi štirje zvezki pravega Dolinarjevega dela, to mi ni znano. Gotovo pa je, da je to delo še sedaj odločilno v avstrijskem pravu, da se krog 40 let ta tvarina sploh ni zopet obdelavala ter da je šele l. 1876 dr. E. Rittner izdal svoj »Österreichisches Eherecht«, ki je sistematično sicer dobro sestavljena, a za praktika pač manj porabna knjiga. Rittner sam odkrito priznava vrline Dolinarjevega komentarja in se nešetokrat sklicuje na njegovo mnenje. Dolinarjevo delo ni goli opis zakonitih določil, sestavljeno je sistematično, seveda ne po sedanjem širnem obzorju primerjalne vede; zaslužil bi in koristno bi bilo, da se priredi še nova izdaja z opustom ne več veljavnih in z dodatkom novih norem.

Preostaja nam še, da po Dolinarjevem avtobiografičnem znamenku s pripomnjami drugih virov naštejemo vse njegove tiskane spise in jih v tem po njegovem odločilu delimo v zgodovinska in juridična dela, potem pa da opišemo še neizgubljena nenatisnjena dela.

IV.

Imenik Dolinarjevih spisov v redu, kakor ga je sam sestavil:

a) Zgodovinski spisi.

1. Erläuterung der deutschen Reichsgeschichte nach des geheimen Justizrathes Pütter Grundriss der Staatsveränderungen des deutschen Reiches. I. zvezek v 2 oddelkih, 1794, II. zvezek 1801, III. zvezek v 2 oddelkih 1802. Prvi zvezek brezimno, ostala dva zvezka s pisateljevim imenom.

2. Codex epistolaris Primislai Ottocari II. Bohemiae Regis, complectiens semicenturiam literarum ab Henrico de Isernio ejus Notario partim ipsius nomine, partim ad ipsum scriptarum, quas ex Mspto. Bibliothecae Palatinae Vindobonensis eruit, ordine quantum potuit chronologico disposuit, commentarioque illustravit. 1803.

Razdeljeno ob slavnostni disputaciji pl. Aichena v terezijanski viteški akademiji.

3. Ausführlicher Beweis, daß der wahre Geburtsort des am 17. Februar 1448 mit dem röm. Stuhle geschlossenen Concordate nicht Aschaffenburg, sondern Wien sey; worin zugleich einige andere, dieses Concordat betreffende Umstände theils berichtet, theils näher beleuchtet werden. 1790. Herausgegeben von Joh. Fels bey Gelegenheit einer Inangural-Disputation.

4. Historisch-critischer Versuch über das angebliche Verhältniss der östlichen Gränzprovinz und ihrer Gränzgrafen zu Bayern unter den Carolingern. 1796.

Izdano ob inanguralni disputaciji Frana Oelsslerja.

5. Untersuchung der Frage: Ob Rudolph von Habsburg durch ein auf den Herzog Ludwig den Strengen von Bayern aufgestelltes Compromiss zum Kaiser erwählt worden sey? (Oberdeutsche Literaturzeitung 1795.)

6. Einige Nachrichten über den Rechtsgelehrten Ubertus von Lampugnano. (Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissenschaft, izd. Lavigny i dr. II. zv. Berlin 1816.)

7. Einige Aufschlüsse über das zweifelhafte Stammhaus, aus welchem die heil. Hemma, Schutz-Patroninn von Kärnthen, entsprungen ist, und über die bisher unbekannte österr. Provinz, auf welche ein ungarischer Graf Joachim, vermöge einer Cession seines Königs gegen den Kaiser Rudolf von Habsburg, Ansprüche gemacht hat. (Archiv für ältere deutsche Geschichte. Frankfurt a./M. IV. zv.) Izvaja se, da je bila omenjena provinca najbrže »slovenska krajina« (windische Mark.)

8. Andeutungen über die Zwillingsbrüder Henricus und Johannes de Carniola, Mönche des Stiftes Mölk und S. Afra zu Regensburg.

Riedlerjev arhiv I. 1831.

9. Die Wiener Hochschule und ihre alten Freiheitsurkunden. — Ibidem I. 1831.

(Ta sestavek je del govora o privilegijih dunajske univerze, ki ga je Dolinar spisal za ted. dekana jur. fakulte Hupko.)

10. Einige Nachrichten über den als Wunder der Gelehrsamkeit ausposaunten Jüngling Ferdinand von Cordova, wie er als Disputant auf der Wiener Universität am 19. September 1448 aufgetreten ist. — Ibidem I. 1833.

b) Juridični spisi.

1. Erklärung des allgem. deutschen Lehenrechts, nach Böhmer's Principia juris feudalis. 1793. — Brezimno.

2. Erklärung des deutschen Staatsrechts nach Pütters kurzem Begriff. 1793. — Brezimno.

3. Darstellung des Rechtes geistlicher Personen, in so fern sie nur überhaupt und bloss als solche betrachtet werden. 1813. — Druga pomnožena izdaja z naslovom: Das Recht geistlicher Personen, in so fern sie nur überhaupt als solche ohne eigentliche Beziehung auf Kirchenämter und Pfründen betrachtet werden. 1817. Wien bei Geistinger.

4. Von Errichtung und Umänderung der Beneficien, wie auch von der Errichtung der Civil- und Militärseelsorge in den oesterr. Ländern. 1822.

To in prejšnjo razpravo je Mih. Juranich pod Dol. nadzorstvom prevlel na latinščino z naslovom:

Thomae Dolliner dissertationes de jure personarum ecclesiasticarum generatius, qua talium sine respectu ad beneficia et officia eccles. consideratarum, item de erectione et innovatione beneficiorum, nec non de civili et militari animarum cura in ditionibus Austriacis. 1824.

5. Handbuch des in Oesterreich geltenden Ehrechts. I. 1813, II. 1818: to leto tudi: Zusätze und Verbesserungen zum I. Bande des Ehrechts.

6. Appendix I. novellarum constitutionum generalium ad primam codicis poenalis partem. Appendix II. novell. constit. ad secundam cod. poen. partem. —

Pridejano prvemu in drugemu delu latinskega kaz. zakonika za hrv.-ilirski sodišča l. 1818.

7. »Von Obligationen ex delictis et variis causarum figuris« in »Von Befestigung, Umänderung und Aufhebung der Obligationen.« 1822.

(Te razprave so dopolnile 3. oddelek dela pok. dr. J. Kaufmanna »Anfangsgründe des röm. Privatrechts, katera knjiga je bila od l. 1824. naprej učna knjiga na univerzah in licejih.

8. Abhandlung über die Verbindlichkeit eines durch ungerechte Furcht abgedrungenen Versprechens und die Wirkung des demselben beygefügtens Eides. 1789.

Razdeljeno ob inauguralni disertaciji Ferd. Valerija.

9. Noch Einmal: Sind die von der deutschen Nation acceptirten Baseler Decrete Theile des mit dem römischen Stuhle geschlossenen Concordats? Kann es der deutschen Kirche gleichgültig, wird es ihr sogar vortheilhaft seyn, wenn diese Decrete nicht als Vertragsartikel, sondern bloss allgemeine Kirchengesetze angesehen werden sollten? 1789.

Razdeljeno ob inauguralni disertaciji I. Nep. pl. Sertenthala in naperjeno proti trditvi prof. Spittlerja v Göttingu.

10. Ausführliche Erläuterung des zweyten Hauptstückes des allgem. bürg. Gesetzbuches. I. Des Ehrechts erster Theil (§§ 44—77) 1835; III. über die §§ 93—110, oder des Ehe-Processes erster Theil, IV. über die §§ 111—122, oder des Ehe-Processes zweyter Theil. 1835. II. zvezek (§§ 77—93) je iz razlogov, opisanih v Dolinarjevem životopisu, izšel po pis. smrti l. 1842. Druga neizpremenjena izdaja menda vseh zvezkov tega dela je izšla l. 1848.¹⁾

¹⁾ Damjanitsch Martin: Die Literatur des allg. bürg. Gesetzbuches, Wien 1850.

11. Erläuterung des § 83 des allg. bürg. Gesetzbuches über die Ehe-Dispensen — Pratobervera Materialien, I. & II.

12. Über die Ehe-Convalidation zur Erläuterung des § 88 a. b. G. B. Pratobervera Materialien, III.

13. Über die Auflösbarkeit der Ehe zwischen nicht katholischen Religions-Verwandten, besonders zwischen nicht unirten Griechen. Zur Erläuterung des § 115 des a. b. G. B. — Ibidem V, VI, VII.

14. Anmerkungen über einige Fragen des Herrn Franz Nippel aus dem österr. Eherecht, nämlich 1. Streitet im Zweifel die Vermuthung für ein entkräftendes, oder bloss verbiethendes Eehinderniss? 2. Können Rasende und Wahnsinnige in lichten Zwischenräumen einen giltigen Ehevertrag schliessen? 3. Kann ein Wahlvater eine Wahltochter heirathen, oder umgekehrt, kann sich die Wahlmutter mit dem Wahlsohne verhehelichen? 4. Ist eine Ehe gültig, welche von einem in einer ungültigen Ehe lebenden Ehegatten vor gerichtlicher Ungültigkeitserklärung eingegangen wurde? — Ibidem IV.

Razprave, natisnjene v »Zeitschrift für österr. Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzeskunde«, in sicer v glavnih listih (Hauptblatt) v nasprotju z »Notizenblatt«:

Letnik 1825.

15. Über die Auflösbarkeit gemischter Ehen unter Christen nach den §§ 111 u. 116 a. b. G. B. Prevod v Giornale di giurisprudenza austriaca II.¹⁾

16. Über das Recht zur Bestreitung ungültig geschlossener Ehen im Allgemeinen, zur Erläuterung des § 94 a. b. G. B. — Giorn. di giur. austr. II.

17. Über das Recht der Ehegatten, die Ungültigkeit der mit einem Privathindernisse geschlossenen Ehe zu bestreiten im Allgemeinen, zur Erläuterung der §§ 94—96 a. b. G. B. — Giorn. II.

18. Über das Recht der Ehegatten, die Gültigkeit eine Ehe zu bestreiten insbesondere, d. i. mit Hinsicht auf jedes einzelne Privat-Hindernis, zur Erläuterung der §§ 94 u. 95 a. b. G. B. — Giorn. III.

19. Über das Recht des Vaters, Vormundes, Curators, des vormundschafftlichen Gerichtes u. anderer Behörden, die Gültigkeit der Ehen wegen eines Privathindernisses zu bestreiten. — Giorn. IV.

20. Über den Verlust des Rechtes die Gültigkeit einer Ehe wegen obwaltender Privathindernisse zu bestreiten; zur Erläuterung des § 96 a. b. G. B. — Giorn. IV.

¹⁾ Giornale di giurisprudenza austriaca istituito dal fu Sig. prof. Dr. G. A. Wagner ora compilato dai M. Sigg. Dr. G. Kudler e dr. M. Fränzl. Versione per cura di Dr. L. Fortis. Venezia 1839. Kasneje pod naslovom: Raccolta di Memorie e discussioni, tratte Giorn. istituito dal fu Sigg. prof. Dr. Dolliner, Kudler etc., e dal nuovo giornale il Giurista del Sig. Dr. Wildner. — Kjer se bodeta v teh razpravah imenovala ta dva italijanska pravniška lista, bodi znak, da so prevedene v dotičnih zvezkih na ital. jezik.

L. 1826.

21. Bemerkungen über die Behauptung, dass nach dem § 161 a. b. G. B. die Enkel durch nachfolgende Ehe legitimirt werden, wenn auch ihr ehelicher Vater die Verehelichung seiner unehelichen Eltern nicht erlebt hat.

22. Über die Erfordernisse einer auf Wiederverehelichung abzwckender Todeserklärung, zur Erläuterung des § 112 a. b. G. B. — Giorn. IV.

23. Über das Verfahren bei Todeserklärungen zur Erläuterung der §§ 113 u. 114 a. b. G. B. — Giorn. V.

24. Erörterung der Fragen: 1.) Ist eine neue Edictal-Vorladung des verschollenen Ehegatten vorzunehmen, wenn eine gemeine Todeserklärung vorausgegangen ist, und nachher auch eine zum Zwecke der Wiederverehelichung angesucht wird? 2.) Ist das in den §§ 113 u. 114 des allg. b. G. B. bei der feierlichen Todeserklärung vorgeschriebene Verfahren auch dann nothwendig, wenn über den Tod eines verschollenen Ehegatten zwar kein Todesschein beigebracht, aber ein anderer gesetzlicher Beweis hergestellt werden kann? — Giorn. V.

25. Über die Wirkung der Todeserklärung zum Zwecke der Wiederverehelichung. — Giorn. V.

26. Über die Todeserklärung der zum Militärkörper gehörigen Personen zum Zwecke der Wiederverehelichung, nebst einem Anhange allgemeiner Bemerkungen über das bestehende Institut der doppelten Todeserklärung. — Giorn. V.

1827.

27. Über die Wiederverehelichung, zur Erläuterung der §§ 120 u. 121 a. b. G. B. — Giorn. V.

28. Über die Bestellung und Pflichten eines Curators, der die Rechte eines Kindes vertreten soll, über welches ein Zweifel entsteht, ob es von dem vorigen oder jetzigen Manne seiner Mutter erzeugt worden sey; zur Erläuterung des letzten Satzes im § 121 a. b. G. B. — Giorn. VI.

29. Über die Anmerkung der Ungültigkeitserklärung und Trennung der Ehe im Trauungsbuche, zur Erläuterung des § 122 a. b. G. B. — Giorn. VI.

30. Über die Ehestreitigkeiten und Aufhebung der ehelichen Gemeinschaft überhaupt, zum § 93 a. b. G. B. — Giorn. VI.

31. Nachtrag zu den Abhandlungen über die Todeserklärung zum Zwecke der Wiederverehelichung. — Giorn. V.

32. Allgemeine Bemerkungen über das im a. b. G. B. enthaltene Eherecht für Juden.

1828.

33. Über die einverständliche Scheidung von Tisch und Bett, zur Erläuterung der §§ 103—106 a. b. G. B. — Giorn. VI.

34. Ob über das im § 105 a. b. G. B. vorgeschriebene Einverständnis der Ehegatten in Absicht auf Vermögen und Unterhalt ein Beweis nötig sei? — Giorn. VI.

35. Über die Erfordernisse der uneinverständlichen Scheidung von Tisch und Bett im Allgemeinen. — Giorn. VI.

36. Erläuterung der einzelnen im § 109 des a. b. G. B. vorkommenden Scheidungsgründe. — Giorn. VI.

37. Erörterung einiger besonderen Fragen, welche entweder mehrere Scheidungsgründe zugleich oder gar alle betreffen. — Giorn. VI.

38. Allgemeine Bemerkungen über den Gerichtsstand und das Verfahren bei der uneinverständlichen Scheidung von Tisch und Bett.

39. Die Voruntersuchung bei einer uneinverständlichen Scheidung von Tisch und Bett.

40. Über das Beweisverfahren und das richterliche Erkenntnis bei der uneinverständlichen Scheidung.

41. Von der Wiedervereinigung geschiedener Eheleute, zum § 110 a. b. G. B.

1829.

42. Wirkung der Scheidung von Tisch und Bett auf die persönlichen Verhältnisse und den Unterhalt des geschiedenen Ehegatten. — Prev. na ital. jez. v Giurisprudenza pratica. Vol. XIX. P. II.

43. Über den Einfluss der Scheidung von Tisch und Bett auf die Ehelichkeit oder Unehelichkeit der von der geschiedenen Frau geborenen Kinder. — Giurisprud. prat. Vol. XIX. P. II.

44. Wirkung der Scheidung auf die Ehepacte.

45. Ob eine spätere Ehe bei Ermanglung des im § 62 a. b. G. B. geforderten Beweises der gänzlichen Auflösung eines früheren Ehebandes für ungültig zu erklären sei und aus welchem Grunde?

1830.

46. Ob gegen das von zwei Instanzen gleichförmig geschöpfte Erkenntnis auf Trennung einer zwischen zwei akatholischen Personen geschlossenen aber durch den nachherigen Übertritt des einen Ehegatten zur kathol. Religion gemischt gewordenen Ehe von dem Vertreter des Ehebandes die Revision angemeldet werden müsse? — Giorn. II.

47. Fragmentum Summae super usibus feudorum Odofredi Jeti Bononiensis sec. XIII. ex Cod. membran. Biblioth. Palat. Vindobon.

48. Über den Gerichtsstand bei Streitigkeiten über die Ungültigkeit der Ehe, zur Erläuterung des ersten Satzes im § 97 a. b. G. B.

1831.

49. Über das Verfahren über die Ungültigkeitserklärung einer Ehe im Allgemeinen, zur Erläuterung des zweiten Satzes im § 97 a. b. G. B.

50. Über den richterlichen Versuch, die Convalidation einer als ungültig geschlossenen Ehe zu bewirken; zur Erläuterung des § 98 a. b. G. B.

51. Über das Beweisverfahren bei Ungültigkeitserklärung einer Ehe, zur Erläuterung des § 99 a. b. G. B.

52. Über die Beweisführung und das Verfahren bei dem Eehindernisse der Impotenz, zur Erläuterung der §§ 100 u. 101 a. b. G. B.

53. Über die Beweisführung und das Verfahren bei einer wegen des Hindernisses des noch bestehenden Ehebandes bestrittenen Ehe.

54. Von den Erkenntnissen über die Gültigkeit oder Ungültigkeit einer Ehe und den Rechtsmitteln dagegen.

1832.

55. Über die Vorkehrungen bei und über die Folgen der Ungültig-
erklärung einer Ehe.

56. Ob zur Convalidation einer ungültig geschlossenen Ehe nach Erlöschung der Ehehindernisse noch eine Dispensation von denselben erforderlich sei? Ein berichtigender Beitrag zur Erläuterung der §§ 88. u. 94 a. b. G. B.

57. Erörterung der Frage: ob die Unterlassung der Wiederholung des Aufgebotes die nach Verlauf von sechs Monaten nach demselben geschlossene Ehe ungültig mache?

1833.

58. Ob der Advitalitätsvertrag unter den Ehegatten nach a. b. G. B. nicht als eine Art der Erbverträge anzusehen sei?

59. Lösung einiger über das im § 72. a. b. G. B. vorgeschriebene Aufgebot erhobener Zweifel.

1834.

60. Einige Bemerkungen über das Hindernis der Minderjährigkeit in den Fällen der §§ 49. u. 51. a. b. G. B.

61. Wie kann die Nachsicht eines vor Schliessung der Ehe zwar beiden Brautleuten, nicht aber auch anderen Menschen bekannten Hindernisses nach geschlossener Ehe angesucht werden?

62. Wie ist der letzte Satz im § 61. a. b. G. B. zu verstehen?

63. Ob das Hindernis der Entführung nach dem österr. Rechte immer auf die ohne oder gegen den Willen der entführten Person geschehene Entführung beschränkt sei?

1835.

64. Über die Beurtheilung der Redlichkeit oder Unredlichkeit des Besitzes einer Gemeinde nach dem § 337. des a. b. G. B. — Giornale I.

1836.

65. Gegenbemerkungen gegen die Einwürfe des Herrn R. von Minäsiewicz über die Redlichkeit des Besitzes bei Gemeinden. — Giornale I.

66. Kurze Erklärung des § 1019 des a. b. G. B.

67. Sind die im § 1429 des a. b. G. B. besonders genannten Geldzinsen u. Capitalszinsen von einander verschieden oder nicht?

68. Ob zum Begriffe einer Schenkung auf den Todesfall die Annahme des Beschenkten erforderlich sei, folglich dieselbe immer die Gestalt eines zwischen dem Schenkenden u. dem Beschenkten geschlossenen Vertrages haben müsse?

1837.

69. Ob Vermächtnisse die von Aeltern den auf den Pflichttheil zu Erben eingesetzten Kindern nebenbei hinterlassen werden, in den Pflichttheil einzurechnen sind oder nicht? — Giornale I.

70. Ob die Worte: in Rücksicht auf die künftige Ehe im § 1247 des a. b. G. B. sich auf die Schenkung, die ein verlobter Theil dem anderen macht, beziehen, oder blos auf die Schenkung eines Dritten an einen der Verlobten zu beschränken sind?

71. Nachtrag zur Behauptung, dass Vermächtnisse die von Aeltern den auf den Pflichttheil zu Erben eingesetzten Kindern nebenbei hinterlassen worden, in den Pflichttheil nicht einzurechnen sind, wenn die Aeltern die Einrechnung nicht ausdrücklich verordnen. — *Giornale I.*

1838.

72. Bemerkungen zur Behauptung des H. Dr. Wildner, daß die Eingehung der Ehe durch einen Bevollmächtigten dann ungiltig sei, wenn die Bewilligung der Landesstelle dazu nicht bewirkt wurde.

73. Gegenbemerkungen zur Abhandlung des H. Nippel über die Anrechnung der den Kindern besonders hinterlassenen Vermächtnisse zum Pflichttheile, in welchen sie als Erben eingesetzt sind. — *Giornale I.*

74. Prüfung der bisherigen drei Auslegungen eines streitigen Satzes im § 1475. a. b. G. B. über den Einfluss der Abwesenheit auf die ordentliche Ersitzung von dreißig Jahren. — *Giornale III.*

75. Versuch einer vierten Auslegung des streitigen Satzes im § 1505. a. b. G. B. über den Einfluss der Abwesenheit auf die ordentl. Ersitzung von 30 Jahren. — *Giornale III.*

1839.

Tega leta, in sicer že po Dolinarjevi smrti, sta v rečenem listu izšli še dve njegovi razpravi, namreč:

76. Betrachtungen über einige bisher noch nicht angeregte Fragen, betreffend den Inhalt des § 1475 des a. b. G. B. — *Giornale III.*

77. Bemerkungen über einige bereits von andern angeregte, den § 1475 des a. b. G. B. betreffende Fragen. — *Giornale III.*

Dolinar je v imenik svojih, v tem časopisu tiskanih razprav napisal še dve ter pustil odprto mesto za številko zvezka, v katerem naj bi se razprava natisnila. Ti dve razpravi pa se nista natisnili najbrže nikoli, gotovo pa ne do konec l. 1846., ko je prof. Moriz pl. Stubenrauch v knjigi »*Bibliotheca juridica austriaca*« izdal imenik dotedaj v Avstriji izišlih pravniških razprav, med katerimi pa ni teh dveh. Šteti jih je torej med netiskano Dolinarjevo slovstveno zapuščino, v kateri tudi navedemo naslove.

Dolinar pravi sam v svoji avtobiografiji, da je razen tega njegov še velik del recenzij o knjigah zgodovinske in pozitivno juridične vsebine: v prvih štirih zvezkih (1802—1805) »*Analen der Kunst und Literatur in den österr. Staaten*« ter nekaj recenzij jur. del v »*Oberdeutsche Literaturzeitung (Salzburg)*« in

doneskov v Zeillerja »Beiträge zur Gesetzeskunde u. Rechtswissenschaft«. Vseh teh spisov ni bilo moči izslediti, pa bi v naše svrhe tudi ne imelo posebnega pomena.

Dolinarjeva netiskana slovstvena zapuščina je še dokaj obilna.

Tu preostajati iz Dolinarjevega imenika prej omenjeni dve razpravi, namreč:

1. Ob das im § 83. a. b. G. B. der Landesstelle eingeräumte Recht sich auch in den in den § 49–52 des a. b. G. B. vorkommenden Fällen äussern könne?

2. Ob die Eltern, eine Tochter die sich ohne ihr Wissen verehlicht hat, wenn das Gericht die elterliche Missbilligung der Ehe ungegründet findet, ein Heirathsgut zu geben schuldig sind oder nicht?

Ni znano, kje se nahajata rokopisa teh dveh razprav.

Kudler navaja v nekrologu, da so se v zapuščini Dolinarjevi našli še naslednji rokopisi:

3. Akademische Rede über die Frage, ob der Staat in der Kirche, oder die Kirche im Staate sich befinde.

4. Ein kurzes Eherecht der griechisch nicht unirten Kirche.

5. Versuch über die Frage: ob eine Mitwirkung der deutschen Reichsstände bey dem mit dem röm. Stuhle im J. 1448 zu Wien geschlossenen Concordate eingetreten sey. — V nekako nadaljevanje

6. Der Anfang zu einer historischen Untersuchung, wie es zugegangen sey, dass die Rechte der deutschen Nation aus den acceptirten Basler Decreten in Vergessenheit gerathen sind.

7. Obilna zbirka listin, rokopisnih poročil in posnetkov iz tiskanih del za osnovo diplomatske zgodovine nemških konkordatov, kakor se je omenilo že v životopisu samem.

Ni znano, kam so prešli pod št. 3, 4, in 7 omenjeni rokopisi, pod št. 5 in 6 navedeni pa so morda identični z nekaterimi, ki jih hrani c. kr. licealna knjižnica v Ljubljani. Tej knjižnici jih je poslal prav po Dolinarjevem naročilu Jernej Kopitar. To dejstvo in pa naslovi posameznih rokopisov so razvidni iz bibliotečnega listka, napisanega najbrže po tedanjega bibliotekarja Kastelica roki. Listek slove:

Ma. 360¹) Dolliner Th. Dr.

Seine von B. Kopitar an die hiesige Studienbibliothek eingesendeten Schriften nachstehenden Inhaltes:

- a) Über die Verbindlichkeit eines durch ungerechte Furcht aufgedrungenen Versprechens u. der Wirkung des demselben beigesetzten Eides, nach Grundsätzen der Vernunft. — in fol.
- b) Noch einmal: Sind die 1439 von der deutschen Nation zu Mainz acceptierten Basler Decrete Theile auch des mit dem röm. Stuhle geschlossenen Concordates? — Von Johann Nep. Edlen von Sertenthal — in fol.
- c) Versuch über die Frage, ob es für die Freyheit der deutschen Kirche besser sey die im J. 1439 zu Mainz von der deutschen Nation angenommenen Basler Decrete als Vertragsartikel mit dem römischen Stuhle oder nur als allgem. Kirchengesetze anzusehen? — fol.
- d) Ausführlicher Beweis, das der wahre Geburtsort der am 17. Febr. 1448 mit dem röm. Stuhle geschlossenen Concordate nicht Aschaffenburg sondern Wien sey etc. — Herausgegeben von Joh. Babt. Fels. — Mit einem Duplicate davon; — in fol.
- e) Deutsche Concordate, — dann, zur Geschichte des deutschen Reiches, Auszüge aus mehreren Handschriften. Ein grosser Band in 4° u. 1 Pack in 8°.

Dieses alles ist ungebunden und besteht in einzelnen Päckchen — ferner:

- f) Versuch über die Frage: Ob eine Mitwirkung durch deutsche Reichsfürsten bei den 1448 zu Wien geschlossenen Concordaten eingetreten sey? — Dan folgen Concordate der deutschen Nation mit dem röm. Stuhle. — in fol.
- g) Versuch über die Frage: Ob ein d. ungerechte Furcht abgedrungenener Eid n. d. Naturrechte eine Verbindlichkeit nach sich führe? 4°.
- h) Vom Lehenrechte: 2 Hefte in 4° 1 Heft in 8°. Dann Auszug aus dem deutschen Staatsrechte, ein Heft in 4°.
- i) Correspondenz: Klüpfel Engelb. u. Hormayer u. Dolliner, in 4°.

Radi prej navedenih neprilik mi ni bilo moči pregledati vseh Dolinarjevih del, ki so izšla v tisku. Zato tudi ne vem, v koliko so na knjižničnem listu navedeni rokopisi enaki prej naštetim tiskanim delom.

Mogoče, da je kateri rokopisov, navedenih v listku pod a) in g) original tiskani razpravi, ki stoji med juridičnimi deli Dolinarja pod št. 8. V resnici nista med temi spisi le dva rokopisa

¹) t. j. Manuskript št. 360. Kedaj je Kopitar vposlal te rokopise, tega ni bilo moči razbrati iz zapiskov licealne knjižnice, v kolikor je ob njenih sedanjih žalostnih prostorih sploh pristopna.

o tej tvarini [a) in g) knjižničnega listka], temuč je še tretji; prvi, v katerem se imenuje avtor »Johann Stephantschitsch«, ima 31 §-ov, drugi 35 in tretji 24 §-ov; čas mi ni pustil, da bi preiskaval, kateri sestavek je starejši, kateri mlajši; iz dejstva samega in iz okolnosti, omenjene pod d) listka, pa izhaja, da je Dolinar isto stvar obdelal po večkrat in da je imel tudi duplikate rokopisov, kar nasprotuje zgoraj navedeni trditvi Kudlerja, da je pisal vsako razpravo precej za tisek.

Iz istih razlogov mi ni bilo moč ugotoviti, v koliko so razprave pod b), c), d) in f) knjižničnega lista enake s tiskanimi deli, naštetimi med onimi zgodovinske vsebine pod št. 3 in med onimi pravniške vsebine pod št. 9. Vsekakor pa ni dvomiti, da imajo vsi rokopisi gotovo še vrednost za rešitev dotičnih vprašanj ter da utegnejo z listinskimi izpiski vred strokovnjakom podati še dragocenih napotil.

Rokopis o fevdnem pravu [h) listka] ima na prvi strani opomnjo: Angefangen 20. Febr. 1786, nach Karl Ferd. Homels akad. Reden über Johann Jakob Musskols Buch »de jure feudorum in imperio Romanogermanico« — spada torej še v dobo Dolinarjevih univerzних studij.

Pod i) listka navedenih pisem Engelberta jih je šestdeset datovanih med 11. majem 1795 in Kalend. Aug. 1808. I. Skoro vsa pisma so pisana v latinskem jeziku ter so polna hvale za pojasnila, katere mu je Dolinar dajal posebno o Konradu Celtu. Poleg teh pisem sta tudi dve badenskega dvornega svetnika in profesorja Rursta. V pismu 30. aprila 1812 piše, naj mu Dolinar za akademični konzistorij v Freiburgu pošlje pok. Klüpla rokopis o istem Celtu¹⁾, v pismu z dne 8. oktobra 1812 se mu pa zahvaljuje za točno poslatev ter sklepa: »Ich bitte Sie, der Sie einst mein gefährlichster Rival waren, und den ich schon damals wegen Ihrer mir bekannten Vorzüge hochachtete, auch jetzt noch die Versicherung meiner ausgezeichneten Verehrung anzunehmen.« Hormayerjevih pisem in notic je trinajst, pisanih v dobi med 25. sept. 1803 in 25. julijem 1808 ter tikajočih se raznih zgodovinskih vprašanj.

¹⁾ Delo je potem izdal z naslovom »De vita et scriptis Conradi Celtis« e. t. c. l. 1814. J. R. Ruef, ter dopolnil je je v l. 1827. C. Zell.

V.

S tem je opisano učenega rojaka delovanje, kolikor je bilo možno iz pristopnih nam virov. Nazori znamenitega pravnika imajo še vedno kremenito vrednost in jih bo vpoštevati pri reviziji obč. državljanskega zakonika, posebno kolikor se tičejo ženitnega prava. V tem oziru je važno, da je večina Dolinarjevih razprav o dotičnih vprašanjih preložena tudi na italijanski jezik, na katere prevode smo opozorili.

Za nas, in sicer tudi za nepravnike, je še posebne važnosti dejstvo, kako je vplival Dolinar na slov. jezikoslovca Jerneja Kopitarja, in zanimanje, katero je kazal v več svojih spisih za svoj rod in svojo domovino. Dolinar ni samo gmotno podpiral svojih rojakov. temuč je javno priznaval svoj rod in svoj dom, kar ga pa že takrat ni posebno priporočalo.

Zato pa zasluži naše priznanje dvojno. Nagrobni križ mu je razsut, na dunajski visoki šoli so se postavili spomeniki raznim učenjakom, a njemu še ne, zadostovala bode ondi morda le slika v jurid. dekanatski dvorani, katero so mu podarili nekdanji — slušatelji. Znak hvaležnega spomina pa mu lahko postavijo tudi domači pravniki: naj ve tuji in domači svet, da smo že več ko pred sto leti imeli može, ki so prečastno zavzemali najvišja mesta ob viru znanstva, dasi niso zatajevali svojega rodu in jezika.

Menda torej ni neumesten predlog: društvo »Pravnik« pozovi svoje kroge na prispevke, da se v Dolinarjevo rojstno hišo vzida skromna kamenita plošča s primernim napisom! —

XVIII. redna glavna skupščina društva „Pravnika“.

I. Dne 23. januarja t. l. se je v salonu »Pri roži« vršila letošnja glavna skupščina društva »Pravnika«. Otvarjajoč zborovanje, pozdravil je društveni predsednik gosp. viš. sod. svetnik dr. Ferjančič navzočne in poudarjal važnost društva »Pravnika« in pa njegovega glasila za razvoj slovenskega pravoslovja in pravosodja. Sosebno je poudarjal nalogo društva »Pravnika«, pripravljati pot slovenskemu vseučilišču, na katerem bo gotovo pravna fakulteta zavzemala jako važno mesto. Zavračal je z vso odločnostjo tiste pravnike-politike, ki s svojimi nesrečnimi »idejami« motijo akcijo za slovensko univerzo in podpirajo s svojimi pomisleki le njene najhujše nasprotnike. Koncem svojega govora je pozivljaj vse zavedne slovenske pravnike, da naj z vso vnemo delujejo na to, da se skoro otvori slovenska univerza.

II. Nato je poročal tajnik g. dr. Konrad Vodušek v poglavitnem tako-le:

Slavna glavna skupščina!

Minulo je 16. leto društva »Pravnika« in poročati mi je kot tajniku o delovanju in razvijanju njegovem tekom omenjene dobe. Kakor vsako leto, tudi letos tajništvo ne more navajati bogve kako raznovrstnih in znamenitih dogodkov iz našega društvenega življenja. »Pravnik« je pač eno izmed prvih strokovnih slovenskih društev, ki deluje mirno, tiho a dosledno v svojem znastvenem slogu. Glavni svoj namen izpolnjuje v svojem glasilu, v »Slovenskem Pravniku«, kjer se zrcali ves naš napredek, kjer najdeš najlepše dokaze našega delovanja. Seveda imajo pri tem delu glavne in posebne deleže le posamezniki in med njimi zlasti g. podpredsednik društveni, ki s prav očetovsko skrbjo opravlja že celo vrsto let ne lahki posel listovega urednika.

Pogled v ravnokar dokončani XXti letnik »Slovenskega Pravnika« nas najbolj prepriča o društvenem delu in letošnjem uspehu. Poleg temeljitih, zelo izvirnih razprav najdeš ondi najzanimivejše odločbe najvišjih instanc, ki so za nas praktike velike važnosti, najdeš pa tudi poročila o vseh važnejših dogodkih v juridičnih krogih.

Kazaje na naše glasilo, omenjam, da se je odbor v pričetku minulega leta trudil na vse mogoče načine, pomnožiti člane našega društva in naročnike našega glasila. Vsi vemo, da so v našem društvu zbrani skoro vsi slovenski pravniki. Hoteli smo letos doseči najlepši cilj, da bi društvo

»Pravnik« postalo resnično središče vseh slovenskih pravnikov brez vsake izjeme, da bi bil vsak slovenski pravnik — tudi član društva »Pravnik«. Nekaj uspeha smo si priborili in je tekom leta k društvu pristopilo okolo 20 novih članov. Prepričan pa sem, da se še tu ali ondi nahaja kak pravnik-divjak, ki se ne meni za društvo in njegovo glasilo. Število teh posebnežev vsako leto zmanjšati je važna, četudi nevhvaležna naloga našega društva!

Slovenskih zakonikov nismo letos izdajali, pač pa pripravljali. Gosp. sod. tajnik dr. Volčič je prevzel slovenski prevod c. pr. reda in je pridno na delu. Njegovemu trudu se bode posrečilo, dokončati do septembra ali oktobra t. l. za vse nas koristno in potrebno delo, tako da se našemu izvršilnemu redu pridruži tudi nič manj skrbno prirejani slovenski c. pr. red s sodnim pravilnikom. Finančnih težav, upajmo, pri tem važnem koraku ne bomo doživeli, ker se hoče storiti vse, kar bode treba. Za tem pride na vrsto zakon o osebni dohodnini, ki je tudi že izdelan s komentarjem vred.

Ravno v sedanjih dnevih imamo veliko upanja, da se naše vseučiliško vprašanje približa svoji rešitvi. S tem zgodovinskim dogodkom napoči tudi za naše društvo lepša doba. Kajti nastopili bodo tudi med nami znanstveno delujoči možje, ki bodo našemu društvu glasilo posvetili svojo največjo pozornost in požrtvovalnost. To upanje v najbližjo prihodnost nam daje zavest, da živimo in delujemo v znamenju neprestanega napredovanja tudi v našem društvu »Pravniku«!

To poročilo se je odobrilo brez debate.

III. Blagajnik g. dr. Ant. Švigelj je podal naslednji račun o blagajniški upravi društva »Pravnik« v Ljubljani za čas od 25. januarja do 31. decembra 1904.

A. Denarni promet.

Dohodki:

1. Blagajniški prebitek iz upravne dobe od 25. januarja	
l. 1903. do 24. januarja 1904	K 396.72
2. Plačani zaostanki članarin in naročnin za leta do	
incl. 1903	» 545.—
3. Za l. 1904 plačane članarine in naročnine	» 1616.—
4. Za l. 1905 naprej plačane članarine in naročnine	» 113.—
5. Naročnina za 1 iztis »Sl. Pravnika« pri O. Fischerju	» 10.—
6. Kupnine za nekaj posameznih prodanih štev. »Slov.	
Pravnika«	» 9.40
7. Plačani zaostanki kupnin »Izvršilnega reda«	» 42.—
8. Kupnine od L. Schwentnerja prodanih 4 izvodov »Iz-	
vršil. reda«	» 28.—
9. Od Al. Mašera (Kanal) poslanih	» 6.—

K 2766.12

Izdatki:

1. Račun »Narodne tiskarne« za tisek »Slov. Pravnika« št. 1 do 12	K 1478.70
2. Uredniški in sotrudniški honorarji	» 845.—
3. Posebni stroški za tisek opominov in naročilnih pozivov	» 7.60
4. Manipulacijska pristojbina c. kr. poštno-hranilničnega urada	» 4.03
5. Nagrade (pobiralcu članarin v Ljubljani, pismonošam in ekspedijentinjam »Nar. tiskarne«)	» 40.—
6. Prepisovalcu naslovov	» 12.—
7. Izdatki na račun izdaje zakonov v slov. prevodih	» 218.64
8. Za vezavo knjig (J. Bonaču)	» 118.20
9. Uredniško-upravni, tajnikovi in blagajnikovi stroški	» 22.51
10. Provizija L. Schwentnerju in O. Fischerju za prodani »Izvršilni red« in »Slov. Pravnika«	» 9.50
11. Izdatki za naročene knjige	» 67.10
12. Odpis v lanski upravni dobi pomotoma med izdatke nevnkjiženih	» 16.—
	<u>K 2839.28</u>

Če se s temi izdatki primerjajo dohodki v gori izkazanem znesku	» 2766.12
se pokaže primanjkljaj	K 73.16

B. Društveno premoženje:

1. Zaostanki na članarinah in naročninah do incl. 1903	K 797.—
2. Zaostanki na članarinah za l. 1904	» 1120.—
3. Terjatev proti kontu »Izvršilni red«	» 254.27
4. Tri knjižnične omare v vrednosti	» 363.—
5. Terjatev proti kontu »Izdaja zakonov v slov. prevodih«	» 242.01
	<u>K 2776.28</u>
proč primankljaj	» 73.16
čisto premoženje	<u>K 2703.12</u>

K temu pridejo še neinventirane knjige in časniki ter sobna oprava.

C. Blagajnično stanje:

izkazuje primankljaj	K 73.16
--------------------------------	---------

D. Izvršilni red:

Aktiva:

1. Zaostanki kupnin za razposlani »Izvršilni red«	K 184.—
2. Zaloga knjig in sicer vezanih	
a) pri Schwentnerju 128 izvodov,	
b) pri O. Fischerju 138 izvodov po 5 K 25 h izvod (7 K — 25% rab.)	» 1396.50
Odnos	<u>K 1580.50</u>

	Prenos	K 1580.50
	nevezanih 248 izvodov pri J. Bonaču po inv. vrednosti	
	4 krone	» 992.—
	3. Plačane kupnine	» 42.—
	4. Od L. Schwentnerja prodani 3 izvodi à K 5.25.	» 21.—
		<u>K 2635.50</u>
	Pasiva:	
	1. Vračilo v blagajno »Pravnika« (ad 3. in 4.	
aktiv)	K 63.—
	2. Dolg blagajni »Pravnika«	» 254.27
		<u>» 317.27</u>
	stanje aktiv	K 2318.23

E. Izdaja zakonov:

Aktiva :	K —.—
Pasiva :	» 218.22

Skupščina je vzela to poročilo, čigar račune sta pregledovalca gg. dr. Munda in Jul. Polec našla v popolnem redu, odobruje na znanje.

IV. Poročal je nadalje g. Ant. Dermota o stanju društvene knjižnice, češ, da je sedaj urejena, da je izgotovljen seznam njenih knjig in časopisov in da se je začela popolnjevati tudi z najnovejšimi pojavi strokovne literature, zlasti češke. Vendar pa treba za knjižnico, ki se je doslej polnila le bolj slučajno in največ po naklonitvah praktičnih juristov, skrbeti bolj sistematično. Odstraniti je iz nje nepotrebne izvode starejših zakonikov, nadalje stenografične zapisnike drž. zbora, ki delajo zgolj napoto, a nabaviti modernih znanstvenih knjig. Predlagal je torej, naj se v ta namen določi vsako leto sto kron. To je bilo sprejeto in obenem predlog g. drja. K. Voduška, da se naj nepotrebni izvodi iz knjižnice razdele med naša akademična društva.

V. Nato se je govorilo o izdaji zakona o osebni dohodnini z obširnimi komentarjem v slovenskem prevodu, da bo služila najširšim slojem davkoplačevalcev. Sklenilo se je izdati to lepo delo kot društveno publikacijo.

G. dr. Jos. Kušar je izrekel željo, da bi društvo »Pravnik« pri nameravani reviziji našega obč. državljanskega zakonika izposlovalo na kompetentnem mestu primerno upoštevanje sedanjih razmer v naših deželah, kjer žalibog tako bujno cvete izseljevanje v Ameriko.

Dalje je predlagal g. dr. Švigelj, naj se odbor obrne s prošnjo na mestno občino ljubljansko in izposluje pri njej brezobrestno posojilo primerneга zneska, ki naj se nakaže iz obresti vseučiliškega fonda in porabi za izdajo slovenskih zakonov. Sprejeto soglasno.

Predlog g. drja Kušarja, naj društvo posreduje, da bo pri c. kr. deželnem sodišču v Ljubljani nameščen slovenščine popolnoma zmožen zdravnik-zvedenec, se je odklonil, ker ni društvo v to legitimovano.

VI. Končno se je izvršila volitev predsednika in novega odbora. Za predsednika je bil vnovič izvoljen g. dr. Ferjančič; tudi dosednji odbor je bil vnovič izvoljen, razen g. drja. Konrada Voduška, ki je odklonil zopetno izvolitev; na njegovo mesto je bil izvoljen odvet. kandidat g. dr. Janko Žirovnik.

S tem je bil dnevni red pri kraju. Društveni podpredsednik g. dr. D. Majaron ni bil navzočen, ker je bil na dopustu.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. marca 1905.

— (P. n. naročniki »Slov. Pravnika« naj blagovoljno oprostite, da so letošnje tri številke lista izišle v sedanjem skupnem zvezku. Zgodilo se je to radi obsežnega životopisa Tomaža Dolinarja, da je bil priobčen nepretrgan in da je bilo moči brez posebnih stroškov prirediti ponatiske životopisa, ki izide tudi v posebnih knjižicah. Zakasnila se je stvar nekoliko radi Dolinarjeve slike, katero smo hoteli ob enem zvezku priložiti. Glede na vse to se nadejamo vsestranske opravičbe!

— (Iz kronike društva »Pravnika«.) Odbor se je po glavni skupščini dne 23. januarja t. l. konstituiral tako, da je bil izvoljen za podpredsednika g. dr. Majaron, za tajnika g. dr. Žirovnik, za blagajnika g. dr. Švigelj, za knjižničarja pa g. Dermota. — V svoji seji dne 6. t. m. se je odbor med drugim bavit s ponudbo g. Fran Regallyja, c. kr. sod. pristava v Kamniku, da je pripravljen prirediti slovensko izdajo obč. državljskega zakonika v priročni obliki. Odbor je to ponudbo z veseljem na znanje vzel, ker je res zadnji čas, da dobimo ta najvažnejši zakonik v slovenski priredbi.

— (Osobne vesti.) Min. podtajniku v predsedstvu min. sveta drju. J. Žolgerju je cesar podelil viteški križ Franc Jožefovega reda. — Premeščen je sodni tajnik dr. T. Stegu v Gorici k viš. dež. sodišču v Trstu. — Sodni pristav dr. G. Krek v Ljubljani je bil pozvan na službovanje pri najvišjem sodišču. — Notarjem v Gornjem Gradu je imenovan

A. Drukar v Ljubljani. — Odvetnik dr. K. Ahazhizh v Ljubljani se je odpovedal odvetništvu. Odvetnik G. Bruner v Kočevju je umrl. — Za notarsko zbornico je bil dr. A. Kuhar v Trebnjem izvoljen namestnikom.

— (Pravniško društvo v Zagrebu) je imelo dne 25. pr. m. v vseučiliški dvorani svojo glavno skupščino pod predsedstvom dr. Frana pl. Burgstaller-Remetskega. Udeležilo se je zborovanja 26 članov. Iz izvestja tajnika gosp. Haladija posnamemo naslednje: Društvo je izdajalo svoj »Mjesečnik«, ki je v prošlem letu obsegal 60 tiskovnih pol. Izgubilo je več odličnih članov vsled smrti, vzlasti dra. Šandora pl. Bresztyenszkega, ki je bil društvu ustanovitelj, odbornik in večkrat podpredsednik, obenem pa tudi odličen sotrudnik »Mjesečnika«. Koncem leta je društvo štelo 707 pravih članov in 5 ustanovnikov. — Izvestje blagajnika g. vseuč. profesorja dra. Šiloviča, obenem urednika »Mjesečnikovega« kaže, da je društvo imelo leta 1904 dohodkov okroglo 10.656 K, a izdatkov 10.056. »Mjesečnik« je stal 8242 K. Imovina društvena je koncem leta 1905 izkazala 28.823 K. — Pri volitvi je podpredsednik kr. stola sedmorice g. dr. Fr. pl. Burgstaller-Remetski prosil, naj se ga vzpričo njegove starosti ne izvoli več društvenim predsednikom. G. prof. dr. Šilović je glede na to naglašal, da je bil g. dr. pl. Burgstaller-Remetski 20 let predsednik društva, neumorno delujoč, da ga je zato društvo pred 4 leti imenovalo svojim častnim članom, in predlagal za slovo izraz zahvale. Temu je skupščina s ploskanjem pritrčila in je za novega predsednika izvolila dosedanjega podpredsednika gosp. dra. Fr. Spevca, vseučiliškega profesorja, ki je to čast sprejel z daljšim govorom. Za podpredsednika je potem izvolil odbor g. dr. St. Posiloviča, svétnika kr. stol. sedmorice.

— (K praksi pri razodetni prisegi.) Nastalo je vprašanje, kako postopati, ako zavezanec, ki ga privedo za zapor ali ki je že zaprt, izjavi, da hoče položiti razodetno prisego. Nekatera sodišča v takem slučaju pripusté zavezanca k prisegi, ne da bi se določil poseben narok ali poprej zaslišal zahtevajoči upnik. Potem se pa prisega položi nejavno in brez kontrole zaht. upnika. Justično ministrstvo je v razpisu od 12. jan. 1905 št. 277 izreklo mnenje, da se takšna praksa ne strinja z zakonom in da zamore vpliv §-ov 47 in 48 izvrš. r. bistveno oslabiti. Ministrstvo se sklicuje na svoječasni odgovor k § 48 odst. 2 izvrš. r., na Neumanna str. 231 in Pollaka (Ger. Ztg. št. 49/4) ter na vrhovnosodno odločbo od 26. jun. 1900 št. 8976 (Not. Ztg. št. 36/4). Potemtakem bi bilo predlogu zavezanca brez nadaljnega postopanja ugoditi, ako se je zaht. upnik izrecno odpovedal intervenciji; drugače pa je določiti najkrajši narok in o tem zahtev. upnika obvestiti kar najhitreje; narok je objaviti na sodni tabli; privedenega ali že zaprtega zavezanca pa je med tem pridržati v zaporu do položitve prisege.

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigostržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

